

ECONOMISCH TIJDSCHRIFT

Jaargang 7
November 2001

Nationale Bank
van België

Copyright Nationale Bank van België NV

Iedere openbaarmaking en verveelvoudiging voor
niet-commerciële doeleinden is toegestaan, mits de bron wordt vermeld.

ISSN 1371-1229

INHOUD

Central banking in an evolving environment, uiteenzetting van de heer Guy Quaden, Gouverneur van de Nationale Bank van België, ter gelegenheid van het 23ste colloquium van de SUERF, te Brussel, de 27ste oktober 2001	9
De Belgische HICP: een belangrijke stap voorwaarts in het nauwkeurig meten van de inflatie	17
Verloop van de resultaten van de niet-financiële vennootschappen in 2000	33
De sociale balans 2000	57
Abstracts of the publications	99

LIJST VAN AFKORTINGEN

BBP	Bruto binnenlands product
BTW	Belasting over de toegevoegde waarde
EC	Europese Commissie
ECB	Europese Centrale Bank
EMU	Economische en Monetaire Unie
ESCB	Europees Stelsel van Centrale Banken
ESR	Europees Systeem van Rekeningen
EU	Europese Unie
HICP	Geharmoniseerde consumptieprijsindex
IMF	Internationaal Monetair Fonds
INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen
KMO	Kleine of middelgrote onderneming
MEZ	Ministerie van Economische Zaken
NACE	Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne (activiteitnomenclatuur in de EG)
NBB	Nationale Bank van België
NCB	Nationale centrale bank
NIS	Nationaal Instituut voor de Statistiek
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
ROE	Return on equity
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
SUERF	Société Universitaire Européenne de Recherches Financières
UPEDI	Union professionnelle des entreprises de travail intérimaire
VTE	Voltijdse equivalenten
VZW	Vereniging zonder winstoogmerk

CONVENTIONELE TEKENS

–	het gegeven bestaat niet of heeft geen zin
n.	niet beschikbaar
pct.	procent
p.m.	pro memorie
r	raming
v	voorlopig

CENTRAL BANKING IN AN EVOLVING ENVIRONMENT

*Speech of Mr Guy Quaden, Governor of the National Bank of Belgium,
at the 23rd SUERF¹ Colloquium, Brussels, October 27th, 2001*

*Uiteenzetting van de heer Guy Quaden, Gouverneur van de Nationale Bank van België,
ter gelegenheid van het 23ste colloquium van de SUERF¹,
te Brussel, de 27ste oktober 2001*

Ladies and gentlemen,

I am particularly pleased to speak before this eminent forum and to have the opportunity of addressing the topic "Technology and Finance" from a central banker's point of view.

Technology and the challenges it raises for financial markets is a most appropriate theme for this Colloquium. On the one hand, technology is closely intertwined with the evolution of many other factors affecting financial markets and, so, allows coverage of a wide range of issues. On the other hand, it has farreaching consequences for all market participants, and this certainly includes central banks. In a first part I propose to briefly recall how technology has impacted on our macroeconomic and regulatory environment. In the next two parts I would like to sketch the main consequences of these developments on what my colleagues at the Bank of England have described as the two wings of central banking, i.e. monetary and financial stability.

*
* *
*

*Technology is a powerful factor of change in our **macroeconomic environment**. So, a few years ago, our colleagues of the Federal Reserve had to recognize that something new was happening in the US economy: a persistent higher growth and lower unemployment without the emergence of inflationary strains. This was related, at least partly, to the revolution in the Information and Communication Technologies, which increased productivity growth and fostered efficiency in the labour market too. A third feature of the so-called New Economy, the reduction in the variability of output growth, obviously proved to be short-lived! But a wave of over-pessimism should not submerge the previous wave of over-optimism. The question whether the American economy is still on a higher trend productivity growth path remains open, as well as what the prospects for the European economy are in this respect. Europe will benefit from a specific driving force, the completion of the single market with the new single currency, which should trigger further structural reforms and hence foster innovative energies.*

*Technology also radically transformed the **financial sector**, which by the way greatly contributed to the new technological wave by financing it. New techniques in the treatment, the storage and the transfer of information exerted profound effects on a sector which is largely an information-based industry.*

¹ Société Universitaire Européenne de Recherches Financières.

In a first stage, Information Technologies made it possible to develop more sophisticated products, to build up a better market infrastructure, to implement more accurate and reliable techniques for the control of risks, to reach more distant and diversified markets, and to multiply the value and the volume of operations. In short, new technology has radically transformed all three major functions performed by banks, i.e. access to liquidity, transformation of assets and monitoring of risks.

A new phase is presently at work with the emergence of e-money, e-banking and e-finance. These new developments will clearly represent the great challenge of the coming years. The speed of adoption of these new products remains difficult to forecast. Contrary to the preceding phase, this new wave is not limited to professional operators but involves all customers, including the retail market. Many of the scenarios suggested by IT firms or consulting groups have proved to be overly optimistic. At the same time, it would be wrong to become complacent. Most new technology is spreading following an S-shaped curve. The base section of the S can be quite long and practically horizontal; however, it will sooner or later be succeeded by a steep section. The example of Nordic countries, and more specifically Finland, shows how quickly e-finance can develop, once circumstances are ripe.

*It is important to emphasize that the integration of new technology into the financial sector did not take place in isolation. Rather, it is the **interaction of technology with** another major development, **deregulation**, that contributed to reshaping the financial landscape. True, the pressure of the market to fully exploit the new technologies was strong, probably even irresistible. However a receptive environment had also been created by a lifting of the rather strict financial and banking regulations which were still prevalent at the end of the seventies.*

The increased awareness of the wide-ranging possibilities offered by new technologies illustrated that a lot could be gained through the removal of distortions in competition, directly linked to excessive regulation or intrusion from the Government.

In combination, these two evolutions contributed to the emergence of a more open, competitive and globalised financial market, which obviously improves efficiency in the world economy. The transition, however, has not been a smooth one. It was not easy for the authorities who had to cope with the more frequent arbitrages operated by market participants between the various currencies and financial instruments or even between different legal, regulatory or tax regimes. Neither was it easy for financial intermediaries that had to work in a much more competitive environment where traditional protection and barriers to entry were progressively lifted. In short, the shift toward a more liberalised system together with the quick expansion of new products and markets has greatly increased uncertainties and risks for financial sectors.

This was not immediately recognised by many market participants who had previously been sheltered by the existing regulation. As a result, individual bank failures and banking crises, quasi non-existent between the end of the forties and the early seventies, became all too frequent during the past two decades. In this context, the absence of significant problems within the Belgian banking sector during the recent period must be considered more an exception than a rule.

*Despite deregulation there is still a major role to be played by **public authorities**, among others in the field of competition rules, consumer protection, fight against money laundering... and, of course, central banking. Central banks indeed have to provide stability, which certainly does not*

mean “no change” but, on the contrary, building the best foundations for a sustainable dynamism. In doing so, central banks will cope with the evolving environment shaped by technical progress, by deregulation and globalisation and, last but not least in Europe, by the single currency.

*
* *

As regards the first wing of central banking, **monetary stability**, central banks have to provide a durable anchor in order for the price system to appropriately guide economic decisions. A stable value of money is all the more necessary for preserving the information value of relative prices in a changing world, where decisions have to be taken rapidly. Maintaining price stability is the primary objective of monetary policy, not only for the Eurosystem – according to the Treaty of Maastricht – but also for every central bank.

Nowadays the only regulations central banks rely on in designing the **operational framework** of monetary policy are the monopoly of banknote issuance and reserve requirements. The Eurosystem fully respects the principle of an open market economy with free competition, as enshrined in the Treaty. Its main instrument is the weekly allotment of credit by euro area-wide tenders. Minimum reserves, which are remunerated, have a stabilisation function, thanks to an averaging provision, and are enlarging the structural liquidity shortage of the money market.

As the development of e-money is liable to weaken the leverage of the Eurosystem and in order to provide for a level playing field, e-money issuers should not escape reserve requirements. A European directive of last year rightly broadens the definition of credit institutions in order to include e-money institutions.

Technological change and financial market developments do not only affect monetary policy instruments but also the whole transmission process and consequently the **strategy** of monetary policy. In this complex and changing world the Eurosystem was right in rejecting any simple rule and adopting an all-encompassing two-pillar strategy. Central bankers have to continuously reassess the information content of many economic indicators. Let me pick out some of them – output, money, stock prices and bond market indicators – not because other variables, like wage developments and the fiscal policy stance, are less important, but because the former are most affected by technological and financial market changes.

Central bankers, even in the Governing Council of the ECB, are not insensitive to **growth** and employment prospects, as some critics argue. But they are well aware of two limitations: firstly, growth should not be stimulated to the detriment of price stability, because such a stimulus would be short-lived and would imply longer-term costs; secondly, as “à la plus belle fille du monde on ne peut demander que ce qu'elle a”, monetary policy may exert some influence on the demand side of the economy but cannot solve structural problems, like persistent unemployment. Central banks may nevertheless contribute to output stabilisation, as far as the risks to price stability are linked to the business cycle.

A central concept in this respect is the output gap, but its measurement, especially in real time, is surrounded with a large degree of uncertainty. Potential output growth, which is an ingredient of both pillars of the Eurosystem's strategy, is not known with precision. Should the New Economy materialise, higher rates of growth could become sustainable. In the absence of any firm evidence of

a New Economy in the euro area – although some driving forces are to some extent in place – and since the emergence of a New Economy is not driven by monetary policy, the Eurosystem did not take the risk of pre-emptively accommodating it. Nevertheless it monitors a wide range of indicators in order to periodically reassess the “speed limit” of the euro area economy.

Needless to say, in the present circumstances growth is unfortunately even below the Old Economy speed limit, and the associated decrease in inflationary pressures has already prompted a 100 basis points interest rate cut in three steps since the spring.

*The first pillar of the strategy of the ECB gives a prominent role to **money**. It is based on the conviction that inflation is a monetary phenomenon in the long run and underlines the medium-term orientation of monetary policy and the inheritance in this respect from the Deutsche Bundesbank. Recognising that the demand for money can be subject to short-term fluctuations which are harmless for price stability, the ECB has not announced an “intermediate objective” but rather a “reference value” for the growth of a broad monetary aggregate. The recent rise in M3 growth is up to now interpreted as being such a short-term fluctuation, caused by the relatively flat yield curve and the weakness in stock markets.*

Technology and financial market changes obviously affect the first pillar. They might increase the volatility of the income velocity of monetary aggregates and, as they are blurring the frontiers of “moneyness”, they complicate the definition of key aggregates. To paraphrase a former Governor of the Bank of Canada speaking about M1 twenty years ago, I would say that while the ECB is not planning to abandon M3, I cannot rule out that, some day, M3 could abandon us, but you already noticed that the first pillar is much more than the reference value. It encompasses a broad monetary analysis which will duly take into account such developments.

The first pillar also rests on the fact that credit institutions remain major players in the transmission process of monetary policy. The development of euro area capital markets could however increase the weight of financial market indicators in the second pillar.

*The **stock market** is still a much less important channel of transmission in the euro area than in the US, but the holding of shares is spreading, for example through mutual funds. I would not attempt to summarise the vast debate about the appropriate monetary policy reaction to asset price movements. I am inclined to say that central banks have not to put on these variables more emphasis than warranted by their effects on demand and should avoid asymmetric reactions – benign neglect in the case of irrational exuberance, intervention in the case of sharp downward correction – which could pose a moral hazard problem.*

*The **bond market** provides indicators which are probably more important within the second pillar of the Eurosystem’s monetary policy. Technical progress and European integration lead to more sophisticated and liquid markets which supply useful information about market expectations. Incidentally I notice that, while many central banks looked disapprovingly on indexed bonds prior to monetary union, the Eurosystem now welcomes the opportunity to extract information on inflation expectations from the comparison of yields on indexed and nominal bonds. Despite the upsurge in inflation in the euro area resulting from oil price and food price shocks, inflation expectations appear to remain very moderate, showing that the Eurosystem benefits from a high degree of credibility. Such a capital of credibility has to be preserved.*

*
* * *

*About the second wing of central banking, the safeguarding of **financial stability**, I would like to adopt a chronological approach. First, how are central banks currently adapting to the new environment by reconsidering the role they are playing in the financial market? Second, how could new technology affect the relations in the coming years between market participants, central banks and other supervisory and regulatory authorities?*

*Financial market developments and the heightened risks associated with these rapid changes led central banks to **reconsider the role they had to play** to preserve financial stability. For those central banks that were in charge of the surveillance of individual credit institutions, the implications were straightforward. They had to adapt the modalities of their micro-prudential activities. However, the need to proceed to **macro-prudential monitoring** was also strongly felt by central banks, like the NBB, which were not vested with the micro supervision.*

*First, at an **analytical level**, central banks were induced to enlarge the scope of their research. The use of new technologies has caused a spectacular expansion in the volume of financial operations, certainly in comparison to the growth of real activities. This has required reconsidering the direction of the links between these two fields. Central banks had traditionally focused on the consequences that changes in financial conditions could have on the real economy. If such analyses remain essential, central banks are also increasingly concerned by the vulnerability of the financial system to fluctuations in real activities. So, the causalities also have to be reversed and due attention must be given to the impact that evolution of the real economy could have on the stability of the financial system. It is no coincidence that an increasing number of central banks now complement their traditional annual reports centred on monetary policy and macro-economic developments by another report focused on the theme of financial stability. This is a development that the NBB will also actively embrace through the publication, possibly starting in 2002, of a new yearly Financial Stability Report.*

*At a more **operational level**, central banks contribute directly to strengthening the stability of the financial system by the development of secure and efficient payment and settlement systems. Here also new technology is playing a crucial role. Real time gross settlement systems, delivery versus payment mechanisms, cross-border connections between various clearing or settlement institutions, instant world transmission of information would be in practice unmanageable without the possibilities offered by information technologies. These multiple layers of networks are too often considered as mere plumbing. However, this so-called plumbing is in many respects as spectacular and sophisticated as the more glamorous Internet or mobile phone networks.*

The oversight of these modern payment and settlement systems has become a key function in modern central banking and this certainly applies to the NBB, as Belgium is hosting two major international institutions, SWIFT and Euroclear.

*The second step in our chronological approach is also the most uncertain as it implies speculating about the impact of new technology on the **future organisation** of financial markets.*

*It must be recalled from the outset that the introduction of new technology in the banking sector is not a one shot phenomenon. On the contrary, it is proceeding by **waves**. As already said, the development of e-money, e-banking and e-finance will represent a great challenge.*

Whatever its speed, this new wave will strongly modify the nature of relations between market participants. Distant access to financial products is substituting for close individual contacts. Brand loyalty, while still a key asset in a business built on trust, is increasingly associated with cherry picking. Banks themselves tend to shift from an approach based on long term and stable relations to a strategy where each deal is individually appreciated on its own merits.

The various financial institutions are also redefining what should be their core business. The technological wave of the eighties and early nineties allowed the unbundling of most financial products into their various components. To the unbundling of products is now associated, thanks to the second wave of innovation, an outsourcing of the production but also of the distribution process. Back office functions, distribution networks and IT infrastructures can now easily be subcontracted, creating a new web of connections between various categories of market participants.

*There are also important changes in the **relations between monetary and prudential authorities**, on the one hand, **and financial institutions** on the other. First the authorities will have to rely, much more than in the past, on the markets themselves for the surveillance of financial stability. One may legitimately feel concerned by such an evolution, which sounds like asking the fox to watch over the hens. However we must realise that financial markets are not only a major factor of change, they are also potentially a powerful factor of discipline. They are forcing credit institutions to be more transparent and to communicate more reliable information. The development of new, more sophisticated, risk management techniques, under the form of internal models, has been, at its roots, a private initiative from market participants. In order to integrate this modeling approach in the monitoring of banks solvency, the Basle Committee on Banking Supervision is not designing a new system from scratch. On the contrary, it is referring to the best practices of the market itself as a benchmark against which to calibrate its own proposals.*

Now, the authorities should not delude themselves. Best practices are what they are, easier to respect by strong institutions and in favourable circumstances, but much harder to maintain when the situation deteriorates. Far from being lightened, the burden of prudential authorities is becoming heavier. The necessarily limited human and financial resources of these authorities will be called upon all the more by the new Basle proposals which will require a more individualised and detailed surveillance of these new internal risk management systems.

*The resource constraint will finally also strongly determine the **relations** that the **various monetary and supervisory authorities** will have to maintain **among themselves**. A more globalised financial market calls for a more globalised approach to supervision.*

At the international level, several co-operative bodies and mechanisms have been established, either in the form of multilateral forums bringing together the competent authorities in the fields of prudential control and financial stability, or by means of bilateral protocols concluded between the supervisory bodies of different countries or sectors.

At each national level, the authorities also have to carry out an in-depth examination of their supervisory structure and procedures. I will not dwell here on the subject of the devolution of prudential tasks. Different models exist across the world bearing witness to the trade-offs which have to be made to adapt to market trends while also taking account of the specific national context.

Finally, this existing national and international framework needs to be periodically reviewed and adjusted. Whatever its form, the prevailing structure will have to fulfil two major conditions. On one hand, it must be efficient in preventing either loopholes or redundancy in supervision. On the other hand, it must be all encompassing by combining the microprudential control of individual institutions with macroprudential monitoring of the systemic risks faced by the global financial market.

*
* *

*To conclude, let me stress that central banks are fully aware of the close connection and the large convergence existing between the two goals of **financial stability** and **monetary stability**. Keeping inflation under control, which is the ultimate goal of every central bank, has proved to be the best way to reduce uncertainties on the market, to alleviate distortions and, so, to eliminate one of the fundamental sources of financial instability.*

Conversely, central banks need sound and efficient banking systems for ensuring rapid transmission, to the whole economy, of the impulses of their monetary policy. This is all the more important given that the assets at the disposal of central banks – the monetary base in our jargon – is becoming increasingly tiny compared to the total assets managed by credit institutions and, beyond that, by financial market operators.

In this context, the monitoring of financial stability may certainly not be considered as a by-product or a mere extension of the traditional monetary stability objective of central banks. The two functions are closely related but distinct. In other words, the monetary stability and financial stability wings belong to the same bird.

*
* *

DE BELGISCHE HICP: EEN BELANGRIJKE STAP VOORWAARTS IN HET NAUWKEURIG METEN VAN DE INFLATIE

1. INLEIDING

De geharmoniseerde consumptieprijsindex (HICP) is een cruciale economische indicator in Europa. Dat geldt voornamelijk vanuit de invalshoek van het monetaire beleid. Aanvankelijk werd de HICP gebruikt om de convergentie naar een laag peil van de inflatiecijfers in de EU, één van de Maastricht-criteria voor toetreding tot de EMU, te meten. Op dit ogenblik vormt hij de kern van het eengemaakte monetaire beleid dat, krachtens het Verdrag, prijsstabiliteit als hoofddoelstelling heeft. Prijsstabiliteit werd door de Raad van bestuur van de ECB gedefinieerd als «een jaar-op-jaar stijging van de HICP voor het eurogebied met minder dan 2 pct.», en de Raad heeft eraan toegevoegd dat deze doelstelling op de middellange termijn moet worden gehandhaafd. De Belgische HICP, die in dit artikel nader wordt toegelicht, vertegenwoordigt een gewicht van 3,3 pct. in de HICP van het eurogebied.

De HICP werd in het leven geroepen om in de EU-lidstaten over vergelijkbare CPI's voor het meten van de inflatie te kunnen beschikken. De bestaande nationale CPI's waren in dat opzicht ontoereikend. In eerste instantie werden voorlopige indexcijfers berekend. Deze laatste waren volledig gebaseerd op de bestaande nationale CPI's, waaruit bepaalde producten werden weggelaten die in meerdere lidstaten niet gedekt zijn of op een verschillende manier worden behandeld. In maart 1997 werden volledig nieuwe HICP's gepubliceerd op een statistische basis noodzakelijk voor de berekening van vergelijkbare indexcijfers. Het vergelijkbaarheidsvereiste bepaalt dat «HICP's vergelijkbaar zijn wanneer zij uitsluitend nationale verschillen in prijs of consumptiepatronen weergeven» (Verordening Nr. 2494/95 van de Raad)¹. In de praktijk wordt het vergelijk-

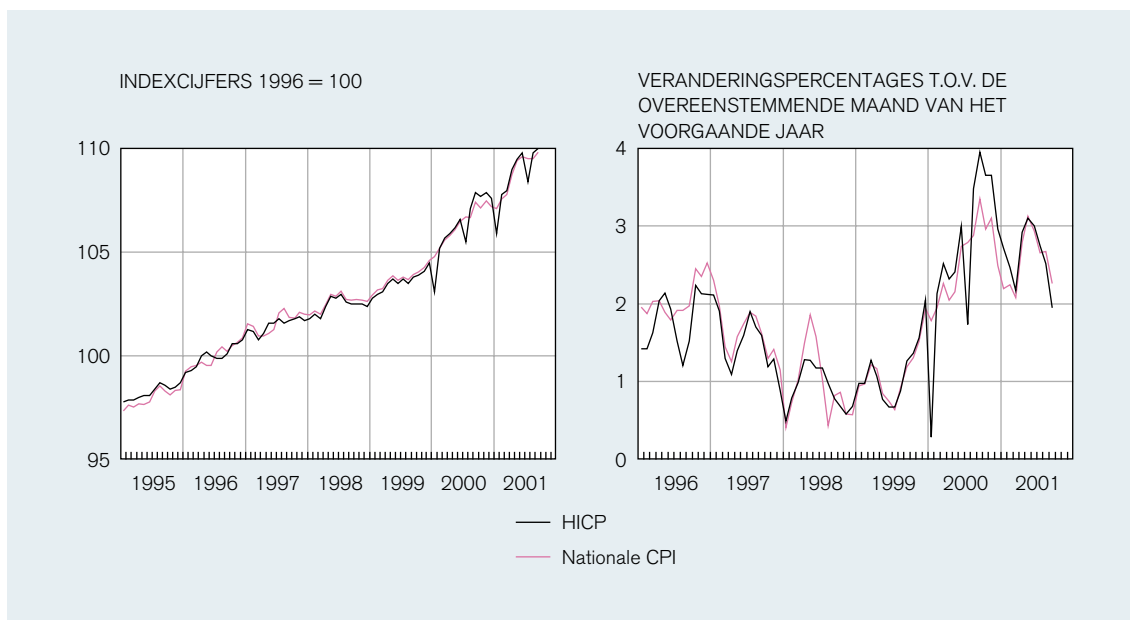
baarheidsvereiste geval per geval gedefinieerd door drempels². De indices worden berekend vanaf januari 1996 (veranderingspercentages vanaf januari 1997), maar er werden, volgens de HICP-methodologie, historische reeksen becijferd voor 1995 (indexcijfers) en 1996 (veranderingspercentages). De methodologie voor de berekening van de HICP is opgesteld door Eurostat in samenwerking met de lidstaten. De HICP ligt evenwel niet voor eeuwig en altijd vast. Inmiddels zijn reeds verschillende methodologische veranderingen aangebracht teneinde de dekking uit te breiden en de vergelijkbaarheid nog te vergroten. Aangezien het hier om een continu proces gaat, mogen in de toekomst nog verdere wijzigingen worden verwacht.

In dit artikel wordt ingegaan op de huidige situatie. Ofschoon het niet de bedoeling is uitputtend te zijn, zullen enkele belangrijke HICP-begrippen worden toegelicht om te tonen hoe de Eurostat-methodologie is toegepast op de Belgische HICP. Bovendien zal de nadruk worden gelegd op belangrijke verschillen tussen de Belgische nationale CPI en de HICP. Vanwege verschillen in dekking, methoden inzake prijsregistratie en aggregatie, die in de volgende hoofdstukken achtereenvolgens zullen worden besproken, gaven de beide indexcijfers in het verleden een uiteenlopende ontwikkeling

¹ Vergelijkbaarheid impliceert bijvoorbeeld niet dat er voor alle lidstaten een eenvormige korf geldt. De gewichten van ieder product in de HICP verschillen van het ene land tot het andere afhankelijk van het relatieve belang van de consumptieve bestedingen voor elk goed of iedere dienst.

² Zo wordt ervan uitgegaan dat een drempel overschreden is voor ieder verschil in door de lidstaten gebruikte praktijken dat meer dan een duizendste bedraagt van de totale door de HICP gedekte uitgaven (wat de dekking betreft) of meer dan 0,1 procentpunt uitmaakt van het gemiddelde jaarlijkse veranderingspercentage (wat de prijzen betreft) (Eurostat 2001: «Verslag van de Commissie aan de Raad over de harmonisatie van de consumentenprijsindices in de Europese Unie, 21.11.2000»).

GRAFIEK 1 – BELGISCHE INFLATIE

Bronnen : EC, MEZ, NBB.

te zien (zie Grafiek 1) en dat zal ongetwijfeld ook in de toekomst zo blijven. Ofschoon de nationale CPI in België een belangrijke maatstaf van de consumptieprijsinflatie blijft, vooral omdat de zogenoemde «gezondheidsindex»¹ gebruikt wordt voor de automatische indexering van lonen en sociale uitkeringen, is de HICP een betere indicator voor de monetaire-beleidsvoerders. Behalve het feit dat de HICP internationaal vergelijkbaar is en de consumptieve bestedingen van de gezinnen beter dekt, biedt hij ook een meer afdoend antwoord op enkele grote obstakels voor de nauwkeurige meting van de inflatie.

Voor het overige is dit artikel als volgt samengesteld. Deel 2 behandelt belangrijke aspecten inzake dekking, in deel 3 wordt ingegaan op de methoden inzake prijsregistratie, deel 4 is een toelichting bij de aggregatie van afzonderlijke

prijzen en deel 5 bevat afsluitende opmerkingen.

2. DEKKING

Wat de dekking van de HICP betreft, kunnen de volgende aspecten worden beklemtoond.

2.1 MONETAIRE CONSUMPTIEVE BESTEDINGEN VAN DE HUISHOUDENS

Er is algemeen overeengekomen dat de HICP de «monetaire consumptieve bestedingen van de huishoudens» (MCBH) dekt. Het gaat daarbij om «de uitgaven voor goederen en diensten die worden gebruikt voor de rechtstreekse bevrediging van de individuele behoeften en wensen van de huishoudens» en «die méér bedragen dan een duizendste van het totaal der

¹ De «gezondheidsindex» wordt berekend als de nationale CPI, exclusief het effect van de prijswijzigingen voor producten die als schadelijk voor de gezondheid worden beschouwd, namelijk tabak, alcoholhoudende dranken, benzine en diesel.

uitgaven die door de HICP worden gedekt» (Verordening Nr. 1687/98 van de Raad). Deze verordening omvat trouwens een volledige lijst van producten, geïnclassificeerd volgens de classificatie van individuele verbruiksfuncties, zoals aangepast aan de vereisten voor de HICP-berekening (COICOP/HICP).

De notie «monetaire» in het concept MCBH verdient bijzondere aandacht. «Een monetaire transactie is een economische stroom, d.w.z. een interactie met wederzijdse instemming tussen institutionele eenheden, waarbij de betrokken eenheden geld betalen of ontvangen» (Verordening Nr. 1687/98 van de Raad). Dat een monetaire transactie vereist is om een product op te nemen in de HICP, strookt met de opvatting dat inflatie een monetair fenomeen is. Die vereiste heeft het bovendien mogelijk gemaakt de dekking op geharmoniseerde wijze uit te breiden naar de gezondheidszorg, het onderwijs, de sociale beschermingsdiensten en de verzekeringen (Verordening Nr. 2166/1999 van de Raad). Voor meerdere van deze diensten betaalt de consument niet de volle prijs, en de institutionele bepalingen, alsook de bestaande methodologie in de nationale CPI's, verschillen vrij sterk van de ene lidstaat tot de andere, wat de vergelijkbaarheid bemoeilijkt. Dat is precies de reden waarom deze diensten aanvankelijk niet in de HICP werden opgenomen. Achteraf werd overeengekomen dat, volgens het monetaire concept, de in de HICP opgenomen prijzen het door het huishouden betaalde bedrag min de terugbetalingen (sociale overdrachten in natura) dienden weer te geven. Op basis van dit principe werden de medische producten en diensten, het onderwijs en de sociale beschermingsdiensten in het jaar 2000 op geharmoniseerde wijze in de HICP opgenomen; voor de opname in een ziekenhuis en enkele nog niet opgenomen sociale beschermingsdiensten gebeurde dat in 2001.

Er zij opgemerkt dat de uitbreiding van de HICP tot de monetaire transacties voor de hierboven vermelde producten heeft geleid tot een betere

convergentie tussen de Belgische HICP en de nationale CPI, aangezien die transacties in de nationale CPI reeds op nettobasis werden geregistreerd. Bovendien heeft het voor een grotere overeenkomst gezorgd met het begrip «consumptieve bestedingen van de huishoudens» in het Europees systeem van rekeningen (ESR 1995)¹.

Door de toepassing van het monetaire concept zijn er twee belangrijke verschillen tussen de HICP en het ESR 1995. Ten eerste worden de prijzen van als «inkomen in natura»² ontvangen producten niet door de HICP gedekt omdat ze van niet-monetaire aard zijn. Bovendien dekt de HICP, om dezelfde reden, niet de huurwaarde van de door eigenaars bewoonde huizen, terwijl dat wel het geval is in de nationale rekeningen. Volgens de nationale rekeningen vertegenwoordigen de laatstgenoemde niet-monetaire transacties ongeveer 12 pct. van de totale consumptie van de Belgische gezinnen in 1999, wat aanzienlijk hoger is dan het aandeel van de werkelijke huurgelden. Deze bedragen 5 pct. volgens de nationale rekeningen en 6 pct. in de HICP.

Het lijkt niet wenselijk een zo belangrijke uitgave buiten beschouwing te laten in de inflatiemaatstaf. Voorts brengt het uitsluiten van de door eigenaars bewoonde huizen de vergelijkbaarheid tussen de lidstaten in het gedrang, aangezien er tussen de lidstaten grote verschillen bestaan tussen het percentage bezitters of huurders van een woning. Daarom heronderzoekt Eurostat

¹ Tot de «Consumptieve bestedingen van de huishoudens» in het ESR 1995 behoren niet de consumptieve bestedingen van de overheid die geïndividualiseerd kunnen worden (onderwijs, gezondheid, ...), de zogenaamde sociale overdrachten in natura, zodat ze overeenstemmen met de MCBH in de HICP. De «Werkelijke consumptieve bestedingen van de huishoudens» in het ESR 1995, daarentegen, omvatten wel die geïndividualiseerde consumptieve bestedingen van de overheid en spitsen zich dus toe op wat de huishoudens werkelijk consumeren, en niet op hetgeen zij feitelijk betalen. Bijgevolg zijn de consumptieve bestedingen van de overheid in het laatstgenoemde geval beperkt tot collectieve consumptieve bestedingen zoals justitie, defensie, ...

² Dit ESR 1995-begrip verwijst naar goederen en diensten die werknemers ontvangen als inkomen in natura of die worden geproduceerd door ondernemingen zonder rechtspersoonlijkheid in eigendom van huishoudens en die voor consumptie door leden van het huishouden zijn bestemd.

TABEL 1 – DEKKING VAN DE BELGISCHE CPI'S EN NATIONALE REKENINGEN

	HICP	Nationale CPI	Nationale rekeningen : gezinsconsumptie
1. Consumptieve bestedingen van de huishoudens			
Monetaire consumptieve bestedingen	Ja	Ja	Ja
Niet-monetaire consumptieve bestedingen	Nee	Nee	Ja (inclusief « huurwaarde » en « inkomen in natura »)
2. Geografische dekking			
Binnenlands begrip	Ja	Nee	Ja
Nationaal begrip	Nee	Ja	Ja
3. Dekking wat de populatie betreft			
Met inbegrip van bewoners van instellingen	Ja	Nee	Ja
4. Onlangs belangrijk geworden goederen en diensten .	Ja ¹	Nee	Ja
5. Andere punten inzake dekking			
Verkeersbelasting	Nee	Ja	Nee
Levensverzekerings- en pensioenfinancieringsdiensten	Nee	Nee	Ja
Kansspelen	Nee	Nee	Ja
Indirect gemeten diensten van financiële intermediairs	Nee	Nee	Ja ²

Bronnen: MEZ, INR, NBB.

¹ Zie Tabel 2 voor een lijst met onlangs belangrijk geworden producten die opgenomen zijn in de HICP en niet in de nationale CPI.

² De uitsplitsing van IGDFI over de consumptieve bestedingen van de verschillende sectoren is momenteel nog aan de gang.

momenteel de behandeling van de door eigenaars bewoonde huizen op basis van de « nettoverwervingsmethode ». Dit betekent dat de HICP de prijs van nieuw aangekochte door de eigenaars bewoonde huizen zou omvatten, gewogen op basis van de nettoaankopen door consumenten, met name hun van andere sectoren gekochte nieuwbouwhuizen en bestaande woningen min hun aan andere sectoren verkochte woningen. In tegenstelling tot de huurwaarde strookt deze benadering met de monetaire aard van de HICP. Als derde mogelijkheid had men ook kunnen terugvallen op de meting van de cash-flows op aflossingen van hypothecaire leningen en rentebetalingen. Rentebetalingen zijn in principe echter niet in de HICP begrepen, aangezien het de bedoeling is de consumptieprijzen te meten en niet de financieringskosten van de aankoop van consumptiegoederen. Daarenboven zou het meerekenen van rentebetalingen als nadeel hebben gehad dat dit de monetaire-beleidsvoering doorkruist.

2.2 GEOGRAFISCHE DEKKING EN DEKKING WAT DE POPULATIE BETREFT

De geografische dekking van de HICP's van alle lidstaten en, bijgevolg, van het aggregaat voor het eurogebied, heeft betrekking op de consumptie op het binnenlandse grondgebied van de respectieve lidstaat en van het eurogebied (Verordening Nr. 1688/98 van de Raad). Dit betekent dat de uitgaven van bezoekers (vooral toeristen) in het land of het eurogebied zijn opgenomen in de HICP en de uitgaven van ingezetenen in het buitenland niet. Het binnenlandse begrip verdiende de voorkeur om vergelijkbaarheid tot stand te brengen en lacunes of overlappingsen te voorkomen bij de aggregatie van de HICP's van de afzonderlijke lidstaten. Dat begrip is de tegenhanger van het nationale concept, waarin alle uitgaven door ingezetenen van een land worden gemeten, ongeacht of ze plaats hadden in het binnen- of het buitenland. In dit geval zouden de door ingezetenen consu-

menten in het buitenland betaalde prijzen moeten worden opgenomen in de index. Zowel het nationale als het binnenlandse begrip worden gebruikt in het ESR 1995, terwijl het eerste wordt gehanteerd in de Belgische nationale CPI¹, wat leidt tot een andere dekking dan in de Belgische HICP.

De implementatie van het binnenlandse begrip in de Belgische HICP, meer bepaald het opnemen van de uitgaven van buitenlandse bezoekers (ten belope van 5 pct. van de totale consumptieve bestedingen die worden gedekt door de HICP), vond plaats in twee stappen. In 2000 werden vrijwel alle uitgaven van buitenlanders ingelast in een zeer beperkt aantal HICP-rubrieken (restaurants, hotels en andere accommodatie). Dit had evenwel als nadeel dat seizoengebonden prijsbewegingen, die typisch zijn voor dit soort producten, overmatig werden beklemtoond. Vanaf januari 2001 worden de uitgaven van de buitenlanders verdeeld over een ruimer gamma goederen en diensten.

Tussen beide indexcijfers zijn er veeleer kleine verschillen inzake de bestreken populatie. Zo zijn de uitgaven van bewoners van instellingen (bv. rusthuizen) door de HICP gedekt (Verordening Nr. 1688/98 van de Raad), terwijl ze niet zijn opgenomen in de nationale CPI.

2.3 ONLANGS BELANGRIJK GEWORDEN GOEDEREN EN DIENSTEN

Om ervoor te zorgen dat de HICP's de marktontwikkelingen blijven weerspiegelen, zodat de consumptieve bestedingen die verenigbaar zijn met het MCBH-concept zo volledig mogelijk worden gedekt, moeten «de lidstaten streven naar een systematische identificatie van onlangs belangrijk geworden goederen en diensten» (Verordening Nr. 1749/96 van de Commissie).

¹ De uitgaven van ingezetenen in het buitenland zijn impliciet inbegrepen via de gewichten van de nationale CPI.

TABEL 2 – ONLANGS BELANGRIJK GEWORDEN GOEDEREN EN DIENSTEN DIE IN DE HICP ZIJN OPGENOMEN (EN NIET IN DE NATIONALE CPI)

	Jaar van invoering	Gewicht in de HICP van 2001 ¹ (in pct.)
Bewerkte voedingsmiddelen		0,64
Champagne en nog niet opgenomen biersoorten	1999	0,33
Biologische voeding en nog niet opgenomen voedingsmiddelen	2001	0,18
Babyvoeding	2001	0,13
Industriële goederen m.u.v. energie		1,58
Personal computers	1999	0,22
Wegwerpcontactlenzen	2001	0,13
Accu's en ruitenwissers	2001	0,14
Nog niet opgenomen duurzame goederen voor recreatie, sport en cultuur	2001	0,35
Nog niet opgenomen producten voor lichaamsverzorging	2001	0,74
Diensten		1,99
Ophalen van huisvuil	1999	0,15
Inschrijfgeld voor autorijkscholen en rijexamens	2001	0,07
Vliegtuigtickets	1999	0,18
Mobilifoon (apparatuur en communicatie)	2001	0,38
Dierenarts	1999	0,20
Nog niet opgenomen diensten voor recreatie en cultuur	2001	0,29
Nog niet opgenomen catering	2001	0,64
Nog niet opgenomen diensten voor lichaamsverzorging	2001	0,08
Totaal		4,21

Bronnen: MEZ, NBB.

¹ De gewichten zijn gebaseerd op het huishoudbudgetonderzoek van 1999.

Dit zijn producten die nog niet zijn opgenomen in de HICP en waarvoor de geraamde consumptieve bestedingen ten minste één duizendste hebben bereikt van de totale door de HICP gedekte uitgaven.

Aangezien de Belgische HICP-gewichten thans elk jaar worden bijgewerkt aan de hand van de resultaten van het jaarlijkse huishoudbudget-

**TABEL 3 – GEWICHT VAN EEN SELECTIE VAN ONLANGS BELANGRIJK GEWORDEN PRODUCTEN
IN DE CONSUMPTIEVE BESTEDINGEN VAN DE HUISHOUDENS**

(procenten)

	Huishoudbudgetonderzoek			
	1995-1996	1996-1997	1997-1998	1999
Mobilfoon – apparatuur	0,00	0,01	0,03	0,14
Mobilfoon – communicatie	–	–	–	0,29
Personal computers	0,35	0,38	0,34	0,23
Abonnement op het internet	0,00	0,01	0,02	0,02

Bronnen: INR, NBB.

onderzoek (zie deel 4 voor een uitgebreider toelichting), worden onlangs belangrijk geworden producten automatisch opgenomen zodra ze de 0,1 pct.-drempel bereiken. Dit verklaart waarom producten als biologische voeding, personal computers, wegwerpcontactlenzen, vliegtuigtickets en mobilfoons geregistreerd zijn in de Belgische HICP, terwijl ze nog niet opgenomen zijn in de nationale CPI. Een volledige lijst van deze onlangs belangrijk geworden goederen en diensten, die in 2001 zowat 4 pct. van de HICP-korf uitmaken, is weergegeven in Tabel 2.

De tijdige opname van onlangs belangrijk geworden producten is in de eerste plaats relevant voor sterk op innovatie gerichte markten. Nieuwe producten en met name de zeer innovatieve, vertonen dikwijls scherpe prijsdalingen kort na hun introductie op de markt. Ze komen op de markt tegen een hoge prijs en worden verkocht in kleine hoeveelheden. De prijzen dalen naarmate de fabricagetechnieken worden geoptimaliseerd en de verkoop toeneemt. Later in de productcyclus bereikt het product zijn volle ontplooiing en stabiliseren de prijzen. Het is vaak pas in dit stadium dat het nieuwe product een voldoende groot aandeel bereikt in de consumptieve bestedingen om in de CPI's te worden opgenomen. Wanneer geen rekening wordt gehouden met de aan-

vankelijke scherpe prijsdaling ontstaat een opwaartse vertekening in de CPI's, de zogenaamde nieuwe-productafwijking.

De nationale CPI houdt helemaal geen rekening met de prijsontwikkelingen van de nieuwe producten die in Tabel 2 zijn weergegeven, aangezien de dekking ervan nog steeds berust op de consumptiekorf van het basisjaar 1996. De HICP is dus een belangrijke stap voorwaarts in het nauwkeurig meten van de inflatie, hoewel die index om de voornoemde reden de nieuwe-productafwijking niet volledig uitschakelt. Mobilfoonapparatuur en -communicatie zijn pas sinds januari 2001 gedekt. Hoewel historische prijsreeksen moeilijk te vinden zijn, kan men zich goed voorstellen dat de prijzen toen reeds fors waren gedaald. Hetzelfde geldt voor abonnementen op het internet. Aangezien deze rubriek in het meest recente huishoudbudgetonderzoek slechts 0,02 pct. bereikte van de consumptieve bestedingen van de huishoudens (zie Tabel 3), is ze niet opgenomen in de Belgische HICP. Bijgevolg zijn de recente sterke prijsdalingen niet weerspiegeld in de HICP. Een ander voorbeeld zijn de personal computers. Deze werden pas in 1999 in de HICP opgenomen, wat zelfs later was dan vereist op grond van de 0,1 pct.-drempel, daar ze in 1996 reeds 0,35 pct. van de consumptieve bestedingen van de huishoudens uitmaakten.

2.4 ANDERE PUNTEN INZAKE DEKKING

Enkele verschillen in dekking tussen de HICP, de nationale CPI en de nationale rekeningen moeten eveneens worden vermeld. Ten eerste bevat de nationale CPI de verkeersbelasting, die noch in de HICP noch in de nationale rekeningen is opgenomen. Ten tweede omvatten de consumptieve bestedingen van de huishoudens in de nationale rekeningen ook levensverzekeringen en kansspelen, en zullen ze ook indirect gemeten diensten van financiële intermediairs (IGDFI) behelzen. Deze diensten zijn om verschillende redenen niet opgenomen in de CPI's,

laatstgenoemde omdat ze worden beschouwd als rentelasten.

3. METHODEN INZAKE PRIJSREGISTRATIE

3.1 FREQUENTIE EN TIMING

De HICP moet maandelijks worden vastgesteld en de prijzen moeten eens per maand worden verzameld (Verordening Nr. 2494/95 van de Raad). Met betrekking tot het tijdstip van de

KADER 1 – REGISTRATIE VAN AFZONDERLIJKE PRIJZEN EN BEREKENING VAN DE BELGISCHE CPI'S

De Dienst voor het Indexcijfer van het Ministerie van Economische Zaken is belast met de prijsregistratie en de berekening van de Belgische CPI's. Elke maand, rond zowat hetzelfde tijdstip, verzamelen 20 ambtenaren de prijzen voor een grote hoeveelheid van de verschillende producten in de indexkorf. De nationale CPI bestaat in totaal uit 481 producten, terwijl de HICP meer dan 500 producten omvat. De gegevens worden verzameld in bijna 10.000 verkooppunten (altijd dezelfde) op 65 verschillende plaatsen, wat leidt tot meer dan 105.000 prijswaarnemingen per maand. Terwijl de prijsnoteringen voor 67 pct. (afhankelijk van hun gewicht) van de producten in de index lokaal gebeuren, wordt 33 pct. ervan centraal waargenomen, zoals voor elektriciteit, huurgelden, auto's, telefoondiensten, pakketreizen in het buitenland, kranten, ... De prijsregistratie vindt plaats gedurende de eerste 20 dagen van elke maand.

De berekening van de nationale CPI voor iedere maand bestaat uit drie fasen. Eerst wordt voor elk product een index berekend op iedere plaats ($481 \times 65 = 31.265$ productindices). Ten tweede wordt op elke plaats een gewogen gemiddelde van die indices berekend. De gewichten zijn gebaseerd op de resultaten van de huishoudbudgetenquête. Ten slotte wordt de nationale index berekend als het gewogen gemiddelde van de indices van de 65 plaatsen. Geografische gewichten berusten op de cijfers met betrekking tot de populatie op de eerste dag van het basisjaar van de index.

De HICP wordt op een ietwat verschillende manier berekend. Voor elk product wordt slechts één index opgemaakt, aan de hand van de 65 geografisch gewogen indices. De HICP is het gewogen gemiddelde van de meer dan 500 productenindices. De HICP-cijfers worden naar het statistische bureau Eurostat gestuurd, dat ze rond de 17e van de daaropvolgende maand publiceert.

prijsregistratie werd een onderscheid gemaakt tussen goederen en diensten. Terwijl de prijzen van goederen moeten worden geregistreerd «in de HICP voor de maand waarin zij worden waargenomen», moeten de prijzen van diensten «in de HICP worden geregistreerd voor de maand waarin de consumptie van de dienst tegen de waargenomen prijs kan beginnen» (Verordening Nr. 2601/2000 van de Commissie).

Hoewel de timing voor de goederen ogenschijnlijk nogal voor de hand ligt, is deze niet altijd gemakkelijk toe te passen. De maandelijks prijsregistratie voor producten als gas en elektriciteit berust op de jaarlijkse tarifiering. De prijs voor een welbepaalde maand stemt dus in feite overeen met het voortschrijdende gemiddelde van de laatste twaalf maanden. Tariefwijzigingen worden dan ook geleidelijk aan ingecalculeerd, waardoor het volledige effect ervan pas twaalf maanden later wordt gevoeld. Deze «getemperde» inlassing van de tariefwijzigingen heeft specifieke gevolgen voor de economische analyse. Ze versterkt de reeds bestaande vertraging waarmee het prijsverloop van ruwe aardolie doorwerkt in de consumptieprijzen voor gas en elektriciteit.

Het tijdstip voor de registratie van de prijzen van diensten in de HICP verdient bijzondere aandacht. Allereerst verschilt het van dat in het ESR 1995, waarin uitgaven voor diensten worden geregistreerd wanneer de dienstverlening voltooid is. Bovendien kan er enige tijd verlopen tussen het ogenblik waarop een nieuwe dienstenprijs voor het eerst wordt waargenomen en de aanvang van de consumptie of tussen het moment waarop de aankoop plaatsvindt en het tijdstip van consumptie. Dit is bijvoorbeeld het geval voor pakketreizen in het buitenland. In de Belgische HICP worden de prijzen uit brochures gehanteerd voor een steekproef van zomer- (april tot oktober) en wintervakantiebestemmingen (november tot maart). Dit betekent dat de index van augustus bijvoorbeeld de prijzen uit de zomerbrochures bevat voor reizen in augustus, hoewel de vakantie reeds maanden voordien kan

geboekt zijn. In ieder geval betaalt de consument de voor augustus vermelde prijs uiterlijk twee tot drie weken vóór de afreis.

3.2 PRIJSVERLAGINGEN

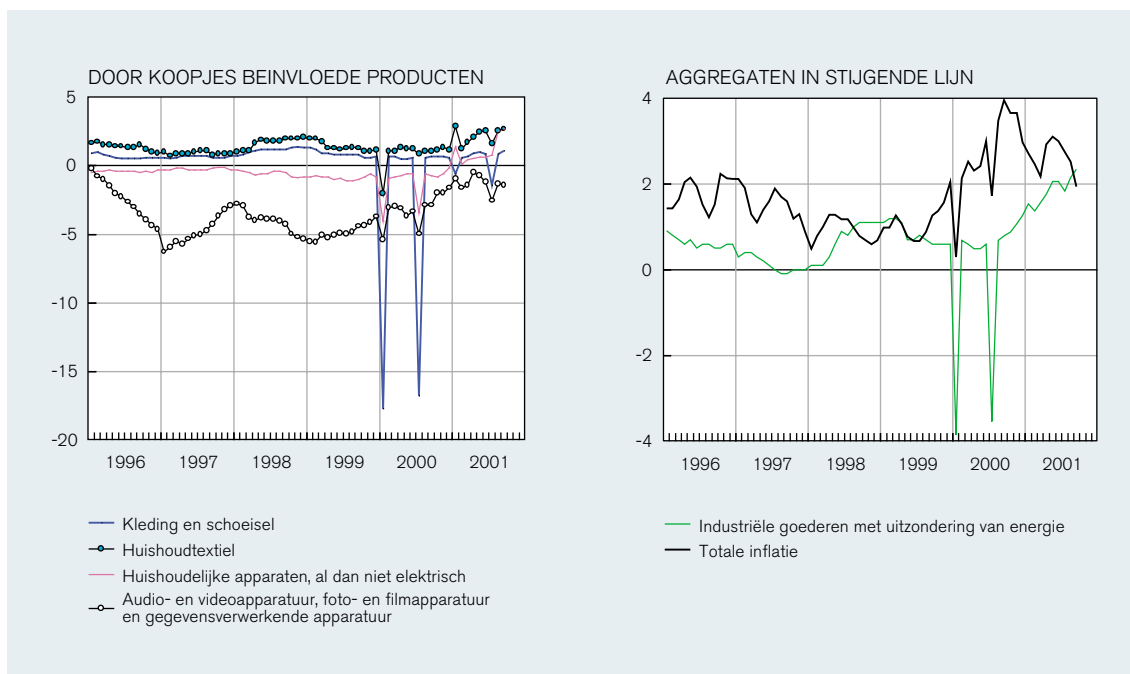
Prijsverlagingen van afzonderlijke goederen en diensten moeten in de HICP weerspiegeld zijn indien «ze openstaan voor alle potentiële consumenten, zonder dat er aan speciale voorwaarden moet worden voldaan (niet-discriminerend)» en «ze geldig zijn op het moment van de aankoop of binnen een zodanige periode vanaf de feitelijke aankoop dat ze een grote invloed zouden kunnen hebben op de hoeveelheden die de kopers willen kopen» (Verordening Nr. 2602/2000 van de Commissie). In de HICP moet in het bijzonder rekening worden gehouden met de prijsverlagingen voor producten die waarschijnlijk in de toekomst weer tegen de normale prijs beschikbaar zullen zijn, dan wel elders tegen de normale prijs beschikbaar zijn.

In januari 2001 werden de koopjes opgenomen in de Belgische HICP en werden de indexreeksen op passende wijze bijgewerkt voor het jaar 2000. Aangezien de koopjes in de maanden januari en juli vallen, zijn de jaar-op-jaarveranderingen voor januari en juli 2000 scherp gedaald voor producten die de weerslag ondervinden van kortingen. Het maandprofiel van de aggregaten in stijgende lijn werd dienovereenkomstig beïnvloed (zie Grafiek 2). Aangezien de koopjes niet zijn opgenomen in de nationale CPI, worden sinds 2000 grote verschillen opgetekend tussen de HICP en de nationale CPI voor de maanden januari en juli (zie Grafiek 1).

In januari 2002 zou zich een speciaal probleem kunnen voordoen. Wegens de omschakeling naar de chartale euro wordt de koopjesperiode met enkele weken uitgesteld. Die periode vangt pas op 19 januari aan. Aangezien de prijzen worden vastgelegd in de eerste 20 dagen van elke maand, zou het effect van de kortingen

GRAFIEK 2 — HET EFFECT VAN DE KOOPJES OP DE BELGISCHE HICP

(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar)

Bronnen : EC, NBB.

helemaal niet tot uiting komen in de index van januari 2002 en slechts in mindere mate in die van februari, omdat de weerslag van de koopjes op de HICP op dat ogenblik zeer gering wordt, aangezien er niet genoeg afgeprijsde producten meer beschikbaar zijn voor alle potentiële consumenten. Dit zou opnieuw een breuk in de reeksen veroorzaken, net als die in januari en juli 2000. Er werd evenwel besloten een uitzondering te maken, door de periode van prijsregistratie voor de HICP uit te breiden tot eind januari 2002.

Een tweede specifieke toepassing betreffende prijsverlagingen in België geldt voor zowel de HICP als de nationale CPI. Het gaat om de enquête over kortingen op auto's. De prijsregistratie voor nieuwe wagens is gebaseerd op de in catalogi vermelde prijzen. Tweemaal per jaar, in mei en in november, wordt de index voor auto's echter gecorrigeerd voor de resultaten van

de voornoemde enquête, waarin autohandelaars wordt gevraagd te specificeren welke kortingen ze feitelijk verlenen op de aankoop van nieuwe auto's.

Er dient bijzondere aandacht te worden besteed aan de toegenomen volatiliteit van de CPI's, die het gevolg is van het meetellen van prijsverlagingen. De procentuele veranderingen op jaarbasis worden niet alleen beïnvloed wanneer ze het eerst worden opgetekend, zoals het geval was voor de koopjes in januari en juli 2000, maar ondergaan ook ruime schommelingen telkens de prijsverlagingen groter of kleiner uitvallen dan het jaar voordien. Aangezien het doorgaans om kortstondige schommelingen gaat, zijn ze niet erg relevant vanuit het oogpunt, bijvoorbeeld, van een meer op de middellange termijn gericht monetair beleid. Uit Grafiek 2 blijkt de kortstondige weerslag van de koopjes in januari en juli 2001.

3.3 AANPASSINGEN WEGENS KWALITEITSWIJZIGINGEN

Een nauwkeurige meting van prijsveranderingen voor producten wordt bemoeilijkt doordat de kenmerken van goederen en diensten in de loop der tijd veranderen, of door de vervanging van oude producten door nieuwe. Wanneer dit resulteert in een significant verschil in nut voor de consument, doet zich een kwaliteitswijziging voor. Om prijzen in twee verschillende periodes te kunnen vergelijken, is het van doorslaggevend belang identieke producten in beschouwing te nemen. Daartoe zou het mogelijk moeten zijn een onderscheid te maken tussen de loutere prijsverandering en de kwaliteitswijziging ten gevolge van een verbetering van bestaande producten of de vervanging door nieuwe producten, waarbij de kwaliteitswijziging buiten beschouwing blijft in de prijs die voor de berekening van de CPI's wordt gehanteerd.

Tegenwoordig wordt het aanbrengen van de juiste aanpassingen wegens kwaliteitswijzigingen beschouwd als de belangrijkste uitdaging

bij het opstellen van prijsindices (zowel HICP's als nationale CPI's en prijsdeflatoren van nationale rekeningen). Uit praktisch oogpunt houdt het probleem nauw verband met de voornoemde nieuwe-productafwijking, doordat een product dat een belangrijke kwaliteitswijziging heeft ondergaan, in wezen een nieuw product is. Een ontoereikende correctie van ruwe prijsgegevens voor kwaliteitswijzigingen leidt tot de zogenoemde kwaliteitsafwijking. Van deze vertekening wordt algemeen aangenomen dat ze de inflatie overschat, aangezien nieuwe modellen doorgaans van een betere kwaliteit zijn dan de producten die ze vervangen. Dit is beslist het geval voor ICT-goederen, zoals personal computers en mobilofoons. Van deze producten worden de oude modellen constant vervangen door nieuwe en krachtiger modellen, die bovendien vaak goedkoper zijn. Indien niet volledig rekening wordt gehouden met hun kwaliteitsverbetering, dan zullen de in de CPI opgetekende prijsdalingen kleiner uitvallen dan ze zouden moeten zijn. De kwaliteitsafwijking kan niet alleen leiden tot een overschatting van de prijsontwikkelingen. Ze kan tevens een onderschatting van de economische

TABEL 4 – HICP VOOR GOEDEREN GEKENMERKT DOOR SNELLE KWALITEITSWIJZIGINGEN

(veranderingen in de cumulatieve relatieve prijzen¹ tussen 1996 en 2000, procenten)

	België	Eurogebied	Landen in het eurogebied met de hoogste prijsdalingen
Auto's	-2,6	-4,1	Ierland (-8,3) Frankrijk (-6,9) Finland (-6,9)
Audio- en video-opname en -weergaveapparatuur	-25,1	-21,0	Frankrijk (-30,1) Nederland (-28,3) Finland (-24,1)
Foto- en filmapparatuur en optische instrumenten	-20,6	-17,5	Oostenrijk (-31,6) Luxemburg (-26,6) Frankrijk (-26,5)
Gegevensverwerkende apparatuur	-33,0	-37,1	Nederland (-70,0) Ierland (-69,3) Frankrijk (-61,9)
Telefoon- en telefaxtoestellen	-29,3	-32,3	Oostenrijk (-63,0) Finland (-60,7) Frankrijk (-40,8)

Bronnen: EC, NBB.

¹ Gedefleerd aan de hand van de totale HICP van de beschouwde lidstaten.

activiteit en van de productiviteit veroorzaken, in zoverre overschatte prijsindices worden gebruikt om het verloop naar volume van nominale variabelen te berekenen.

De HICP-methodologie sluit momenteel enkel extreme kwaliteitsaanpassingen uit, waarbij «een kwaliteitswijziging in geen geval mag worden geschat op het totale prijsverschil tussen de twee producten, tenzij kan worden aangetoond dat die een gerechtvaardigde schatting is» (Verordening Nr. 1749/96 van de Commissie). In dit geval kan een kwaliteitsaanpassing leiden tot een onderschatting van de inflatie, aangezien wordt aangenomen dat bijvoorbeeld een stijging van de prijs van een bepaald automodel naar die van een nieuw model dat airbags heeft en meer kost, volledig toe te schrijven is aan een kwaliteitsverandering, en derhalve helemaal geen prijsverandering weerspiegelt. Omgekeerd zou de inflatie overschat worden indien het vervangingsproduct systematisch zou worden behandeld alsof het dezelfde kwaliteit heeft als het oude product en indien het volledige prijsverschil in de CPI zou worden weerspiegeld. In vele gevallen zal de waarde van het kwaliteitsverschil ergens tussen die twee extreme voorbeelden liggen en moet het worden geraamd, wat niet gemakkelijk is. Eurostat is zich ten volle bewust van dit probleem en van de zware investeringen die de lidstaten moeten doen om degelijke ramingen te maken. De HICP-methodologie stelt dan ook dat «als nationale schattingen van de kwaliteitswijziging ontbreken, de lidstaten gebruik maken van schattingen op basis van door de Commissie (Eurostat) verstrekte informatie, waar dat mogelijk en relevant is» (Verordening Nr. 1749/96 van de Commissie). Door Eurostat opgestelde ramingen zijn nog niet beschikbaar. Niettemin zijn reeds belangrijke inspanningen geleverd om een overzicht te krijgen van de methodes die de lidstaten hanteren voor kwaliteitsaanpassingen. Bovendien wordt een gegevensbank van impliciete kwaliteitsindexcijfers (IQI's) ontwikkeld. Deze IQI's bestaan uit de verhouding van de ruwe, onaangepaste prijswaarnemingen tot de uiteindelijke en aangepaste prijzen die worden gebruikt om de index te berekenen.

Ze vormen een aanwijzing van de intensiteit van de door de lidstaten uitgevoerde kwaliteitsaanpassing. De voornoemde gegevensbank moet het in de toekomst gemakkelijker maken de HICP-methodologie correct toe te passen.

Aanpassingen wegens kwaliteitswijziging zijn momenteel een oorzaak van niet-vergelijkbaarheid tussen de lidstaten, aangezien er grote verschillen zijn in de nationale methoden. Deze verschillen hebben een weerslag op de HICP's van de lidstaten. Dit kan worden geschetst aan de hand van de prijsveranderingen voor producten die worden gekenmerkt door snelle kwaliteitswijzigingen en met een korte bestaansduur, zoals personal computers, telefoontoestellen en foto-apparatuur. Gelet op de sterke integratie en onderlinge concurrentie van de markten voor dergelijke producten in Europa zouden de prijsontwikkelingen grotendeels moeten overeenstemmen, hoewel het niet uitgesloten is dat louter nationale factoren, zoals wijzigingen in de indirecte belastingen, de prijsontwikkelingen van die producten beïnvloeden. Uit Tabel 4 blijkt echter dat er ruime verschillen bestaan tussen de landen, waarbij een nogal stabiele groep lidstaten de sterkste dalingen vertoont (Frankrijk, Finland, Nederland, Oostenrijk en Ierland). De Belgische prijsontwikkelingen voor die goederen zijn over het algemeen minder uitgesproken dan die in de bovengenoemde landen, maar ze zijn te vergelijken met de ontwikkelingen voor het eurogebied. Die nationale verschillen geven aan dat er ruimte is voor een verdere harmonisatie van de methodes.

4. AGGREGATIE VAN AFZONDERLIJKE PRIJZEN

Zodra een korf van producten is samengesteld en prijzen zijn verzameld aan de hand van de vereiste methodologie, moeten die gegevens worden geaggregeerd.

4.1 AGGREGATIE OP EEN LAGER NIVEAU

In een eerste fase worden indexcijfers voor elementaire aggregaten berekend. «Een elementair aggregaat heeft betrekking op de uitgaven of consumptie die door het meest gedetailleerde stratificatieniveau van de HICP worden gedekt waarbinnen geen betrouwbare informatie over uitgaven beschikbaar is voor wegingsdoeleinden» (Verordening Nr. 1749/96 van de Commissie). Minder formeel gezegd bestaat het uit de berekening van één prijs voor, bijvoorbeeld, spaghetti, op grond van de prijzen die worden opgetekend voor verschillende spaghetti-merken.

De voornoemde verordening van de Commissie laat in principe de keuze tussen twee formules voor de berekening van de indexcijfers voor elementaire aggregaten. Er mag gebruik worden gemaakt van hetzij de verhouding tussen de rekenkundige gemiddelden van de prijzen, hetzij die tussen de meetkundige gemiddelden van de prijzen. Alternatieve formules worden echter ook aanvaard, mits ze voldoen aan het vereiste inzake vergelijkbaarheid. In België wordt enkel de eerste formule gebruikt. Niettemin kan worden aangetoond dat het meetkundige gemiddelde onder bepaalde omstandigheden beter geschikt is om de zogenoemde substitutieafwijking op een lager aggregatieniveau te beperken.

Consumenten reageren op prijsveranderingen door over te schakelen van producten die relatief duurder zijn geworden naar producten waarvoor de prijzen relatief gedaald zijn. Op het lagere aggregatieniveau betekent dit bijvoorbeeld de vervanging van een duurder spaghettimerk door een goedkoper. Op het hogere aggregatieniveau kan het bijvoorbeeld de vervanging van rundvlees door kip impliceren. De substitutieafwijking is de overschatting van de inflatie die ontstaat omdat – door geen gewichten (op het lagere aggregatieniveau) of vaste gewichten (op het hogere aggregatieniveau, zie hierna voor meer details) te hanteren – geen rekening wordt

gehouden met de vervanging, in de loop van de tijd, van relatief duurere producten door relatief goedkopere. Achteraf zullen de relatief duurere producten oververtegenwoordigd zijn in vergelijking met de werkelijke consumptieve bestedingen, wat leidt tot een overschatting van de inflatie.

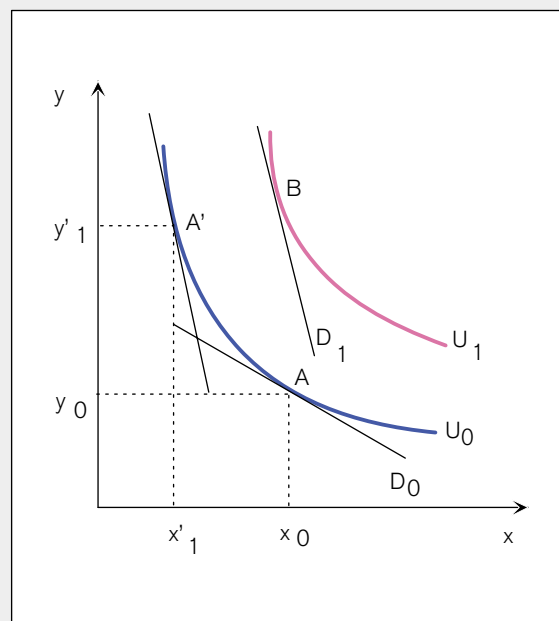
4.2 AGGREGATIE OP EEN HOGER NIVEAU

Voor het samenstellen van CPI's moeten de indexcijfers voor een elementair aggregaat worden geaggregeerd, waarbij rekening wordt gehouden met het aandeel van elk product in de totale door de HICP gedekte productenkorf. Volgens de HICP-methodologie dient dit te geschieden aan de hand van een index van het Laspeyres-type (Verordening Nr. 2494/95 van de Raad). Dit betekent dat de indexcijfers voor een elementair aggregaat worden geaggregeerd door gebruik te maken van vaste gewichten die het consumptiepatroon in de referentieperiode voor de wegenen weerspiegelen.

Om te voorkomen dat de gewichten volkomen achterhaald raken, werden minimumnormen voor de kwaliteit van de HICP-gewichten vastgesteld. «Iedere maand gebruiken de lidstaten bij de productie van de HICP's wegenen die in een referentieperiode voor de wegenen waarvan het einde niet verder terugligt dan zeven jaar vóór de voorafgaande maand december, de uitgavenpatronen van de consumenten weerspiegelen». Bovendien «gaan de lidstaten ieder jaar na of de wegenen nog in toereikende mate betrouwbaar en relevant zijn om aan het vergelijkbaarheidsvereiste te voldoen» (Verordening Nr. 2454/97 van de Commissie). Indien sinds de referentieperiode voor de weging belangrijke veranderingen worden vastgesteld, is een aanpassing vereist als de veranderde weging de inflatiegraad op jaarbasis met meer dan 0,1 procentpunt zou beïnvloeden. De lidstaten mogen zelf uitmaken welke methode ze gebruiken voor de herziening van de wegenen.

KADER 2 – SUBSTITUTIE- EN INKOMENSEFFECTEN

Laat ons aannemen dat een consument zijn nutsfunctie, die weergegeven is in indifferentiecurves zoals U_0 en U_1 , maximaliseert door te kiezen tussen 2 goederen x en y , afhankelijk van zijn budgetbeperking. In de periode $t=0$, wordt zijn budgetbeperking (lijn D_0) gedefinieerd door zijn inkomen Y_0 en de prijzen van de twee goederen. In de daaropvolgende periode $t=1$, wanneer bijvoorbeeld de resultaten van een nieuw huishoudbudgetonderzoek beschikbaar zijn, is zijn inkomen toegenomen tot Y_1 en is de prijs van goed x gestegen ten opzichte van de prijs van goed y . Dit definieert de nieuwe budgetbeperking, die overeenstemt met de lijn D_1 .

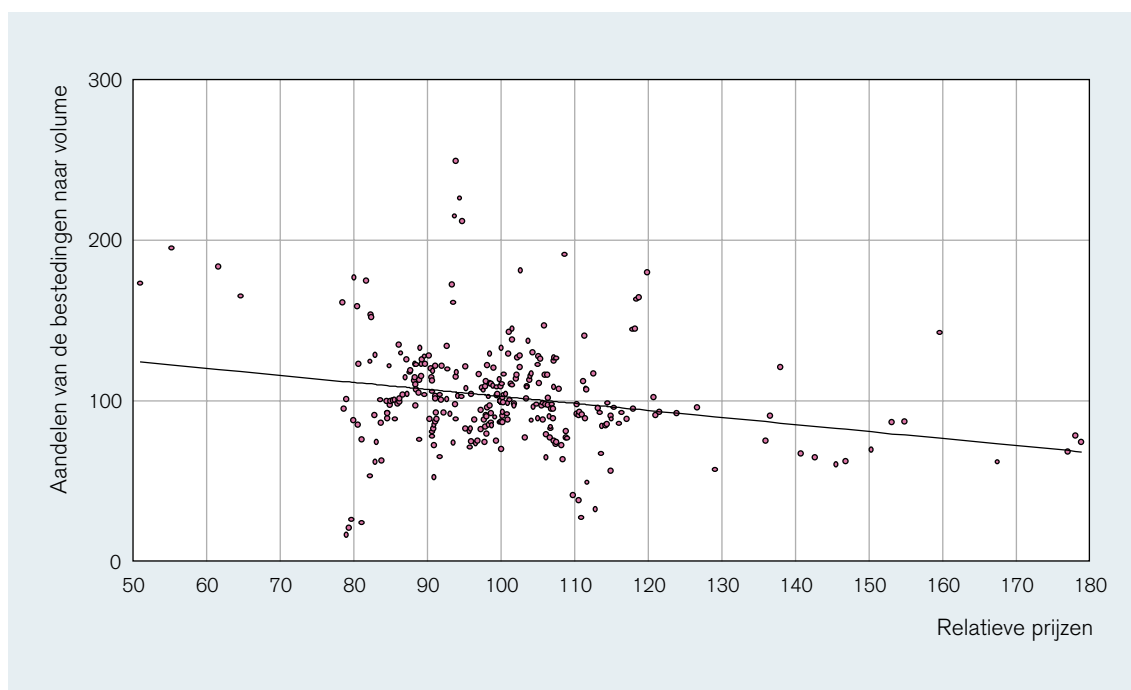

De optimale verdeling tussen de goederen x en y in $t=0$ en $t=1$ is respectievelijk weergegeven in de punten A en B . Tussen beide beschouwde periodes is de consumptie van goed x gedaald, terwijl die van goed y is toegenomen. Dit nieuwe verbruikspatroon weerspiegelt tegelijkertijd de weerslag van de verandering van de relatieve prijzen (wijziging in de helling van de budgetbeperking) en de invloed van de wijziging in het inkomen (verschuiving van de budgetbeperking naar rechts). Punt A' belichaamt de verandering in de consumptie die toe te schrijven is aan de aanpassing van de relatieve prijzen onder de beperkende voorwaarde dat het nutspeil gelijkblijft aan dat in A . In feite bestaat de verschuiving van punt A naar B uit een substitutie-effect van A naar A' en een inkomenseffect van A' naar B .

Het substitutie-effect vertoont altijd een negatieve correlatie tussen de gevraagde hoeveelheden en de relatieve prijzen. De intensiteit van dit effect hangt af van de kromming van de nutsfunctie. Daarentegen is de weerslag van het inkomenseffect onduidelijk, aangezien het belang van sommige goederen bij een stijging van het inkomen vergroot, terwijl andere goederen minder belangrijk worden.

GRAFIEK 3 – CORRELATIE TUSSEN DE RELatieve PRIJZEN EN DE AANDELEN VAN DE BESTEDINGEN NAAR VOLUME ¹

(indexcijfers 1987-1988 = 100)

Bronnen: MEZ, NIS, NBB.

¹ De aandelen van de bestedingen naar volume zijn gebaseerd op een uitsplitsing in 66 producten en werden verkregen door de nominale aandelen van de huishoudbudgetonderzoeken van 1978-1979, 1987-1988, 1995-1996, 1996-1997, 1997-1998 en 1999 te defleren aan de hand van de overeenkomstige in de CPI opgetekende prijzen. Om ze te corrigeren voor niveauverschillen werden ze vervolgens uitgedrukt als indices.

Vanaf het jaar 2000 herziert België jaarlijks de HICP-wegingen op basis van de resultaten van het meest recente jaarlijkse huishoudbudgetonderzoek. De daaruit voortvloeiende indexcijfers worden vervolgens aan elkaar gekoppeld. Dit beperkte de levensduur van de wegingsstructuur tot 2 jaar, aangezien de HICP-gegevens voor 2001 gebruik maken van het budgetonderzoek over 1999. Dit contrasteert sterk met de werkwijze voor de nationale CPI. De wegingsstructuur hiervan, die berust op het budgetonderzoek voor de periode juni 1995–mei 1996, is momenteel ongeveer 6 jaar oud en in het verleden werden gewichten gebruikt tot 10 jaar na de periode waarnaar ze verwijzen. De veelvuldige bijwerkingen van de wegingen verkleinen niet alleen de nieuwproductafwijking, zoals reeds werd beklemtoond in deel 2, maar zijn ongetwijfeld ook de meest praktische manier om de substitutieafwijking op het hogere aggregatieniveau terug te schreeven.

Grafiek 3 geeft, op basis van de samengevoegde gegevens van de huishoudbudgetonderzoeken van 1978-1979, 1987-1988, 1995-1996, 1996-1997, 1997-1998 en 1999, de negatieve correlatie weer tussen de relatieve prijzen enerzijds en de aandelen van de bestedingen naar volume anderzijds. Deze negatieve correlatie, die ten grondslag ligt aan de substitutieafwijking op het hogere aggregatieniveau, is echter niet zeer uitgesproken, aangezien andere factoren, zoals de weerslag van inkomensstijgingen, eveneens de hoeveelheden beïnvloeden (zie ook Kader 2).

5. CONCLUSIES

In dit artikel werd een overzicht gegeven van enkele belangrijke HICP-begrippen en van de

wijze waarop ze in België worden toegepast. Daarnaast werd de nadruk gelegd op aanzienlijke verschillen tussen de HICP en de nationale CPI. Hoewel de nationale CPI een belangrijke rol blijft spelen in België, is de HICP, vanuit het oogpunt van het monetaire beleid, ongetwijfeld een grote stap voorwaarts in het nauwkeurig meten van de inflatie. Vooral de systematische opname van onlangs belangrijk geworden producten en de jaarlijkse herziening van de gewichten zijn belangrijke verbeteringen ten opzichte van de nationale CPI, die de HICP een tegenwicht verlenen voor de nieuwe-productaf-

wijking en de substitutieafwijking op een hoger aggregatieniveau. De momenteel onderzochte uitbreiding van de dekking naar door de eigenaars bewoonde huizen lijkt de volgende stap te zijn in de aanhoudende verbetering van de HICP-methodologie. Ten slotte vormen degelijke aanpassingen wegens kwaliteitswijzigingen klaarblijkelijk de belangrijkste uitdaging bij de berekening van prijsindexcijfers in het algemeen en van de HICP in het bijzonder. Niettemin mag in dat verband een verdere harmonisatie worden verwacht en dit zal de nauwkeurigheid van de HICP nog verhogen.

BIBLIOGRAFIE

Astin, J. (1999), «The European Union Harmonised Indices of Consumer Prices (HICP)», *Statistical Journal of the United Nations ECE*, Nr. 16, pp.123-135.

Boskin, J. (1996), «Toward a More Accurate Measure of the Cost of Living», *Final Report to the Senate Finance Committee from the Advisory Commission To Study The Consumer Price Index*.

Lequiller F. (1997), «L'indice des prix à la consommation surestime-t-il l'inflation?», *INSEE-Economie et Statistique*, Nr. 303.

ECB (2001), «Price effects of regulatory reform in selected network industries».

Eurostat (1996), «Europees systeem van rekeningen – ESR 1995».

Eurostat (2001), «Compendium of HICP reference documents».

Goodhart C. (2001), «What weight should be given to asset prices in the measurement of inflation?», *DNB Staff Reports*, Nr. 65.

Hoffmann, J. (1998), «Problems of inflation measurement in Germany», *Discussion Papers Economic Research Group of the Deutsche Bundesbank*, Nr. 1 (februari).

IPK International and Ciset (2000/2001), «Analysis of expenditures of foreign leisure tourists in Belgium 2000», IPK International Munchen.

Ministerie van Economische Zaken; Dienst voor het Indexcijfer (1999), «Het indexcijfer der consumptieprijzen basis 1996».

Triplett, J.E. (2001), «Should the cost-of-living index provide the conceptual framework for a consumer price index?», *The Economic Journal*, Nr. 111(juni).

Vranken, P. (2000), «Het Geharmoniseerde Indexcijfer van de Consumptieprijzen. Analyse van de eenheden, overeenkomsten en verschillen met het nationale indexcijfer van de consumptieprijzen», Ministerie van Economische Zaken, Dienst voor het Indexcijfer.

VERLOOP VAN DE RESULTATEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN IN 2000

Traditioneel bevat het november-nummer van het Economisch Tijdschrift een analyse van de resultaten van de niet-financiële vennootschappen. In het najaar beschikt de Balanscentrale immers over een voldoende representatief staal van boekhoudstaten met betrekking tot het voorgaande jaar, wat een vrij betrouwbare presentatie mogelijk maakt.

Zoals gebruikelijk hebben de eerste twee delen van dit artikel betrekking op respectievelijk de kenmerken van de gebruikte gegevens en het verloop van de voornaamste posten van de resultatenrekening. Deze ontwikkelingen worden in hun geheel beschouwd tegen de achtergrond van de economische situatie in 2000, en vervolgens nader toegelicht per bedrijfsgrootte en per bedrijfstak. In het derde deel van het artikel worden de financiële en de uitzonderlijke resultaten van de niet-financiële ondernemingen onderzocht. De laatste jaren zijn deze operaties immers een steeds groter deel van de opbrengsten en kosten van de vennootschappen gaan uitmaken en is hun bijdrage aan de nettoresultaten vóór belastingen sterk toegenomen.

I. KENMERKEN EN REPRESENTATIVITEIT VAN DE GEBRUIKTE GEGEVENS

1.1 KENMERKEN VAN DE GEBRUIKTE GEGEVENS EN SAMENSTELLING VAN HET CONSTATE STAAL

Sinds het einde van de jaren zeventig verzamelt de Balanscentrale jaarlijks de gegevens over de rekeningen van de niet-financiële ondernemingen. Daartoe dienen de ondernemingen, uiterlijk zeven maanden na de afsluiting van

het boekjaar, hun jaarrekeningen in te dienen door middel van een gestandaardiseerd formulier. De gegevens worden vervolgens geverifieerd en eventueel gecorrigeerd teneinde te voldoen aan de vereiste kwaliteitsnormen. Zodoende kan vanaf september een eerste analyse worden gemaakt. Op dat ogenblik zijn echter nog niet alle jaarrekeningen voor het laatste boekjaar – in dit geval het jaar 2000 – beschikbaar. De resultaten m.b.t. dit laatste jaar en het verloop ervan t.o.v. 1999 worden dan ook besproken op basis van een constant staal van ondernemingen voor de periode 1999-2000. In dat staal komen enkel de ondernemingen voor die zowel voor 1999 als voor 2000 jaarrekeningen hebben neergelegd voor een boekjaar van twaalf maanden¹.

Sedert mei 2000 zijn alle gegevens die zich in de bestanden van de Balanscentrale bevinden, uitgedrukt in euro's. Voor de boekjaren die uiterlijk op 31 december 2001 worden afgesloten, mogen de ondernemingen echter wettelijk kiezen of zij hun jaarrekeningen in franken of in euro's neerleggen. Voorts worden de statistieken van de Balanscentrale vanaf 1997 opgesteld volgens de zogeheten NACE-Bel-classificatie, dat is de activiteitennomenclatuur die in België wordt gebruikt voor de meeste statistieken met een opsplitsing per tak. De gegevens voor het verleden zijn retroactief aangepast tot in 1994; voor de daaraan voorafgaande periode is de vergelijkbaarheid niet gegarandeerd. Dankzij deze classificatie van de ondernemingen kunnen de resultaten per bedrijfstak worden opgesteld. De

¹ Voor een omstandiger beschrijving van de methodologie aan de hand waarvan de jaarrekeningen worden opgesteld, wordt verwezen naar de verklarende nota van de Balanscentrale: *Statistieken opgemaakt op basis van de jaarrekeningen voorgesteld volgens de schema's bepaald bij het koninklijk besluit van 8 oktober 1976 en van de sociale balansen volgens het koninklijk besluit van 4 augustus 1996 betreffende de sociale balansen*. Deze nota is beschikbaar bij de Balanscentrale en op de Internetsite van de Bank (www.nbb.be).

ondernemingen uit de verwerkende nijverheid vertegenwoordigen 11 pct. van het constante staal en maakten in 1999 24 pct. van het balanstotaal ervan uit.

Daarnaast is er een opsplitsing naar bedrijfs-grootte, die gebaseerd is op het type schema dat wordt ingediend, nl. «volledig» of «verkort». Een onderneming dient een jaarrekening volgens het volledige schema neer te leggen als:

- het gemiddelde personeelsbestand, uitgedrukt in voltijdse equivalenten, op jaarbasis meer dan 100 werknemers bedraagt of
- ten minste twee van de volgende drempels worden overschreden:
 - een jaargemiddelde van 50 werknemers in voltijdse equivalenten;
 - een jaaromzet, exclusief btw, van 6.250.000 euro;
 - een balanstotaal van 3.125.000 euro.

Volgens deze criteria zijn iets minder dan 10 pct. van de ondernemingen uit het constante staal

«grote ondernemingen». In termen van balans-grootte vertegenwoordigden zij echter meer dan 85 pct. van het totaal ervan. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met die van de voorgaande jaren.

1.2 REPRESENTATIVITEIT VAN HET CONSTATE STAAL

Het staal dat wordt gebruikt om de resultaten voor het jaar 2000 te ramen, bevat 121.565 ondernemingen. Dat is 56,2 pct. van het totale aantal in 1999 neergelegde jaarrekeningen. Ofschoon de dekkingsgraad van het staal ietwat lager ligt dan bij de voorgaande studie, kan hij nog steeds als hoog worden bestempeld. De representativiteitsgraad ten opzichte van het balanstotaal bedraagt 78,7 pct.

Net als tijdens de voorgaande jaren blijkt de representativiteitsgraad van het constante staal hoger te liggen voor de grote ondernemingen dan voor de kmo's, dit zowel qua aantal rekeningen – van alle ondernemingen die in 1999

TABEL 1 – REPRESENTATIVITEIT VAN HET CONSTATE STAAL

	1999 Totaal van de vennootschappen ¹	1999 Vennootschappen uit het staal ²	Representativiteit, in pct. van het voor de analyse van de resultaten van 2000 gebruikte staal	p.m. idem voor het voor de analyse van de resultaten van 1999 gebruikte staal
	(1)	(2)	(3) = (2) : (1)	
Aantal ondernemingen (eenheden)	216.156	121.565	56,2	57,9
waarvan (in pct. van het totaal):				
volledig schema	7,1	8,4	(66,7)	(67,9)
verkort schema	92,9	91,6	(55,4)	(57,1)
verwerkende nijverheid	10,1	11,0	(60,8)	(61,9)
niet-verwerkende bedrijfstakken	89,9	89,0	(55,7)	(57,4)
Balanstotaal (miljoenen euro's)	611.873	481.683	78,7	79,5
waarvan (in pct. van het totaal):				
volledig schema	84,0	87,6	(82,1)	(83,2)
verkort schema	16,0	12,4	(60,9)	(61,1)
verwerkende nijverheid	23,7	24,1	(79,9)	(82,6)
niet-verwerkende bedrijfstakken	76,3	75,9	(78,3)	(78,5)

Bron: NBB.

¹ De rekeningen van 1999 bevatten alle rekeningen afgesloten tussen 1 januari en 31 december 1999.

² Ondernemingen waarvoor de jaarrekeningen voor 2000 reeds beschikbaar zijn en die tevens voorkwamen in het bestand van de Balanscentrale over 1999.

een volledig schema hebben ingediend, zijn er 66,7 pct. opgenomen in het staal, tegen 55,4 pct. voor de verkorte schema's – als in termen van balansgrootte – met een representativiteit van 82,1 pct. voor de grote ondernemingen t.o.v. 60,9 pct. voor de kmo's. Gelet op het gewicht van de grote ondernemingen in de verwerkende nijverheid, ligt de dekkingsgraad van het staal voor deze bedrijfstak ook hoger dan voor de andere.

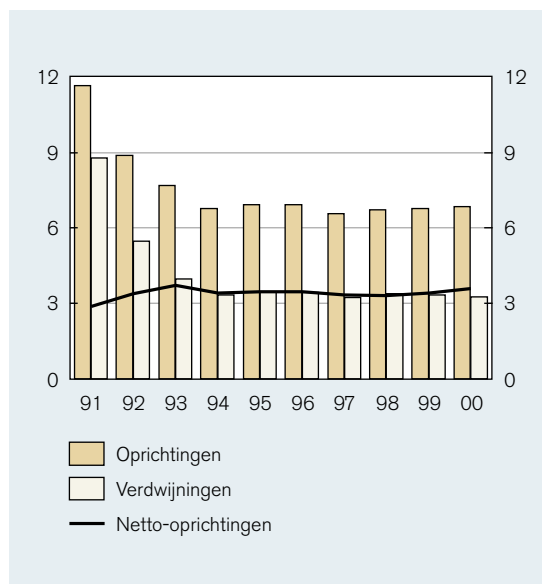
Het ruimere aandeel van de grote ondernemingen in het staal is toe te schrijven aan het feit dat deze hun jaarrekeningen doorgaans sneller indienen en bijzondere aandacht krijgen van de Balanscentrale, teneinde zo snel mogelijk een hoge representativiteitsgraad te bereiken in termen van toegevoegde waarde. Vanuit statistisch oogpunt moeten de belangrijkste ontwikkelingen trouwens nauwgezet worden gevat teneinde voor de hele populatie betrouwbare ramingen te kunnen maken. Aangezien de extrapolatie gebeurt op basis van naar grootte en bedrijfstak opgesplitste resultaten, heeft het grotere gewicht van die ondernemingen geen invloed op de resultaten van de raming.

Door voor de extrapolatie uit te gaan van een constant staal is echter een zekere vertekening mogelijk aangezien het een statische benadering van de werkelijkheid betreft: er wordt enkel rekening gehouden met de vennootschappen die zowel voor 1999 als voor 2000 jaarrekeningen hebben ingediend voor boekjaren van twaalf maanden; de vennootschappen, bijvoorbeeld, die in de loop van 1999 of 2000 werden opgericht of die vóór het einde van het jaar 2000 verdwenen, komen niet in aanmerking.

Volgens de statistieken van de Balanscentrale werden in 2000 23.285 nieuwe ondernemingen opgericht. Dat was 5,6 pct. meer dan in 1999 en, in absolute cijfers, het hoogste aantal sinds 1991. Omgekeerd verdwenen er 11.064 ondernemingen, waarvan 5.558 als gevolg van een faillissement. Ofschoon het aantal verdwijningen ten opzichte van het jaar voordien licht toenam

GRAFIEK 1 – OPRICHTINGEN EN VERDWIJNINGEN VAN ONDERNEMINGEN

(procenten van het totale aantal ondernemingen)

Bron : NBB.

(+1 pct.), liep het aantal faillissementen terug met 4,7 pct.¹. Die daling was het gevolg van het gunstige conjunctuurklimaat in 2000.

Het aantal vennootschappen is dus in 2000 in totaal gestegen met 12.221 eenheden, dat is 10,1 pct. méér dan in 1999. Het aantal netto-oprichtingen in procenten van het totale aantal ondernemingen is sinds 1994 echter zo goed als stabiel gebleven. In de veronderstelling dat de nettotoename van het aantal bedrijven indicatief is voor het verloop van de activiteit, betekent een en ander dat de extrapolaties op basis van een constant staal de werkelijke ontwikkeling van de toegevoegde waarde enigszins zouden kunnen onderschatten.

Vergelikt men de groeicijfers die jaar na jaar afkomstig zijn van het constante staal met de cijfers die uiteindelijk voor de gehele populatie werden opgetekend, dan blijkt voor de

¹ Deze cijfers hebben betrekking op alle handelsvennootschappen en niet alleen op de niet-financiële vennootschappen.

TABEL 2 – VERSCHIL TUSSEN HET OP BASIS VAN HET CONSTATE STAAL GERAAMDE GROEICIJFER EN HET WERKELIJKE GROEICIJFER

(procenten)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1994-1999	
							Gemiddelde	Standaardafwijking
Toegevoegde waarde	-0,3	-0,8	n.	-2,7	-1,2	-0,1	-1,0	1,0
Nettobedrijfsresultaat	3,0	-0,9	2,4	-2,9	3,3	-0,1	0,8	2,5
Financieel resultaat	n.	n.	-14,2	3,1	8,1	-7,8	-2,7	10,1
Courant resultaat vóór belastingen ..	3,8	-0,9	1,8	-2,5	3,7	-1,0	0,8	2,7
Nettoresultaat vóór belastingen	-1,4	-1,7	1,6	-9,0	-0,2	-2,6	-2,2	3,6
Nettoresultaat na belastingen	0,6	-3,2	2,2	-11,7	-1,1	-1,9	-2,5	4,9

Bron: NBB.

jaren 1994-1999 inderdaad een systematische onderschatting van de toegevoegde waarde¹. Gemiddeld beschouwd, kwam de stijging van deze laatste uiteindelijk 1 procentpunt hoger uit dan het geëxtrapolerde cijfer.

Voor de andere posten van de resultatenrekening daarentegen zijn de ramingsfouten als gevolg van het gebruik van het constante staal, gemiddeld beschouwd, beperkt gebleven; zij vertonen ook geen systematische vertekening in de ene of de andere richting. De variabiliteit ervan lijkt echter toe te nemen als men van de bedrijfsresultaten, met een meer stabiel karakter, naar de financiële resultaten gaat en, meer nog, naar de uitzonderlijke resultaten. De concentratie van deze laatste binnen een klein aantal ondernemingen maakt hun extrapolatie delicaat, vermits het al dan niet voorkomen van een onderneming in het constante staal het eindresultaat sterk kan beïnvloeden. Zo is de aanzienlijke onderschatting, in 1997, van het op basis van het constante staal berekende nettoresultaat vóór of na belastingen hoofdzakelijk het

gevolg van de spectaculaire toename van de uitzonderlijke resultaten, die van een tekort van iets meer dan 50 miljoen euro in 1996 omsloegen in een positief saldo van 2,6 miljard euro in 1997, een stijging die niet volledig tot uiting kwam in het constante staal.

2. ONDERNEMINGSRESULTATEN IN 2000

2.1 BELANGRIJKSTE COMPONENTEN VAN HET ALGEMENE RESULTAAT EN CONJUNCTURELE CONTEXT

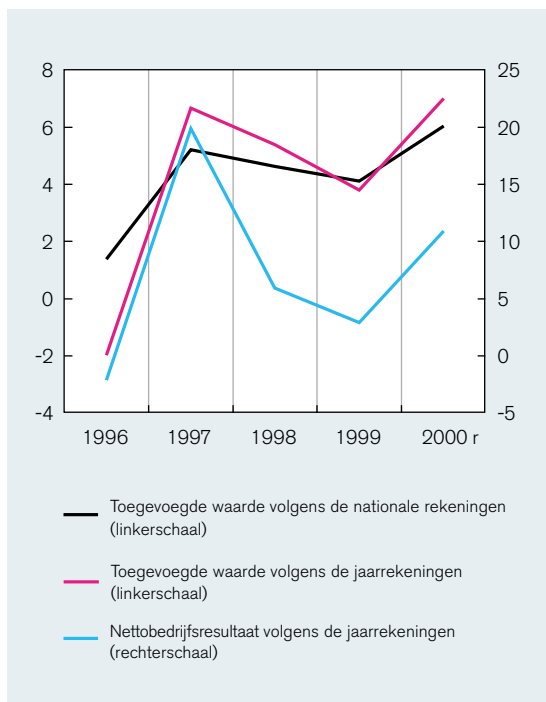
De totale door de niet-financiële ondernemingen gecreëerde toegevoegde waarde, dat wil zeggen het verschil tussen de bedrijfsopbrengsten en de kostprijs van de door derden geleverde goederen en diensten, bedroeg in 2000 120,6 miljard euro. Dat is een stijging met 7 pct. ten opzichte van het in 1999 bereikte peil. Sedert de resultaten in een vergelijkbare vorm beschikbaar zijn, werd nooit eerder een dergelijke stijging opgetekend.

Dit resultaat, dat ook in de nationale rekeningen tot uiting komt, past in het kader

¹ Voor 1998 werden de extrapolaties uitgevoerd op basis van de gegevens geclassificeerd volgens de oude NACE-classificatie, terwijl de finale cijfers werden opgemaakt volgens de NACE-Bel-classificatie. Dat kan de afwijking tussen de finale en de geëxtrapolerde cijfers beïnvloeden.

GRAFIEK 2 – TOEGEVOEGDE WAARDE EN NETTOBEDRIJFSRESULTAAT VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

Bronnen : INR, NBB.

de sterkste toename sinds 1988. Ondanks de forse stijging van de energieprijzen en de depreciatie van de euro, die de ruilvoet aanzienlijk deden verslechteren, is het bbp in nominale termen gestegen met 5,4 pct.

Dankzij de toegevoegde waarde die zij creëert, kan een onderneming haar bedrijfskosten dekken. Het verschil tussen beide is het nettobedrijfsresultaat. Dit laatste omvat de opbrengst van de lopende handels- of industriële activiteit van de onderneming. De personeelskosten maken het leeuwendeel van de kosten uit: in 2000 vertegenwoordigden zij 58,5 pct. van de toegevoegde waarde. Ten opzichte van 1999 beliep de stijging 5,6 pct. De andere componenten van de bedrijfskosten namen sneller toe dan de personeelskosten, namelijk met ongeveer 8 pct. voor zowel de afschrijvingen als de overige bedrijfskosten. Al met al beliep de stijging van de bedrijfskosten van de niet-financiële ondernemingen 6,3 pct., het hoogste cijfer van de beschouwde periode. Net als de toegevoegde waarde lijkt ook het verloop van de bedrijfskosten de conjunctuercyclus te volgen. Anders dan in 1999 groeiden de totale kosten echter trager dan de toegevoegde waarde.

van een bijzonder gunstig economisch klimaat. Ondersteund door zowel een krachtige binnenlandse vraag als een dynamische uitvoer, bedroeg de reële bbp-groei in 2000 4 pct.,

Het nettobedrijfsresultaat van alle niet-financiële vennootschappen samen is dan ook gestegen, nl. met 10,9 pct. – de sterkste toename sinds 1997 –, en bedroeg 20,1 miljard

TABEL 3 – BBP EN BELANGRIJKSTE BESTEDINGSCATEGORIEËN

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

	1996	1997	1998	1999	2000
Tegen prijzen van 1995					
Binnenlandse bestedingen	0,9	2,8	3,3	2,2	3,8
Uitvoer	2,9	6,1	5,8	5,0	9,7
Invoer	2,5	5,1	7,5	4,1	9,7
Bbp	1,2	3,6	2,2	3,0	4,0
Bbp tegen werkelijke prijzen	2,4	5,0	3,9	4,3	5,4

Bron : INR.

TABEL 4 – VOORNAAMSTE BESTANDELEN VAN DE RESULTATENREKENING VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

	Veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar					Miljoenen euro's	Procenten van de toegevoegde waarde
	1996	1997	1998	1999	2000 r	2000 r	2000 r
Toegevoegde waarde	-2,0	6,7	5,4	3,9	7,0	120.593	100,0
Personeelskosten	(-) 3,3	3,0	5,1	5,1	5,6	70.580	58,5
Overige bedrijfskosten	(-) 4,1	22,7	4,5	-4,9	8,0	6.081	5,0
Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	(-) 0,8	4,5	6,1	3,7	7,9	23.862	3,1
Totaal van de bedrijfskosten	-2,0	4,4	5,3	4,1	6,3	100.523	83,4
Nettobedrijfsresultaat	-2,1	19,9	5,9	3,0	10,9	20.070	16,6
Financiële opbrengsten	(+) -1,8	33,5	-7,1	11,1	20,6	31.056	25,8
Financiële kosten	(-) -4,6	31,9	-10,7	7,2	26,3	28.064	23,3
Financieel resultaat	88,9	59,3	41,1	44,0	-15,3	2.992	2,5
Courant resultaat	1,4	22,8	9,3	8,0	6,6	23.062	19,1
Uitzonderlijk resultaat ¹	(+) -	-	-	-	-	6.220	5,2
Nettoresultaat vóór belastingen	-3,9	40,4	9,5	19,8	6,9	29.282	24,3
Belastingen op het resultaat	(-) 7,3	17,4	7,7	10,6	10,6	6.430	5,3
Nettoresultaat na belastingen	-7,6	49,3	10,0	22,5	5,9	22.852	18,9

Bron: NBB.

¹ Voor dit aggregaat, waarvan het bedrag meestal gering is en positief of negatief kan zijn, heeft het nauwelijks zin een veranderingspercentage te berekenen.

euro. De florerende economische activiteit tijdens het jaar 2000 sorteerde aldus een gunstig effect op de bedrijfswinst van de ondernemingen.

Daarentegen is het financiële resultaat, in tegenstelling tot de trend van de laatste jaren, met 15,3 pct. teruggelopen; het beliep 3 miljard euro. De financiële opbrengsten groeiden met 20,6 pct., maar de financiële kosten namen fors toe, nl. met 26,3 pct. Deze verslechtering was grotendeels toe te schrijven aan de verminderde opbrengsten van door de grote ondernemingen uitgevoerde valutatransacties, opbrengsten die in 1999 echter uitzonderlijk hoog waren geweest. Ook de aanzienlijke toename van de waardeverminderingen op vlottende activa heeft daar toe bijgedragen. Het courante resultaat, dat bestaat uit de som van het nettobedrijfsresultaat en het financiële resultaat, beliep in 2000

23,1 miljard euro, dat was 6,6 pct. meer dan in 1999.

De uitzonderlijke resultaten namen in 2000 opnieuw toe tegenover het tijdens het voorgaande jaar bereikte recordpeil. De toename – met minder dan 0,5 miljard euro – viel echter geringer uit dan in 1999, toen zij 2,9 miljard euro beliep. Het verloop van de uitzonderlijke resultaten wordt de laatste jaren hoofdzakelijk beïnvloed door de snelle groei van de meerwaarden op vaste activa, afkomstig uit de verkoop van activa en participaties. Tegelijkertijd werd ook, voor de grote ondernemingen, een forse stijging van de waardeverminderingen op financiële vaste activa opgetekend.

Al met al is het nettoresultaat vóór belastingen met 6,9 pct. gestegen. De door de ondernemingen op het resultaat betaalde belastingen zijn

sneller toegenomen, namelijk met 10,6 pct. Die toename is vergelijkbaar met die van het netto-bedrijfsresultaat, dat veruit het belangrijkste bestanddeel vormt van het belastbare inkomen van de vennootschappen.

Na aggregatie van alle bestanddelen van de resultatenrekening boekten de niet-financiële ondernemingen een nettowinst van 22,9 miljard euro. Dat was 5,9 pct. meer dan in 1999, de traagste groei sinds 1996. De forse stijging van het bedrijfsresultaat, werd immers ten dele geneutraliseerd door het geringere financiële resultaat en de vertraagde groei van het uitzonderlijke resultaat, terwijl het stijgingstempo van de belastingen vergelijkbaar was met dat van het bedrijfsresultaat. Uitgedrukt in procenten van de toegevoegde waarde bleef het nettoresultaat na belastingen zo goed als stabiel op 18,9 pct.

2.2 *BEDRIJFSRESULTATEN NAAR BEDRIJFSGROOTTE EN BEDRIJFSTAK*

De niet-financiële ondernemingen vormen een heterogeen staal waarin soms zeer uiteenlopende ontwikkelingen kunnen worden vastgesteld. De uit de analyse van de algemene resultaten afgeleide trends dienen bijgevolg verder te worden verfijnd aan de hand van een studie volgens bedrijfstak en ondernemingsgrootte. Enerzijds zijn de ondernemingen onderhevig aan voor elke bedrijfstak specifieke conjunctuurontwikkelingen, die doorgaans tot uiting komen in het verloop van hun nettobedrijfsresultaat. Anderzijds verschilt de financieringswijze van de ondernemingen gewoonlijk naar gelang van hun grootte, wat leidt tot een sterk uiteenlopende structuur van de financiële resultatenrekeningen.

TABEL 5 – TOEGEVOEGDE WAARDE EN NETTOBEDRIJFSRESULTAAT NAAR BEDRIJFSTAK

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

	Toegevoegde waarde		Nettobedrijfsresultaat		p.m. Procentueel belang van de bedrijfstak in de totale toegevoegde waarde in 2000
	2000 r	1999	2000 r	1999	
Verwerkende nijverheid	7,1	-0,2	24,5	-5,8	35,5
waarvan :					
Metaalverwerking	9,1	-1,8	37,0	-20,3	12,4
Chemie	9,1	-4,3	26,8	-13,9	7,3
Voeding	1,8	2,1	5,4	-1,1	4,0
Papier, drukkerijen en uitgeverijen ..	2,9	2,5	5,5	10,5	2,8
Niet-metaalhoudende minerale producten	2,2	5,7	-10,9	18,9	1,9
Textiel	1,0	0,2	-14,0	16,9	1,5
Kleding en schoeisel	2,2	-4,8	17,1	17,0	0,4
Niet-verwerkende bedrijfstakken	7,0	6,4	4,3	7,9	64,5
waarvan :					
Handel en horeca	8,5	5,3	17,2	17,3	21,8
Diensten aan ondernemingen en particulieren	10,1	11,1	8,1	14,5	18,7
Vervoer en communicatie	2,9	3,2	-54,7	-24,1	12,4
Bouw	8,6	10,0	20,6	28,3	6,3
Energie en water	3,0	-4,2	6,8	-5,2	5,7
Geheel van de niet-financiële vennootschappen	7,0	3,9	10,9	3,0	100,0

Bron : NBB.

In 2000 steeg de toegevoegde waarde in de verwerkende nijverheid en in de niet-verwerkende bedrijfstakken nagenoeg even sterk. Dit weerspiegelt de dynamiek van zowel de buitenlandse vraag, die doorslaggevend is voor de nijverheid, als de binnenlandse vraag, die bepalend is voor de activiteit in de dienstverlenende bedrijfstakken of de bouwnijverheid. Het nettobedrijfsresultaat van de ondernemingen uit de niet-verwerkende bedrijfstakken gaf echter een minder gunstig verloop te zien, vermits de stijging er niet alleen geringer was dan in de verwerkende nijverheid, maar ook trager uitviel dan de groei in 1999. Dat verloop was grotendeels toe te schrijven aan het bijzonder negatieve resultaat van de takken «vervoer en communicatie» (-54,7 pct.), vermits de in deze takken actieve bedrijven hun bedrijfskosten fors zagen stijgen. In de branche vervoer vloeyde deze kostenstijging voort uit het verloop van de personeelskosten en ook uit dat van de afschrijvingen, de waardeverminderingen en de voorzieningen. In de tak communicatie was zij hoofdzakelijk het gevolg van de sterke groei van de bezoldigingen. Er zij evenwel opgemerkt dat de stijging van het nettobedrijfsresultaat in alle andere

takken eveneens minder uitgesproken was dan die in de verwerkende nijverheid.

Dat het nettobedrijfsresultaat in de verwerkende nijverheid met 24,5 pct. toenam, kwam vooral door de prestaties van de metaalverwerking en de chemie. Zij lieten een forse klim van hun toegevoegde waarde optekenen, gekoppeld aan een gematigde groei van de bedrijfskosten. Nadat hun resultaten in 1999, vooral als gevolg van de Azië-crisis, aanzienlijk waren verslechterd, trokken deze branches volop profijt van de internationale hoogconjunctuur. De toegevoegde waarde in de overige bedrijfstakken nam daarentegen slechts licht toe, namelijk met ongeveer 1 tot 3 pct. Voor de takken textiel en niet-metaalhoudende minerale producten bleek die toename onvoldoende om de hogere bedrijfskosten te compenseren, wat een daling van het nettobedrijfsresultaat teweegbracht. In de branche textiel was de stijging van de toegevoegde waarde reeds in 1999 gering, maar doordat de bedrijfskosten, met name op het niveau van de personeelskosten, werden gedrukt, kon een flink hoger nettoresultaat worden opgetekend. In 2000 namen de bedrijfskosten opnieuw toe en, ofschoon de groei gematigd was

TABEL 6 – VERGELIJKING VAN DE STRUCTUUR VAN DE RESULTATENREKENINGEN VAN DE GROTE ONDERNEMINGEN EN DE KMO'S IN 2000

	Miljoenen euro's		Procenten van de toegevoegde waarde	
	Grote ondernemingen	Kmo's	Grote ondernemingen	Kmo's
1. Toegevoegde waarde	93.354	27.239	100,0	100,0
2. Bedrijfskosten	78.080	22.443	83,6	82,4
3. Nettobedrijfsresultaat (= 1 - 2)	15.274	4.796	16,4	17,6
4. Financieel resultaat	4.109	-1.117	4,4	-4,1
5. Courant resultaat (= 3 + 4)	19.383	3.679	20,8	13,5
6. Uitzonderlijk resultaat	5.607	613	6,0	2,3
7. Belastingen	4.678	1.752	5,0	6,4
8. Resultaat na belastingen (= 5 + 6 - 7)	20.312	2.540	21,8	9,3
9. Uit te keren winst	13.563	869	14,5	3,2
10. Winstreservering (= 8 - 9)	6.749	1.671	7,2	6,1
p.m. Gemiddelde kosten van de schulden (procenten)			6,0	8,6

Bron: NBB.

(3,3 pct.), stegen zij beduidend sterker dan de toegevoegde waarde. De relatief geringe toename van de toegevoegde waarde in de tak niet-metaalhoudende minerale producten had te maken met de moeilijkheden die voortvloeiden uit herstructureringen in de sector hol glas. De cementnijverheid trok daarentegen profijt van de krachtige expansie in de bouwsector.

Zoals hierboven vermeld, is een onderscheid tussen de ondernemingen op basis van de balansgrootte vooral leerzaam wat de structuur van hun financiële resultaten betreft. In het kader van deze analyse zij er echter op gewezen dat de gegevens van de verkorte schema's minder gedetailleerd zijn dan die van de volledige schema's.

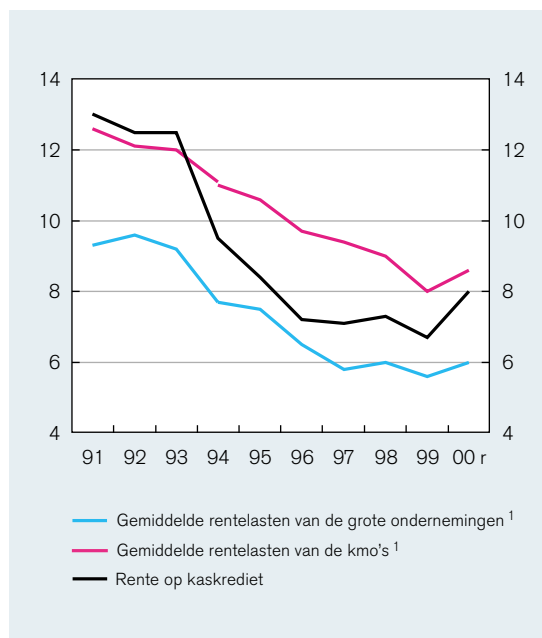
Uit de vergelijking van de resultatenrekeningen van de beide ondernemingsgroepen blijkt dat er op het vlak van het bedrijfsresultaat geen significant verschil is. Het vertegenwoordigt immers 16,4 pct. van de toegevoegde waarde van de grote ondernemingen en 17,6 pct. van die van de kmo's. Deze twee ratio's namen ten opzichte van het jaar voordien licht toe.

Net als in het verleden bleek het verschil tussen de financiële opbrengsten en kosten negatief te zijn voor de kleine ondernemingen en positief voor de grote; het bedroeg respectievelijk -4,1 en 4,4 pct. van de toegevoegde waarde.

Dat structurele verschil houdt verband met zowel de financiële opbrengsten als de financiële kosten. Enerzijds maken de financiële vaste activa een veel groter deel uit van de activa van grote ondernemingen, wat hogere inkomsten uit participaties genereert. Anderzijds zijn de kosten van schulden relatief hoger voor kleine vennootschappen. Deze laatste maken immers vaker gebruik van duurdere kredietvormen, zoals kaskredieten. Daarnaast moeten zij doorgaans, met een zelfde financieringsbron, een hogere rente betalen omdat zij voor de kapitaalverschaffers een groter risico betekenen en minder grote bedragen opnemen. Aldus bedroegen de gemiddelde

GRAFIEK 3 – MARKTRENTEN EN GEMIDDELDE RENTELASTEN VAN GROTE ONDERNEMINGEN EN KMO'S

(procenten)

Bron : NBB.

¹ De gegevens vanaf 1994 werden herberekend volgens de NACE-Bel-classificatie. De grafiek toont eveneens de gegevens voor de jaren 1990 tot en met 1994, berekend volgens de NACE-70-classificatie.

rentelasten van de financiële schulden in 2000 8,6 pct. voor de kleine ondernemingen en 6 pct. voor de grote. De impliciete rente volgde deels de stijging van de gemiddelde marktrentes, namelijk met 0,5 punt voor beide typen ondernemingen.

Ofschoon het verschil tussen de grote en kleine ondernemingen op het vlak van de financiële resultaten minder groot was dan in 1999, kwam het ook tot uiting in het courante resultaat. In 2000 bedroeg dit laatste voor de grote en kleine ondernemingen respectievelijk 20,8 en 13,5 pct. van de toegevoegde waarde. Dat het verschil op het niveau van het resultaat na belastingen toeneemt, wordt verklaard door de relatief hogere uitzonderlijke resultaten voor de grote ondernemingen, enerzijds, en het feit dat zij, in relatieve termen, minder belastingen betalen dan de kmo's, anderzijds.

2.3 RENTABILITEITSVERLOOP

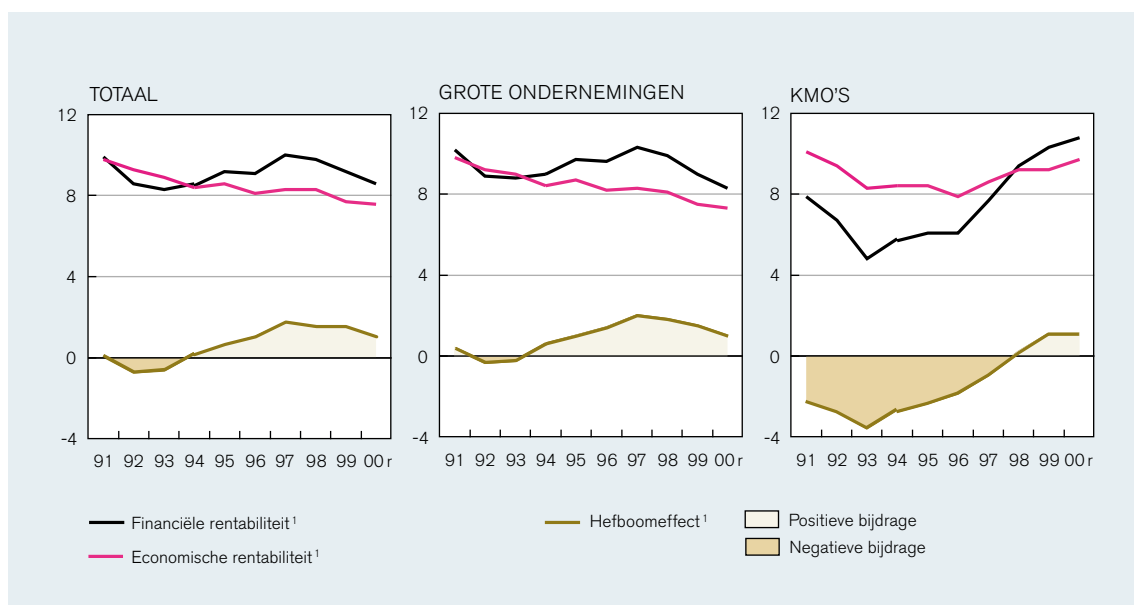
De rentabiliteit meet de efficiëntie waarmee het vermogen in een onderneming wordt aangewend; zij is dan ook een belangrijke indicator van het prestatievermogen ervan. Het naast elkaar voorkomen van het eigen en het vreemde vermogen in de bedrijfsmiddelen van de ondernemingen maakt dat een onderscheid dient te worden gemaakt tussen de economische en de financiële rentabiliteit. De economische rentabiliteit wordt gedefinieerd als de verhouding tussen het courante resultaat vóór de kosten van de schulden en het geheel van de in de onderneming geïnvesteerde middelen. Zij geeft een indicatie van de economische gezondheid van de onderneming, ongeacht de manier waarop ze werd gefinancierd. De financiële rentabiliteit legt een verband tussen het courante resultaat en het eigen vermogen alleen. Deze ratio geeft een aanwijzing betreffende het rendement dat de aandeelhouders halen uit de lopende activiteiten van de onderneming, zonder rekening te houden met de uitzonderlijke resultaten

of de belastingen. Het verschil tussen deze twee concepten kan worden verklaard door de financiële-hefboomcoëfficiënt, die positief is wanneer de onderneming erin slaagt middelen te lenen tegen een rente die lager ligt dan haar economische rentabiliteit. Naast deze twee rentabiliteitsconcepten wordt nog de zogeheten «Return on Equity» (ROE)-ratio gebruikt, die het nettoresultaat na belastingen deelt door het totale eigen vermogen. Deze maatstaf verschilt bijgevolg van de financiële rentabiliteit doordat zij rekening houdt met de belastingen en de uitzonderlijke resultaten, teneinde te komen tot een maatstaf van de winst, ongeacht of deze gereserveerd werd of uitgekeerd.

Hoewel de financiële-hefboomcoëfficiënt scherp terugliep vanwege de sterke toename van de financiële kosten als gevolg van de rentestijging, bleef hij positief. De financiële rentabiliteit lag dus hoger dan de economische rentabiliteit: zij bedroegen respectievelijk 9,6 en 8 pct. Gemeten aan de hand van deze twee ratio's, bevond de rentabiliteit van de ondernemingen zich in 2000,

GRAFIEK 4 – RENTABILITEIT VAN DE ONDERNEMINGEN NAAR BEDRIJFSGROOTTE EN FINANCIËEL HEFBOOMEFFECT

(procenten)

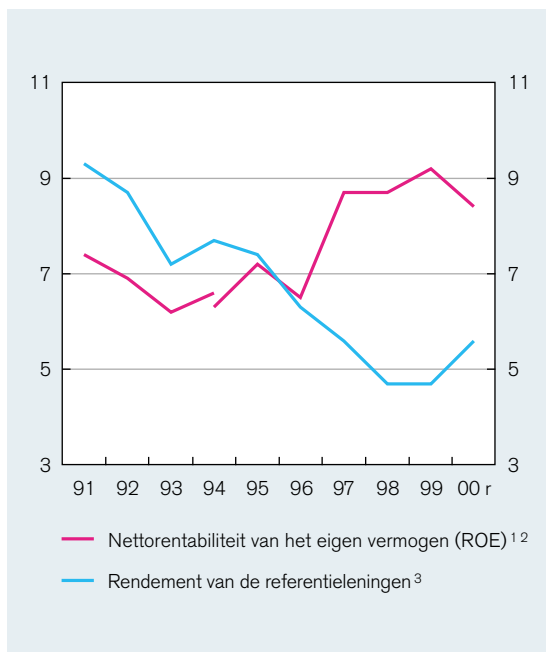

Bron : NBB.

¹ De gegevens vanaf 1994 werden herberekend volgens de NACE-Bel-classificatie. De grafiek toont eveneens de gegevens voor de jaren 1990 tot en met 1994, berekend volgens de NACE-70-classificatie.

GRAFIEK 5 – VERLOOP VAN DE NETTORENTABILITEIT VAN HET EIGEN VERMOGEN (ROE) EN HET RENDEMENT OP REFERENTIELEENINGEN

(procenten)

Bron: NBB.

¹ Ratio van het nettoresultaat van het boekjaar na belastingen en het eigen vermogen.

² De gegevens vanaf 1994 werden herberekend volgens de NACE-Bel-classificatie. De grafiek toont eveneens de gegevens voor de jaren 1990 tot en met 1994, berekend volgens de NACE-70-classificatie.

³ Gemiddeld rendement van OLO's met een looptijd van zes jaar of meer.

in vergelijking met wat tijdens het afgelopen decennium werd opgetekend, op een relatief laag niveau. In het bijzonder hield de sinds het begin van de jaren negentig opgetekende neerwaartse trend van de economische rentabiliteit aan. Debet daaraan waren de grote ondernemingen, aangezien de economische en financiële rentabiliteit van de kmo's in 2000 opnieuw verbeterde.

Opgesplitst naar sector ligt de rentabiliteit in de verwerkende nijverheid sinds 1994 hoger dan in de niet-verwerkende bedrijfstakken. Na een forse verslechtering in 1999 is de economische rentabiliteit in de verwerkende nijverheid teruggekeerd naar het gemiddelde peil van de laatste jaren. Ook het hefboomeffect is fors toegenomen en stuwde de financiële rentabiliteit

naar het hoogste peil uit de beschouwde periode. Deze ontwikkeling staat in schril contrast met die van de niet-verwerkende bedrijfstakken, waar de twee rentabiliteitsratio's hun neerwaartse beweging hebben voortgezet tot het laagste niveau sinds het begin van de jaren negentig.

Voor het geheel van de ondernemingen is de ROE teruggelopen van 9,2 pct. in 1999 tot 8,4 pct. in 2000. Onder meer dankzij de sterke stijging van de uitzonderlijke resultaten bevindt de ROE zich sinds 1996 echter op een hoger niveau dan het door de Staatsfondsen geboden rendement. Vanuit het standpunt van de belegger pleit deze vergelijking voor een belegging in aandelen. Deze resultaten dienen echter met de nodige omzichtigheid te worden geïnterpreteerd wegens het hogere risicoprofiel van een aandeel en het feit dat de grote meerderheid van de ondernemingen niet op de beurs genoteerd staan. Bovendien is het verschil in 2000 afgenomen van 4,5 tot 2,8 procentpunten.

3. STRUCTUUR EN VERLOOP VAN DE FINANCIËLE EN UITZONDERLIJKE RESULTATEN TIJDENS DE AFGELOPEN JAREN

De laatste jaren zijn de financiële en uitzonderlijke resultaten een steeds groter deel van de winst vóór belastingen van de niet-financiële vennootschappen gaan uitmaken. Het financiële resultaat, dat in 1994 vrijwel nihil was, is sedertdien snel toegenomen en vertegenwoordigde in 1999 12,9 pct. van de winst vóór belastingen. Dat aandeel liep, als gevolg van de in het voorgaande deel toegelichte inkrimping van het financiële resultaat, in 2000 terug tot 10,2 pct. De trendmatige vermindering van het aandeel van het netto-bedrijfsresultaat werd nog versterkt door de zeer sterke groei van het uitzonderlijke resultaat, vooral in 1997 en 1999. Al met al is dit laatste toegenomen van 3,5 pct. van de winst vóór belastingen in 1994 tot 21,2 pct. in 2000.

In dit deel van het artikel wordt, op basis van de in de rekeningen en de balansen van de vennootschappen beschikbare informatie, de aandacht gevestigd op de posten die het meest hebben bijgedragen tot dit toegenomen gewicht van de financiële en uitzonderlijke resultaten en tot de daaraan verbonden daling van het aandeel van het nettobedrijfsresultaat. Dit laatste maakte in 2000 evenwel nog steeds circa 70 pct. uit van de winst vóór belastingen.

Ondanks de hierboven aangehaalde structurele verschillen, hebben zowel de grote ondernemingen als de kmo's bijgedragen tot de trendmatige stijging van de financiële resultaten. Het financiële resultaat van de ondernemingen die een volledig schema indienen, is bijna verviervoudigd, namelijk van 1,1 miljard euro in 1994 tot 4 miljard in 2000. Wat de kmo's betreft, is het uit de financiële opbrengsten en kosten voortvloeiende negatieve saldo in diezelfde periode teruggelopen van 1,4 tot 1,1 miljard euro. Op het vlak van

de uitzonderlijke resultaten is de stijging hoofdzakelijk afkomstig van de grote ondernemingen.

Al met al zijn meer dan 85 pct. van de opbrengsten en de kosten van financiële of uitzonderlijke aard van de niet-financiële vennootschappen terug te vinden in de rekeningen van grote ondernemingen. De analyse van de beschikbare informatie in de volledige schema's, die uitgebreider is dan die in de verkorte schema's, kan bijgevolg relevante elementen opleveren voor alle niet-financiële vennootschappen.

3.1 ANALYSE VAN DE FINANCIËLE RESULTATEN VAN DE GROTE ONDERNEMINGEN

In het volledige boekhoudschema worden drie categorieën van financiële opbrengsten onderscheiden, namelijk de opbrengsten van financiële vaste activa, die van vlottende activa en de andere financiële opbrengsten.

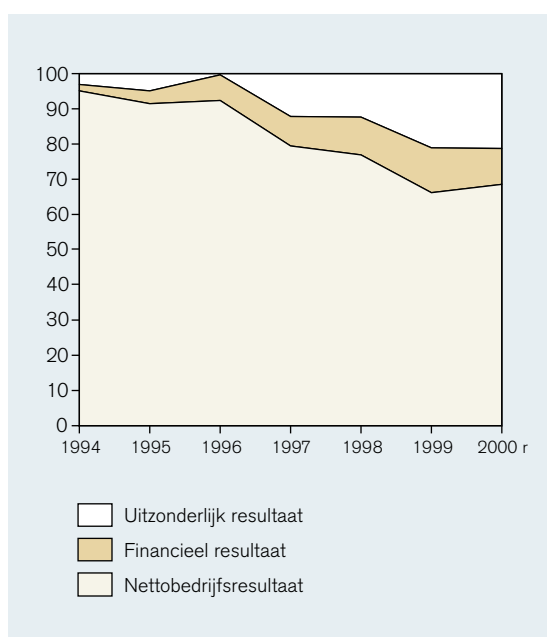
De eerste categorie bevat de opbrengsten afkomstig van de financiële vaste activa van de onderneming, met name de duurzame participaties van de onderneming in andere vennootschappen, alsook de vorderingen op die aanverwante ondernemingen. De financiële vaste activa van de beschouwde ondernemingen bestaan grosso modo voor 75 pct. uit participaties, de overige zijn vorderingen binnen een groep. De opbrengsten van financiële vaste activa kunnen dus zowel dividenden als interesten zijn.

De opbrengsten van vlottende activa, van hun kant, omvatten de opbrengsten van de vorderingen, de beleggingen en de liquide middelen van de onderneming. Overeenkomstig de boekhoudwet worden ook de handelsvorderingen in deze rubriek opgenomen, maar in de praktijk geven zij geen aanleiding tot het uitbetalen van een rente.

De andere financiële opbrengsten omvatten voornamelijk de opbrengsten afkomstig van

GRAFIEK 6 – AANDEEL VAN DE FINANCIËLE EN UITZONDERLIJKE RESULTATEN IN DE WINST VOOR BELASTINGEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

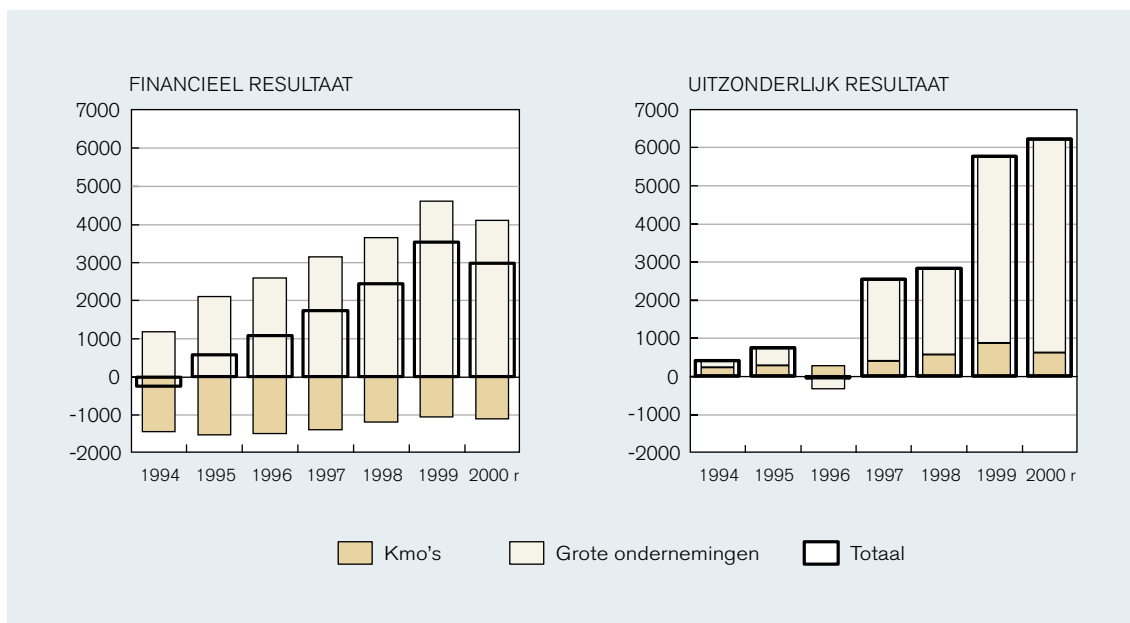
(procenten)

Bron: NBB.

GRAFIEK 7 – VERLOOP VAN DE FINANCIËLE EN UITZONDERLIJKE RESULTATEN VAN DE ONDERNEMINGEN NAAR BEDRIJFSGROOTTE

(miljoenen euro's)

Bron : NBB.

deviezentransacties (wisselkoers- en omzettingsverschillen, resultaten van dekkingsoperaties). Op analoge wijze geven dergelijke transacties aanleiding tot het boeken van financiële kosten in de rubriek «Andere financiële kosten». Voor het overige bestaan de financiële kosten bijna uitsluitend uit kosten – rente en andere commissies – die samenhangen met de schulden van de vennootschap.

De boeking in brutotermen van de uit de deviezentransacties voortvloeiende opbrengsten en kosten bemoeilijkt de analyse van het verloop van de financiële resultaten van de ondernemingen. De opbrengsten en kosten van die operaties zijn tussen 1994 en 2000 immers meer dan verdubbeld, maar hun nettoresultaat bleef in absolute termen vrij beperkt en vertoont een onregelmatig verloop. Voegt men er de waardeverminderingen op vlottende activa – die qua omvang veelal beperkt zijn – aan toe, dan schommelde het tussen -0,4 en +0,7 miljard euro. De in 2000 opgetekende daling van de

totale financiële resultaten dient enkel te worden toegeschreven aan die andere financiële opbrengsten en kosten, die met nagenoeg 1,1 miljard euro terugliepen. Een en ander houdt verband met de depreciatie van de euro ten opzichte van de voornaamste buitenlandse valuta's, en de dollar in het bijzonder.

Daarentegen zijn de netto-opbrengsten van financiële activa, verminderd met de kosten van de schulden, in datzelfde jaar met 15 pct. toegenomen. Over de hele periode 1994-2000 zijn zij constant gestegen, namelijk van 1,6 tot 4,5 miljard euro. Die ontwikkeling heeft te maken met het verloop van de onderliggende uitstaande bedragen op zowel de actief- als de passiefzijde van de balans van de niet-financiële vennootschappen.

Wat de financiële opbrengsten betreft, vloeide de stijging van de opbrengsten van de financiële vaste activa, met gemiddeld ongeveer 8 pct. per jaar gedurende de beschouwde periode,

TABEL 7 – FINANCIËEL RESULTAAT VAN DE GROTE ONDERNEMINGEN

(miljoenen euro's)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 r	2000 r (indexcijfers 1994 = 100)
<i>Financiële opbrengsten</i>	15.779	18.068	17.761	23.820	21.737	24.276	29.340	186
1. Opbrengsten van financiële vaste activa	4.312	4.925	4.464	4.927	5.490	5.812	6.939	161
2. Opbrengsten van vlottende activa	5.895	6.069	5.296	5.584	6.586	6.790	8.786	149
3. Andere financiële opbrengsten	5.572	7.074	8.001	13.309	9.661	11.674	13.615	244
waaronder rente- en kapitaalsubsidies	582	522	368	353	386	356	393	68
<i>Financiële kosten</i>	14.587	15.953	15.174	20.674	18.075	19.672	25.231	173
4. Kosten van de schulden	8.578	8.706	7.683	7.706	8.488	8.731	11.268	131
5. Waardeverminderingen op vlottende activa ..	141	43	69	54	116	93	374	266
6. Andere financiële kosten	5.869	7.204	7.421	12.914	9.471	10.848	13.589	232
<i>Financieel resultaat</i>	1.192	2.115	2.587	3.146	3.662	4.604	4.109	345
Inkomens uit financiële activa – kosten van de schulden (= 1 + 2 – 4)	1629	2.288	2.077	2.805	3.588	3.871	4.457	274
Andere opbrengsten en kosten (= 3 – 5 – 6) ..	-437	-173	510	341	74	733	-348	n. ¹

Bron: NBB.

¹ Voor dit aggregaat, waarvan het bedrag positief of negatief kan zijn, heeft het geen zin een indexcijfer te berekenen.

voort uit de forse toename van het uitstaande bedrag van deze activa, met gemiddeld 16 pct. per jaar. Deze sterke verhoging, die groter uitvalt dan die van het balanstotaal (9,6 pct.), is vooral het gevolg van de talrijke fusies en overnames tijdens de afgelopen jaren, alsook van de toename van transacties tussen vennootschappen van een zelfde groep. De invloed op de opbrengsten van de financiële vaste activa werd echter ten dele geneutraliseerd door de daling van hun impliciete rendement.

Ook de impliciete rente op de vlottende activa heeft tijdens de beschouwde periode een neerwaartse trend gevolgd, parallel met de markttrentes op zowel de korte als de lange termijn. Aldus is de stijging van de opbrengsten van vlottende activa, net als bij de financiële vaste activa, het gevolg van hogere uitstaande bedragen. Daarbij dienen in het kader van deze analyse enkel de rentedragende activa in aanmerking te worden genomen, namelijk de geldbeleggingen, de liquide middelen en de overige niet-commerciële

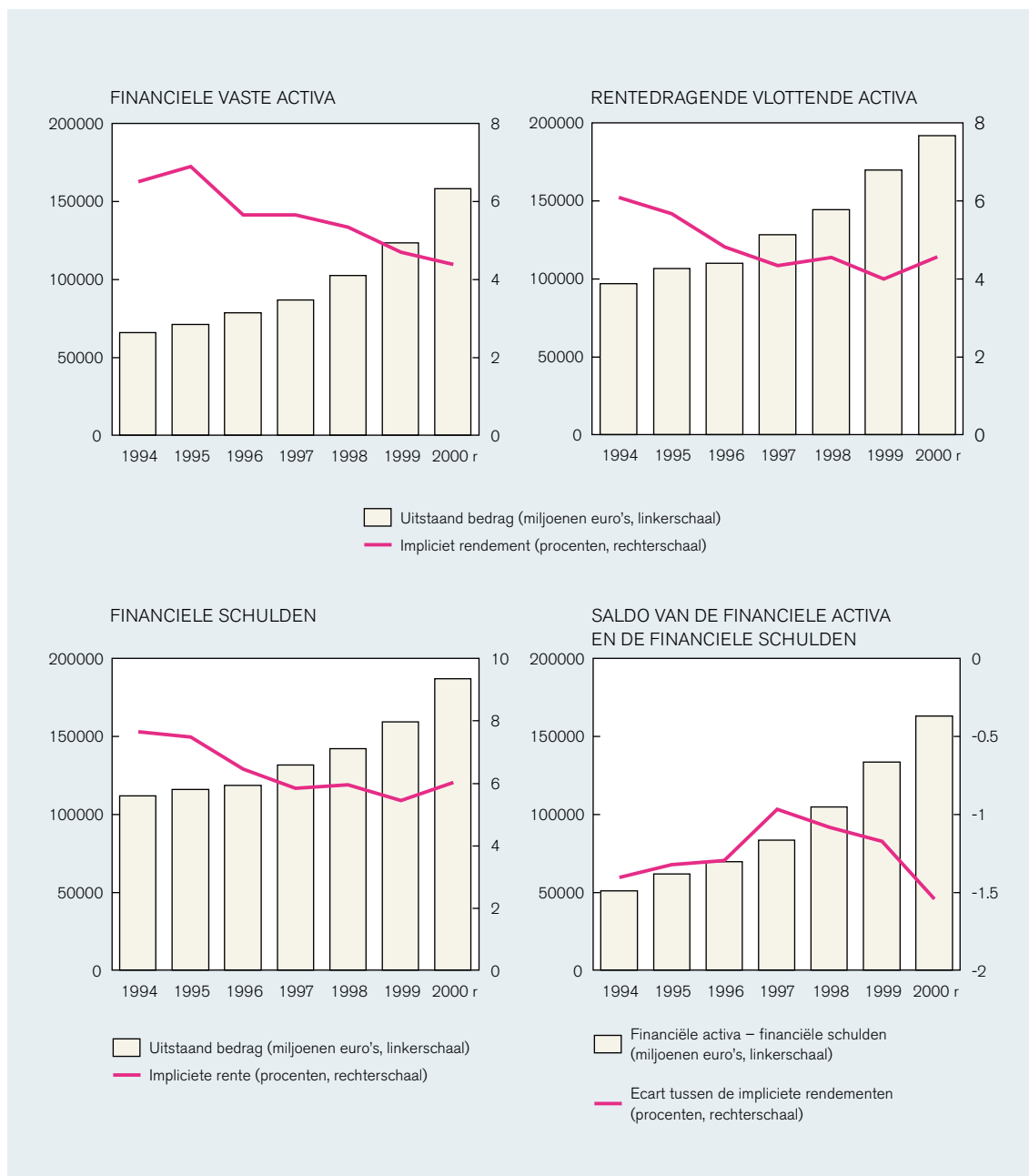
vorderingen¹, met uitzondering van de handelsvorderingen en de voorraden.

Ook het verloop van de financiële kosten werd door de uitstaande bedragen beïnvloed. De financiële schulden zijn even snel toegenomen als het balanstotaal, maar daar stond tegenover dat de gemiddelde kosten van de schulden een neerwaartse trend lieten optekenen, in overeenstemming met de markttrentes en de debetrentes van de Belgische banken.

De netto financiële tegoeden van de ondernemingen stegen van 51 miljard euro in 1994 tot 164 miljard in 2000. Die groei is de belangrijkste stuwende kracht achter de toename van de financiële resultaten. Ook het feit dat het ecart tussen de impliciete rentes tijdens het grootste deel van de periode is verkleind, heeft er, zij het in beperktere mate, toe bijgedragen.

¹ Deze bestaan uit vorderingen ten gevolge van een huurovereenkomst of van een leasingcontract en uit leningen aan het personeel.

GRAFIEK 8 – VERLOOP VAN DE FINANCIËLE ACTIVA EN DE FINANCIËLE SCHULDEN EN IMPLICIËTE RENDEMENTEN

Bron : NBB.

3.2 ANALYSE VAN HET UITZONDERLIJKE RESULTAAT VAN DE GROTE ONDERNEMINGEN

Het uitzonderlijke resultaat bestaat per definitie uit eenmalige kosten en opbrengsten, die van jaar tot jaar onregelmatige bewegingen te zien kun-

nen geven. Daardoor is de raming van dat soort van transacties aan de hand van het constante staal van ondernemingen een delicate operatie, en meer nog voor de bestanddelen ervan. Daarom wordt de bespreking in dit deel beperkt tot de, vrij opmerkelijke, ontwikkelingen van het uitzonderlijke resultaat tijdens de periode 1994-1999.

TABEL 8 – UITZONDERLIJK RESULTAAT VAN DE GROTE ONDERNEMINGEN

(miljoenen euro's)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
<i>Uitzonderlijke opbrengsten</i>	2.814	3.892	3.358	5.620	5.890	8.796
1. Terugneming van afschrijvingen en van waardeverminderingen op immateriële en materiële vaste activa	63	69	56	62	90	51
2. Terugneming van waardeverminderingen op financiële vaste activa	118	61	155	310	314	263
3. Terugneming van voorzieningen voor uitzonderlijke risico's en kosten	291	207	300	154	269	230
4. Meerwaarden bij de realisatie van vaste activa	1.575	2.750	2.036	3.768	4.101	6.952
5. Andere uitzonderlijke opbrengsten	766	806	811	1.325	1.117	1.301
<i>Uitzonderlijke kosten</i>	2.603	3.391	3.696	3.446	3.638	3.917
1. Uitzonderlijke afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, op immateriële en materiële vaste activa	368	681	611	520	651	499
2. Waardeverminderingen op financiële vaste activa	566	1.007	976	1.125	945	1.013
3. Nettovoorzieningen voor uitzonderlijke risico's en kosten	618	626	766	1.120	584	511
4. Minderwaarden bij de realisatie van vaste activa	354	357	327	392	491	367
5. Andere uitzonderlijke kosten	874	745	1.089	1.000	1.059	1.596
6. Geactiveerde uitzonderlijke kosten	-177	-25	-71	-711	-91	-68
<i>Netto-uitzonderlijk resultaat</i>	211	501	-339	2.174	2.252	4.879

Bron: NBB.

De uitzonderlijke opbrengsten zijn tussen 1994 en 1999 meer dan verdrievoudigd, namelijk van 2,8 tot 8,8 miljard euro. De toename ervan was vooral uitgesproken in 1997 en in 1999, met stijgingen van om en nabij 2,3 en 2,9 miljard euro. De meerwaarden bij de realisatie van vaste activa vertegenwoordigen het grootste deel van die opbrengsten, en verklaren bijna integraal de stijging ervan: zij zijn toegenomen van 1,6 miljard euro in 1994 tot 7 miljard in 1999.

In de periode 1994-1999 zijn de uitzonderlijke kosten met de helft toegenomen, een verandering die zes keer kleiner is dan die van de uitzonderlijke opbrengsten. Deze stijging was vrij evenwichtig verdeeld tussen de andere uitzonderlijke kosten en de waardeverminderingen op financiële vaste activa. De andere uitzonderlijke kosten namen geleidelijk toe, van 0,9 tot 1,6 miljard euro. Tussen

1994 en 1995 zijn de waardeverminderingen op financiële vaste activa bijna verdubbeld, van 0,6 tot 1 miljard euro; vervolgens zijn zij rond dit laatste bedrag blijven schommelen. De andere posten, waaronder de minderwaarden op vaste activa, lieten algemeen beschouwd geen aanzienlijke wijzigingen optekenen.

Al met al vloeit de tussen 1994 en 1999 opgetekende stijging van de uitzonderlijke resultaten hoofdzakelijk voort uit de meerwaarden op vaste activa, die het gevolg zijn van verkopen van financiële participaties en activa. Die resultaten kunnen in verband worden gebracht met, enerzijds, aanzienlijke fusies en overnames waarbij Belgische vennootschappen waren betrokken en, anderzijds, het gunstige verloop van de waardering van die activa over het geheel van de beschouwde periode.

Bijlage 1

SYNTHESE VAN DE VOORNAAMSTE BESTANDDELEN VAN DE RESULTATENREKENINGEN VAN HET GEHEEL VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

Volledige en verkorte schema's

(miljoenen euro's)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 r
Toegevoegde waarde	94.754	98.387	96.433	102.849	108.417	112.691	120.593
Personeelskosten	59.168	60.701	58.724	60.476	63.578	66.838	70.580
Overige bedrijfskosten	4.196	4.438	4.619	5.668	5.924	5.632	6.081
Brutobedrijfsresultaat	31.390	33.248	33.090	36.705	38.915	40.221	43.932
Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	18.362	19.107	19.252	20.118	21.342	22.124	23.862
Nettobedrijfsresultaat	13.028	14.141	13.838	16.587	17.573	18.097	20.070
Financiële opbrengsten	16.698	19.021	18.683	24.950	23.191	25.754	31.056
Financiële kosten	16.953	18.443	17.591	23.210	20.736	22.220	28.064
Courant resultaat	12.773	14.719	14.930	18.327	20.028	21.631	23.062
Netto-uitzonderlijk resultaat	421	763	-50	2.562	2.844	5.768	6.220
Belastingen op het resultaat	3.726	3.875	4.156	4.879	5.257	5.814	6.430
Nettoresultaat na belastingen	9.468	11.607	10.724	16.010	17.615	21.585	22.852

Bron: NBB.

Bijlage 2

**SYNTHESE VAN DE VOORNAAMSTE BESTANDDELEN VAN
DE RESULTATENREKENINGEN VAN DE NIET-FINANCIËLE
VENNOOTSCHAPPEN**

Volledige schema's

(miljoenen euro's)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 r
Toegevoegde waarde	73.244	75.492	75.614	81.155	85.160	87.443	93.354
Personeelskosten	45.279	46.028	46.375	48.083	50.509	52.767	55.055
Overige bedrijfskosten	3.435	3.585	3.698	4.664	4.849	4.463	4.831
Brutobedrijfsresultaat	24.530	25.879	25.541	28.408	29.802	30.213	33.018
Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	14.160	14.642	14.645	15.212	16.084	16.378	17.744
Nettobedrijfsresultaat	10.370	11.237	10.896	13.196	13.718	13.835	15.274
Financiële opbrengsten	15.779	18.068	17.761	23.820	21.737	24.276	29.340
Financiële kosten	14.587	15.953	15.174	20.674	18.075	19.672	25.231
Courant resultaat	11.562	13.352	13.483	16.342	17.380	18.439	19.383
Netto-uitzonderlijk resultaat	181	484	-342	2.163	2.278	4.891	5.607
Belastingen op het resultaat	2.781	2.857	3.109	3.692	3.921	4.269	4.678
Nettoresultaat na belastingen	8.962	10.979	10.032	14.813	15.737	19.061	20.312

Bron: NBB.

Bijlage 3

SYNTHESE VAN DE VOORNAAMSTE BESTANDDELEN VAN DE RESULTATENREKENINGEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

Verkorte schema's

(miljoenen euro's)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 r
Toegevoegde waarde	21.510	22.895	20.819	21.694	23.257	25.248	27.239
Personeelskosten	13.889	14.673	12.349	12.393	13.069	14.071	15.075
Overige bedrijfskosten	761	853	921	1.004	1.075	1.169	1.250
Brutobedrijfsresultaat	6.860	7.369	7.549	8.297	9.113	10.008	10.914
Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	4.202	4.465	4.607	4.906	5.258	5.746	6.118
Nettobedrijfsresultaat	2.658	2.904	2.942	3.391	3.855	4.262	4.796
Financiële opbrengsten	919	953	922	1.130	1.454	1.478	1.716
Financiële kosten	2.366	2.490	2.417	2.536	2.661	2.548	2.833
Courant resultaat	1.211	1.367	1.447	1.985	2.648	3.192	3.679
Netto-uitzonderlijk resultaat	240	279	292	399	566	877	613
Belastingen op het resultaat	945	1.018	1.047	1.187	1.336	1.545	1.752
Nettoresultaat na belastingen	506	628	692	1.197	1.878	2.524	2.540

Bron: NBB.

Bijlage 4

**SYNTHESE VAN DE VOORNAAMSTE BESTANDDELEN VAN
DE RESULTATENREKENINGEN VAN DE VERWERKENDE
NIJVERHEID**

Volledige en verkorte schema's

(miljoenen euro's)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 r
Toegevoegde waarde	36.824	37.959	36.788	39.079	40.041	39.955	42.788
Personeelskosten	23.367	23.521	22.871	23.297	23.985	24.418	25.205
Overige bedrijfskosten	1.107	1.179	1.209	1.395	1.417	1.309	1.388
Brutobedrijfsresultaat	12.350	13.259	12.708	14.387	14.639	14.228	16.195
Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	7.419	7.803	7.911	8.176	8.354	8.310	8.829
Nettobedrijfsresultaat	4.931	5.456	4.797	6.211	6.285	5.918	7.366
Financiële opbrengsten	3.281	3.347	3.121	3.593	4.082	3.583	4.720
Financiële kosten	4.355	4.252	3.703	3.943	3.884	3.660	4.949
Courant resultaat	3.857	4.551	4.215	5.861	6.483	5.841	7.137
Netto-uitzonderlijk resultaat	216	-24	-50	1.317	687	1.112	1.913
Belastingen op het resultaat	1.336	1.452	1.486	1.877	2.010	1.918	2.360
Nettoresultaat na belastingen	2.737	3.075	2.679	5.301	5.160	5.035	6.690

Bron: NBB.

Bijlage 5

SYNTHESE VAN DE VOORNAAMSTE BESTANDDELEN VAN DE RESULTATENREKENINGEN VAN DE NIET-VERWERKENDE BEDRIJFSTAKKEN

Volledige en verkorte schema's

(miljoenen euro's)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 r
Toegevoegde waarde	57.930	60.428	59.645	63.770	68.376	72.736	77.805
Personeelskosten	35.801	37.180	35.853	37.179	39.593	42.420	45.375
Overige bedrijfskosten	3.089	3.259	3.410	4.273	4.507	4.323	4.693
Brutobedrijfsresultaat	19.040	19.989	20.382	22.318	24.276	25.993	27.737
Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	10.943	11.304	11.341	11.942	12.988	13.814	15.033
Nettobedrijfsresultaat	8.097	8.685	9.041	10.376	11.288	12.179	12.704
Financiële opbrengsten	13.417	15.674	15.562	21.357	19.109	22.171	26.366
Financiële kosten	12.598	14.191	13.888	19.267	16.852	18.560	23.115
Courant resultaat	8.916	10.168	10.715	12.466	13.545	15.790	15.925
Netto-uitzonderlijk resultaat	205	787	0	1.245	2.157	4.656	4.307
Belastingen op het resultaat	2.390	2.423	2.670	3.002	3.247	3.896	4.070
Nettoresultaat na belastingen	6.731	8.532	8.045	10.709	12.455	16.550	16.162

Bron: NBB.

Bijlage 6

VOORNAAMSTE FINANCIERINGSBRONNEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

(miljoenen euro's)

Ondernemingen die hun jaarrekening hebben neergelegd volgens:	Eigen vermogen (waarvan: kapitaal)		Voorzieningen voor risico's en kosten	Financiële leningen (waarvan: op lange termijn)		Niet-financiële schulden ¹
het volledige schema						
1994	128.759	(91.658)	11.190	111.995	(64.101)	90.326
1995	137.941	(97.361)	11.323	116.324	(64.704)	93.573
1996	140.205	(99.989)	14.460	118.862	(64.819)	98.855
1997	158.198	(113.046)	15.804	131.891	(64.462)	109.592
1998	175.343	(125.068)	16.321	142.334	(68.246)	115.853
1999	201.341	(145.098)	16.612	159.719	(73.539)	136.422
2000 r	232.966	(169.090)	17.720	186.827	(80.821)	152.833
het verkorte schema						
1994	21.146	(15.125)	475	20.909	(14.174)	23.027
1995	22.290	(15.798)	552	22.978	(15.505)	24.552
1996	23.660	(16.589)	631	24.433	(16.436)	25.361
1997	25.661	(17.799)	744	26.541	(17.777)	28.262
1998	28.189	(19.167)	852	29.011	(19.422)	30.905
1999	31.297	(20.435)	970	30.964	(20.627)	34.548
2000 r	34.154	(21.295)	1.147	32.532	(21.283)	37.339

Bron: NBB.

¹ Bestaan in hoofdzaak uit handelsschulden, fiscale, sociale en loonschulden en diverse schulden.

Bijlage 7

VERLOOP, NAAR BEDRIJFSTAKKEN, VAN DE NETTORENTABILITEIT VAN DE TOTALE INGEZETTE MIDDELEN, VAN DE GEMIDDELDE KOSTEN VAN DE FINANCIËLE SCHULDEN EN VAN DE NETTORENTABILITEIT VAN HET EIGEN VERMOGEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

(procenten)

	NACE-70-classificatie					NACE-Bel-classificatie						
	1990	1991	1992	1993	1994	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 r
Geheel van de ondernemingen												
Nettorentabiliteit van de totale ingezette middelen ¹	10,2	9,8	9,3	8,9	8,4	8,4	8,6	8,1	8,3	8,3	7,8	7,6
Gemiddelde kosten van de financiële schulden ²	9,2	9,7	10,0	9,7	8,2	8,2	8,0	7,0	6,4	6,5	5,9	6,4
Nettorentabiliteit van het eigen vermogen ³	11,2	9,9	8,6	8,3	8,6	8,5	9,2	9,1	10,0	9,8	9,3	8,6
Verwerkende nijverheid												
Nettorentabiliteit van de totale ingezette middelen ¹	11,6	9,4	8,0	7,2	9,3	9,3	9,6	8,6	9,7	9,9	8,4	9,1
Gemiddelde kosten van de financiële schulden ²	9,8	10,3	10,7	10,2	8,9	8,6	7,9	6,9	6,1	6,0	5,3	5,5
Nettorentabiliteit van het eigen vermogen ³	13,0	8,6	5,6	4,5	9,6	9,9	11,3	9,9	12,7	13,0	11,1	12,7
Niet-verwerkende bedrijfstakken												
Nettorentabiliteit van de totale ingezette middelen ¹	9,7	10,0	9,7	9,5	8,1	8,0	8,3	8,0	7,9	7,8	7,6	7,2
Gemiddelde kosten van de financiële schulden ²	8,9	9,5	9,7	9,5	8,0	8,1	8,1	7,0	6,5	6,6	6,1	6,7
Nettorentabiliteit van het eigen vermogen ³	10,4	10,4	9,7	9,6	8,2	8,0	8,5	8,8	9,0	8,8	8,8	7,5

Bron: NBB.

¹ Verhouding tussen het courante resultaat vóór financiële kosten en de middelen van derden, m.a.w. het eigen vermogen en de financiële leningen.

² Verhouding tussen de financiële kosten en de financiële schulden.

³ Verhouding tussen het courante resultaat en het eigen vermogen.

DE SOCIALE BALANS 2000

Sinds de invoering in het boekjaar 1996 bevat de sociale balans een coherent geheel aan gegevens aangaande diverse aspecten van de werkgelegenheid in de ondernemingen. Ze geeft onder meer een overzicht van het aantal werknemers, het aantal gewerkte uren en de loonkosten, en ze verschaft informatie over de inspanningen van de ondernemingen voor de vorming van hun personeel. Dankzij de sociale balans kan eveneens het belang van diverse structuurkenmerken van de werkgelegenheid worden nagegaan, zoals de penetratiegraad van tijdelijk en deeltijds werk of de omvang van de personeelsrotatie. Aangezien de sociale balans als bijlage bij de jaarrekening wordt gevoegd¹, kunnen de gegevens tot op zekere hoogte ook aan gegevens uit de balans en de resultatenrekening van de bedrijven worden gekoppeld, zowel per individuele onderneming als op macro-economisch niveau. Uit dit artikel blijkt bijvoorbeeld dat het mogelijk is bepaalde aspecten van het humanresourcesbeleid van de ondernemingen te bestuderen in functie van activiteitsvolume, rentabiliteit of investeringsinspanningen.

De koppeling van de gegevens uit de sociale balans aan die uit de jaarrekeningen is slechts mogelijk als een onderneming verplicht is de beide documenten voor te leggen. Niet alle ondernemingen die een sociale balans neerleggen, moeten echter genormaliseerde jaarrekeningen neerleggen: dat is met name het geval voor de ondernemingen uit de bedrijfstakken gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, alsook uit de financiële diensten en verzekeringsdiensten. Anderzijds zijn niet alle ondernemingen die jaarrekeningen neerleggen (hoofdzakelijk diegene die geen personeel tewerkstellen) verplicht een sociale balans in te vullen. De tot neerlegging van de twee documenten verplichte populatie blijft niettemin zeer groot en belangrijk genoeg om er geldige conclusies uit te kunnen trekken.

In dit artikel worden de voorlopige resultaten van de sociale balans over 2000 toegelicht, verkregen door vervroegde afsluiting van de ontvangstperiode van de jaarrekeningen op 24 augustus 2001. Wanneer het mogelijk en opportuun is, worden de voorlopige resultaten vergeleken met de definitieve resultaten voor de boekjaren 1997 tot 1999².

De gegevens voor de jaren 1997, 1998 en 1999 hebben betrekking op de totale populatie van ondernemingen die op 31 december een boekjaar met een standaardlengte van 12 maanden hebben afgesloten³. Niettemin dient men indachtig te zijn dat er een breuk is, zij het een

¹ Er zij aan herinnerd dat de verplichting om een sociale balans in te dienen, geldt voor alle ondernemingen die genormaliseerde jaarrekeningen moeten neerleggen bij de Balanscentrale, alsook voor de interbedrijfsgeneeskundige diensten, de verzekeringsondernemingen, de kredietinstellingen, de ziekenhuizen, de ondernemingen naar buitenlands recht die in België een bijkantoor of een bedrijfszetel hebben (voor het in België uitgeoefende deel van hun activiteit), en de andere privaatrechtelijke rechtspersonen (vzw's, instellingen van openbaar nut, ziekenfondsen) die op jaarbasis ten minste 20 werknemers, uitgedrukt in voltijdse equivalenten (VTE), in dienst hebben. De artikelen over de sociale balansen 1996 en 1997 die respectievelijk in het Economisch Tijdschrift van november 1997 en mei 1999 zijn verschenen, bevatten een gedetailleerde beschrijving van de oorsprong, de inhoud en de toepassingsfeer van de sociale balans. Er dient enkel te worden op gewezen dat de sociale balans – net als de jaarrekeningen, waarvan ze een bijlage vormt – bestaat in een volledige of een verkorte versie. Welke versie van de sociale balans de ondernemingen moeten invullen, wordt uitgemaakt op basis van de criteria die ook worden gehanteerd om te bepalen welke versie van de jaarrekeningen ze moeten neerleggen. Voor de boekjaren die afgesloten worden na 31 december 1999, moet bijgevolg een volledige sociale balans worden ingevuld door de ondernemingen die gemiddeld méér dan 100 voltijdse equivalenten in dienst hebben of die aan twee van de onderstaande drie criteria voldoen:

- gemiddeld méér dan 50 werknemers, uitgedrukt in voltijdse equivalenten;
- een jaaromzet exclusief btw van méér dan 6.250.000 euro;
- een balanstotaal van méér dan 3.125.000 euro.

² Er zij aan herinnerd dat de sociale balans sinds het boekjaar 1996 als bijlage bij de jaarrekeningen bestaat. De gegevens voor dat boekjaar waren echter van povere kwaliteit, zodat ze uit het historisch overzicht werden geschrapt.

³ Een en ander betekent dat de gegevens in dit artikel kunnen verschillen van de geglobaliseerde gegevens van de Balanscentrale. Deze laatste bron gebruikt immers alle in één kalenderjaar afgesloten jaarrekeningen, ongeacht de datum van afsluiting en de lengte van het boekjaar.

geringe, tussen de gegevens betreffende het boekjaar 1997 en die voor de volgende boekjaren. Van de andere privaatrechtelijke personen die een sociale balans moeten neerleggen, dienden immers alleen die met méér dan 100 werknemers, uitgedrukt in voltijdse equivalenten (VTE), een sociale balans in te dienen voor de boekjaren die een aanvang namen vóór 31 december 1997. Vanaf die datum werden ook de rechtspersonen die van 20 tot 100 voltijdse equivalenten in dienst hebben, onderworpen aan de verplichting een sociale balans neer te leggen.

De gegevens voor het jaar 2000 en de verandingspercentages tussen 1999 en 2000 worden berekend op basis van een constant staal van ondernemingen die op 24 augustus 2000 een aan een reeks kwalitatieve criteria beantwoordende sociale balans hadden neergelegd, zowel voor het boekjaar 1999 als voor het boekjaar 2000. Dankzij het gebruik van een constant staal, waarvan de methodologie en de voornaamste eigenschappen nader worden toegelicht in de bijlage, kan de ontwikkeling van een reeks variabelen tussen de boekjaren 1999 en 2000 worden geanalyseerd. Een vergelijking met de volledige gegevens voor het boekjaar 1999, waarin praktisch de hele populatie opgenomen is, zou een vertekening tweebrengen en derhalve ongetwijfeld tot foutieve conclusies leiden. Ook het gebruik van een constant staal is evenwel aan bepaalde beperkingen gebonden voor wat betreft de interpretatie van de opgetekende ontwikkelingen. Per definitie moeten de ondernemingen uit het staal immers gedurende twee opeenvolgende boekjaren een sociale balans hebben neergelegd. Nieuwe en gefailleerde bedrijven vallen dus hoe dan ook buiten de analysegroep, hetgeen uiteraard kan leiden tot afwijkingen tussen de veranderingspercentages van het staal en die van de volledige populatie. De te lange wachttijd om over de gegevens voor alle ondernemingen te beschikken en de door de representativiteit van het staal geboden waarborgen rechtvaardigen evenwel de keuze voor deze handelswijze.

In het eerste deel van dit artikel wordt het verloop van bepaalde variabelen toegelicht, zoals de werkgelegenheid, het arbeidsvolume (of gewerkte uren) en de loonkosten. Ook de inspanningen van de ondernemingen op het gebied van opleiding voor hun personeel komen aan bod. Het tweede deel legt meer de nadruk op de structurele aspecten van de werkgelegenheid in de ondernemingen van het staal, zoals de verdeling naar geslacht, statuut, stelsel of ook type van arbeidsovereenkomst.

Die thema's worden belicht uit verschillende invalshoeken, waarbij de ondernemingen achtereenvolgens worden ingedeeld naar bedrijfstak, omvang van het personeelsbestand, toename van de personeelskosten per uur of van activiteitsvolume, rentabiliteit of omvang van investeringsinspanningen¹. Net als andere jaren zijn de gedetailleerde gegevens per bedrijfstak opgenomen in de tabellen in bijlage.

Net als in het boekjaar 1999 kon geen analyse worden gemaakt van de toepassing van de maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid. De gegevens uit staat III van de sociale balans zijn immers grotendeels voorbijgestreefd: sommige maatregelen zijn immers weggefallen of vervangen door andere, terwijl nieuwe maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid werden ingevoerd. De door de wetgever geplande bijwerking van de lijst maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid waarop de ondernemingen een beroep kunnen doen, zal pas van kracht worden voor de boekjaren die beginnen na 31 december 2001.

¹ De ondernemingen in deze verschillende opsplitsingen zijn niet steeds dezelfde. Enerzijds beschikken sommige ondernemingen niet over genormaliseerde jaarrekeningen en worden ze dus uitgesloten van onderverdelingen op basis van niet in de sociale balans voorkomende variabelen. Anderzijds is het mogelijk dat ondernemingen die voor de opsplitsing noodzakelijke rubrieken niet hebben ingevuld of bedragen hebben vermeld die niet in de analyse kunnen worden opgenomen.

1. VERLOOP VAN DE WERKGELEGENHEID IN 2000

De indicatoren voor de arbeidsmarkt kenden in 2000 over het algemeen een gunstig verloop. Volgens de nationale rekeningen is de binnenlandse werkgelegenheid met zowat 62.000 eenheden toegenomen, een stijging met 1,6 pct. Voor de loontrekkenden bedraagt de toename zelfs 64.000 eenheden. Ook de omvang van de stijging van de uitzendarbeid, die, uitgedrukt in arbeidsuren, bijna 15 pct. bedroeg, getuigde van de krachtige economische activiteit in de loop van 2000. Tegelijkertijd is de werkloosheid met 35.000 eenheden gedaald.

De sociale balans geeft ook een zeer positief beeld van de arbeidsmarkt in 2000. Het gemiddelde personeelsbestand in de ondernemingen van het staal is met zowat 36.000 eenheden toegenomen, een stijging met 3 pct. Twee derde van die banen kwam in de tertiaire sector tot stand. Het aantal voltijdwerkers is gestegen met 21.371 eenheden, of 2,2 pct. van het personeelsbestand, terwijl het aantal deeltijdwerkers met 14.716 eenheden is gegroeid, een stijging van 6,3 pct. In 2000 werd meer dan 40 pct. van

de nieuwe deeltijdbanen gecreëerd in de bedrijfstak gezondheid en maatschappelijke dienstverlening. In 1999 werkte in deze bedrijfstak al de helft van de werknemers in dit stelsel (zie bijlage 2). Deeltijdarbeid nam eveneens aanzienlijk toe in de bedrijfstak handel, de vastgoedsector en in de diensten aan bedrijven, maar verbazend genoeg ook in de industrie, waar meer dan 2.400 extra werknemers in dat stelsel werden aangeworven.

Door de forse groei van de deeltijdarbeid nam de in VTE uitgedrukte werkgelegenheid gemiddeld met 2,8 pct. toe, een iets lager tempo dan dat van de in personen uitgedrukte werkgelegenheid. Alle bedrijfstakken hebben bijgedragen tot de verhoging van het arbeidsvolume in VTE (zie bijlage 2), zij het in ongelijke mate. De verhoging was bijzonder uitgesproken in de diensten: ze bedroeg 3 pct. in de bedrijfstak van de handel, horeca, vervoer en communicatie, 4 pct. in de financiële diensten, de vastgoedsector en diensten aan bedrijven (met een bijzonder krachtige groei van 5,7 pct. in deze laatste activiteitenbranche), en zelfs 4,8 pct. in de andere diensten (hoofdzakelijk de bedrijfstakken gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, waar de werkgelegenheid in VTE met 5 pct. is

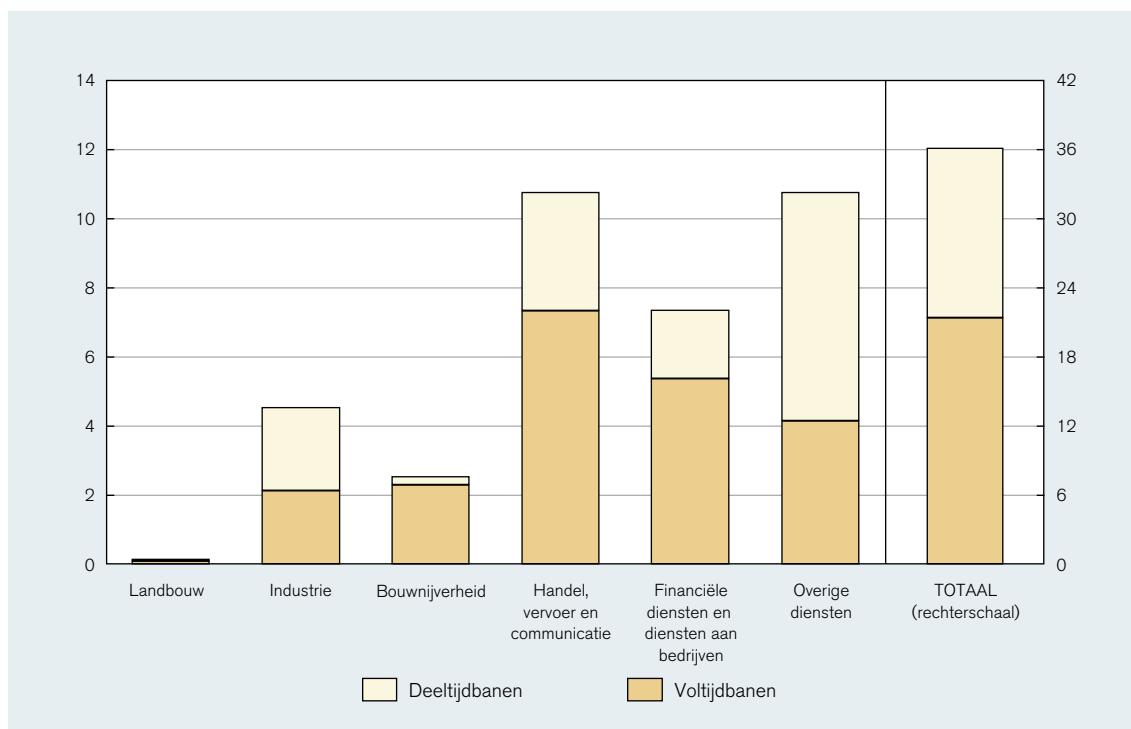
TABEL 1 – WERKGELEGENHEIDSVOLTOEGANG TUSSEN 1999 EN 2000 IN DE ONDERNEMINGEN UIT HET CONSTATE STAAL

	In aantal personen			In voltijdse equivalenten	Arbeidsvolume in gewerkte uren
	Voltijdwerkers	Deeltijdwerkers	Totaal		
Gemiddeld					
– eenheden	21.371	14.716	36.087	30.080	–
– veranderingspercentages	2,2	6,3	3,0	2,8	1,7
Aan het einde van het boekjaar					
– eenheden ¹	30.076	8.160	38.236	34.489	–
– veranderingspercentages ²	3,2	3,4	3,2	3,2	–

Bron: NBB, sociale balansen.

¹ Nettopersonneelsverloop in 2000.

² De veranderingspercentages worden verkregen door het nettopersonneelsverloop in 2000 te relateren aan het personeelsbestand aan het einde van het boekjaar 1999; dit laatste cijfer wordt berekend door het personeelsbestand aan het einde van het boekjaar 2000 te corrigeren voor de in de loop van het boekjaar 2000 aangeworven en uitgetreden personeelsleden.

GRAFIEK 1 – WERKGELEGENHEIDSVOLTOEGING TUSSEN 1999 EN 2000 IN DE ONDERNEMINGEN UIT HET CONSTATE STAAL*(jaargemiddelden, duizenden)*

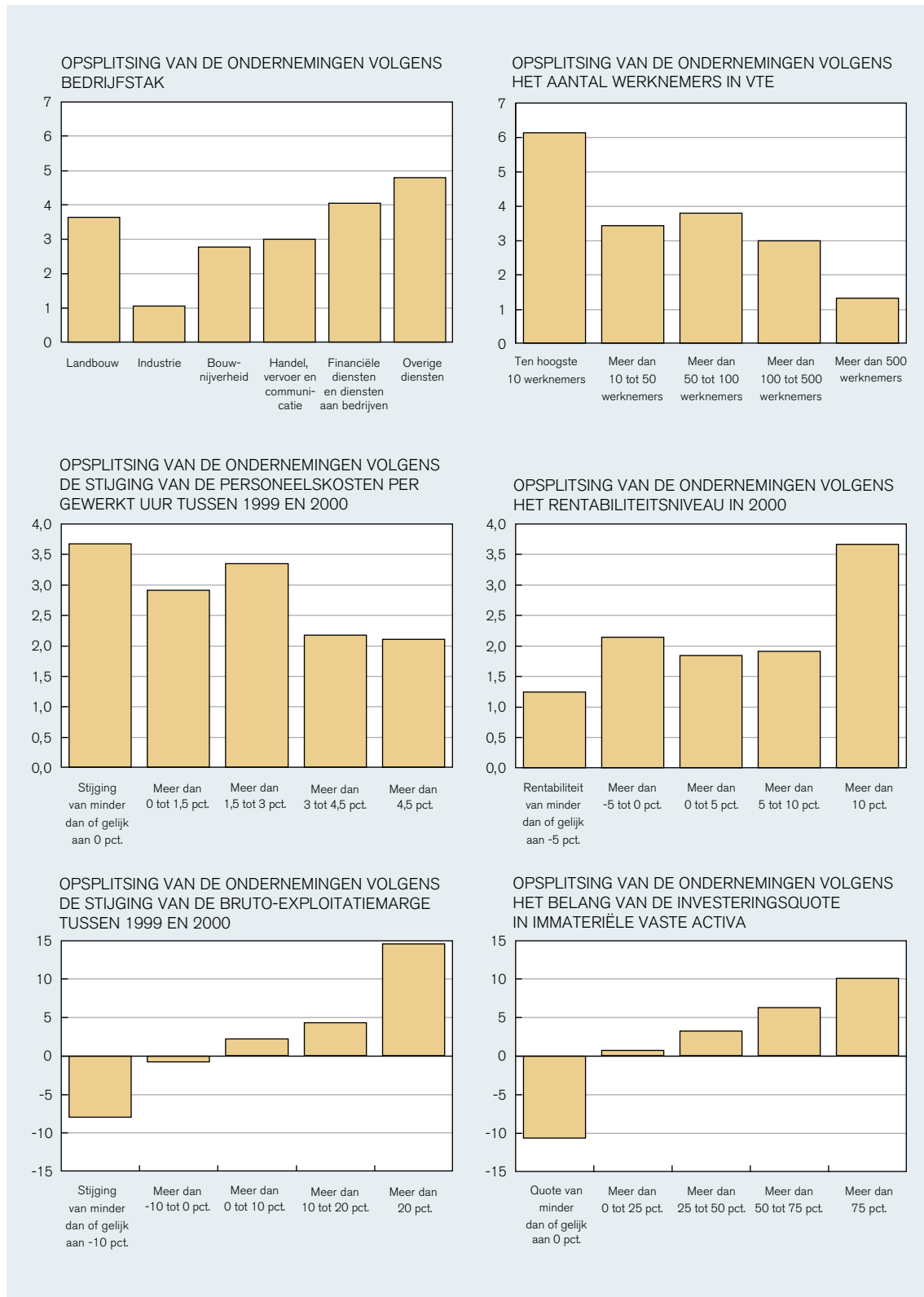
Bron : NBB, sociale balansen.

toegenomen). In de landbouwondernemingen uit het constante staal (die echter minder dan 30 pct. vertegenwoordigen van het aantal binnenlandse werknemers in loondienst dat voor deze bedrijfstak in de nationale rekeningen is opgenomen) is het personeelsbestand in VTE met 3,7 pct. gestegen. In de bouwnijverheid bedroeg de stijging 2,8 pct. De werkgelegenheid groeit traditioneel minder snel in de ondernemingen uit de industriële bedrijfstakken dan in de andere bedrijfstakken, als ze al niet afneemt. Dat was opnieuw het geval in 2000, met een groei van de VTE-werkgelegenheid van slechts 1,1 pct. Ten opzichte van de prestaties in de vorige jaren is dat evenwel een opmerkelijke ontwikkeling, waarachter echter een uiteenlopend verloop schuilgaat in de bedrijfstakken extractieve nijverheid en energie, waar de werkgelegenheid kromp, en de verwerkende nijverheid, waar de werkgelegenheid in VTE met 1,2 pct. is gestegen.

Uit de verdeling van de bedrijven naar grootte volgens de omvang van het aantal werknemers in VTE, blijkt dat de werkgelegenheid in VTE gemiddeld met meer dan 3 pct. is toegenomen in alle bedrijfsklassen, behalve in de ondernemingen met meer dan 500 werknemers in VTE, waar de stijging van de werkgelegenheid gemiddeld slechts 1,3 pct. bedroeg. Meer dan 20 pct. van de nieuwe VTE-banen in 2000 werd gecreëerd door kleine ondernemingen met hoogstens 10 werknemers in VTE, en bijna 60 pct. van die nieuwe jobs ontstond in ondernemingen met ten hoogste 100 werknemers in VTE. Deze vaststelling sluit aan bij de Europese werkgelegenheidsrichtsnoeren, waarin het belang van de kleine en middelgrote ondernemingen wordt onderstreept voor de werkgelegenheidscreatie en voor de ontwikkeling van nieuwe mogelijkheden voor de intrede van jongeren op de arbeidsmarkt.

GRAFIEK 2 – WERKGELEGENHEIDSVOLTOEGING TUSSEN 1999 EN 2000 IN DE ONDERNEMINGEN UIT HET CONSTATE STAAAL

(jaargemiddelden, veranderingspercentages van de werkgelegenheid in VTE)

Bron : NBB, sociale balansen.

Tussen 1999 en 2000 werd de meest uitgesproken stijging van de werkgelegenheid in VTE opgetekend in die ondernemingen waar de loonkosten per uur het minst waren gestegen. In zowat 35 pct. van de ondernemingen, die iets meer dan een vijfde van de werknemers uit het staal tewerkstellen, werd een vermindering van de gemiddelde personeelskosten per uur opgetekend. In die ondernemingen bedraagt de toename van de werkgelegenheid in VTE 3,7 pct., goed voor zowat 9.000 banen in VTE, terwijl in de ondernemingen waar de loonkosten per uur met meer dan 3 pct. zijn gestegen, een nog wel aanzienlijke, maar toch meer beperkte toename van de werkgelegenheid met zowat 2 pct. werd opgetekend. Er dient aan herinnerd te worden dat in april 1999 het stelsel van de structurele forfaitaire vermindering van de werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid werd ingevoerd ter vervanging van de «Lage Lonen»- en «Maribel»-maatregelen, en dat deze forfaitaire verminderingen in april 2000 nog werden uitgebreid. Tussen begin 1999 en eind 2000 zijn de omstandigheden inzake loonkosten dan ook grondig veranderd, wat kan verklaren dat er in tal van ondernemingen een vermindering of geen echte stijging van de loonkosten per uur werd opgetekend. De invoering, in april 2000, van de startbaanovereenkomst, waarin de ondernemingen worden aangespoord een quotum van jonge werknemers zonder ervaring in dienst te nemen – een engagement waar in sommige gevallen extra verminderingen op de sociale zekerheidsbijdragen tegenover staan – droeg eveneens bij tot een vermindering van de loonkosten per uur, aangezien het hier gaat om indienstnemen in de laagste loonschalen.

Gemiddeld werden tussen 1999 en 2000 door de ondernemingen uit elk van de vijf rentabiliteitsklassen extra aanwervingen gedaan, ongetwijfeld als gevolg van de bijzonder gunstige economische context. De groei van de werkgelegenheid in VTE lag evenwel over het algemeen hoger naarmate de omvang van de gegeneerde rentabiliteit steeg: in de ondernemingen met een negatieve rentabiliteit, zowat 22 pct. van de

ondernemingen en van het in 2000 tewerkgestelde personeelsbestand, nam het personeel in VTE met slechts 1,4 pct. toe. In de ondernemingen waar de rentabiliteitsratio tussen 0 en 10 pct. lag, zowat een derde van de ondernemingen en het personeel uit het staal, is het aantal werknemers in VTE met gemiddeld zowat 2 pct. gestegen. In de ondernemingen met een rentabiliteit van meer dan 10 pct. werden ongeveer 13.000 banen in VTE gecreëerd; dat is meer dan 60 pct. van de nieuwe jobs in de ondernemingen waarvoor een berekening van de rentabiliteitsratio kon worden gemaakt, goed voor een gemiddelde stijging van het personeelsbestand van bijna 3,7 pct.

In de ondernemingen uit het staal die een genormaliseerde jaarrekening hebben neergelegd (98 pct. van alle ondernemingen en 80 pct. van het volledige personeelsbestand), is de bruto-exploitiemarge (een concept dat hier dicht bij aanleunt, is de «toegevoegde waarde» dat verder in dit artikel als synoniem kan worden gebruikt) met gemiddeld zowat 8 pct. toegenomen. In de ondernemingen met de meest dynamische activiteitsgroei, d.w.z. waar de bruto-exploitiemarge met meer dan 20 pct. is gestegen (voor deze bedrijfsklasse bedroeg de stijging van de marge gemiddeld zelfs 43 pct.), werd een bijzonder krachtige jobcreatie opgetekend, goed voor nagenoeg het totale aantal van de 22.000 nieuwe banen in VTE in deze groep van ondernemingen. In de ondernemingen waar de stijging van de toegevoegde waarde beperkter was, d.w.z. tussen 0 en 20 pct., die 30 pct. van de ondernemingen uit het staal en een totaal personeelsbestand van 435.000 werknemers vertegenwoordigen, werden daarentegen nauwelijks een kleine twaalfduizend banen in VTE gecreëerd. Die nieuwe banen werden evenwel volledig gecompenseerd door de vermindering van het aantal banen in de ondernemingen met een inkrimpande bruto-exploitiemarge.

In 2000 bedroeg de investeringsquote in de ondernemingen van het staal gemiddeld zowat 20 pct. Rekening houdend met het conjunctuur-

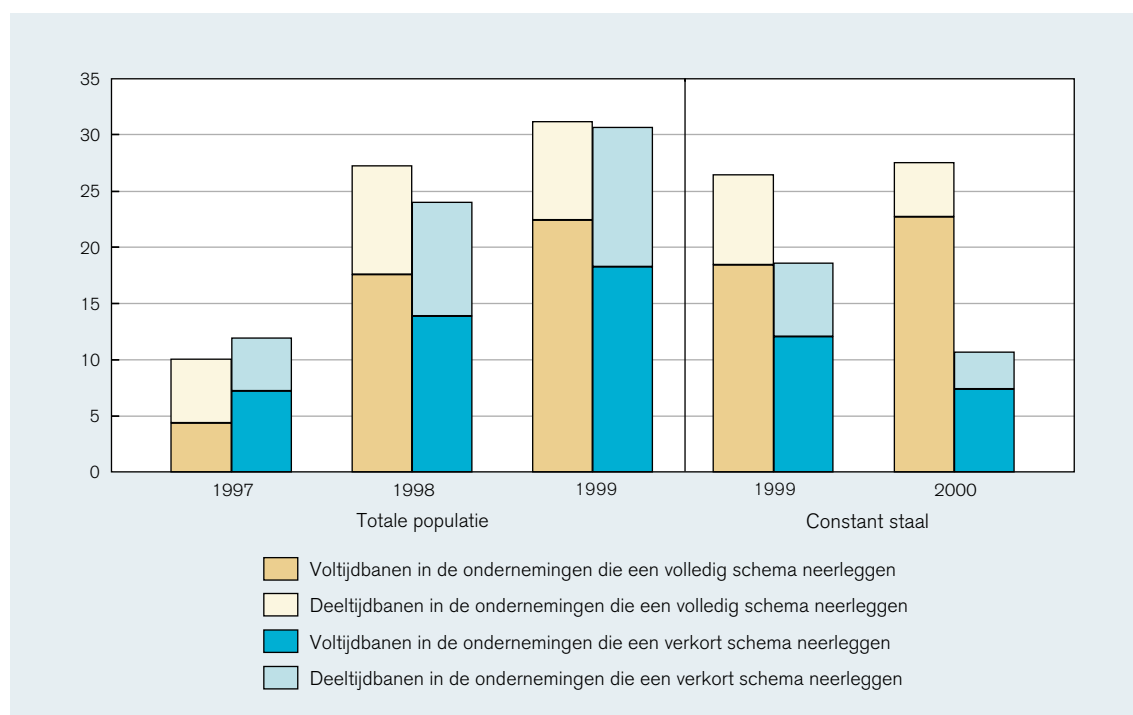
verloop in 2000, kan worden verondersteld dat het in de meeste gevallen uitbreidingsinvesteringen betrof. In de ondernemingen met een negatieve investeringsquote sneuvelen net geen 4.000 banen in VTE; dat komt overeen met een inkrimping van het personeelsbestand met ongeveer 10 pct. In de ondernemingen met een positieve investeringsquote nam de werkgelegenheid toe naarmate de investeringsquote steeg. In de ondernemingen met een investeringsquote tussen 0 en 75 pct. werden bijna 15.000 banen gecreëerd. In de ondernemingen waar de investeringsquote nog hoger lag, nam de werkgelegenheid met 10 pct. toe, wat overeenkomt met ongeveer 11.000 banen in VTE.

Het werkgelegenheidsverloop kan in de sociale balans op drie verschillende manieren worden gemeten. In de eerste twee methodes worden

de opeenvolgende waarden van twee variabelen voor de boekjaren 1999 en 2000 naast elkaar gezet: de gemiddelde werkgelegenheid (rubriek 100) en de werkgelegenheid aan het einde van het boekjaar (rubriek 150). In een derde methode wordt een vergelijking gemaakt tussen het aantal ingetreden en uitgetreden werknemers in de loop van het verslagjaar. Het voordeel van deze laatste methode is dat ze steunt op gegevens uit één en hetzelfde boekjaar, zodat er geen incoherenties kunnen ontstaan door de vergelijking van resultaten uit twee verschillende boekjaren, bijvoorbeeld ten gevolge van een herziening van de methodologie of ex post correcties van de ondernemingen. Het gebruik van deze laatste methode leert dat het aantal werknemers in de ondernemingen uit het staal met zowat 38.000 eenheden is gestegen, een toename van 3,2 pct. De toename van de werkge-

GRAFIEK 3 – NETTO PERSONEELVERLOOP IN DE ONDERNEMINGEN: OPSPLITSING NAAR HET TYPE SCHEMA EN HET ARBEIDSSTELSEL

(duizenden)

Bron: NBB, sociale balansen.

legenheid aan het einde van het boekjaar zou dan ook enigszins hoger liggen dan de gemiddelde werkgelegenheidstoename in de loop van het jaar, namelijk 3 pct., wat overeenkomt met de in de nationale rekeningen opgetekende ontwikkeling. Uit deze laatste bron blijkt immers dat het groeitempo van de werkgelegenheid in de loop van de vier kwartalen van 2000 geleidelijk is gestegen.

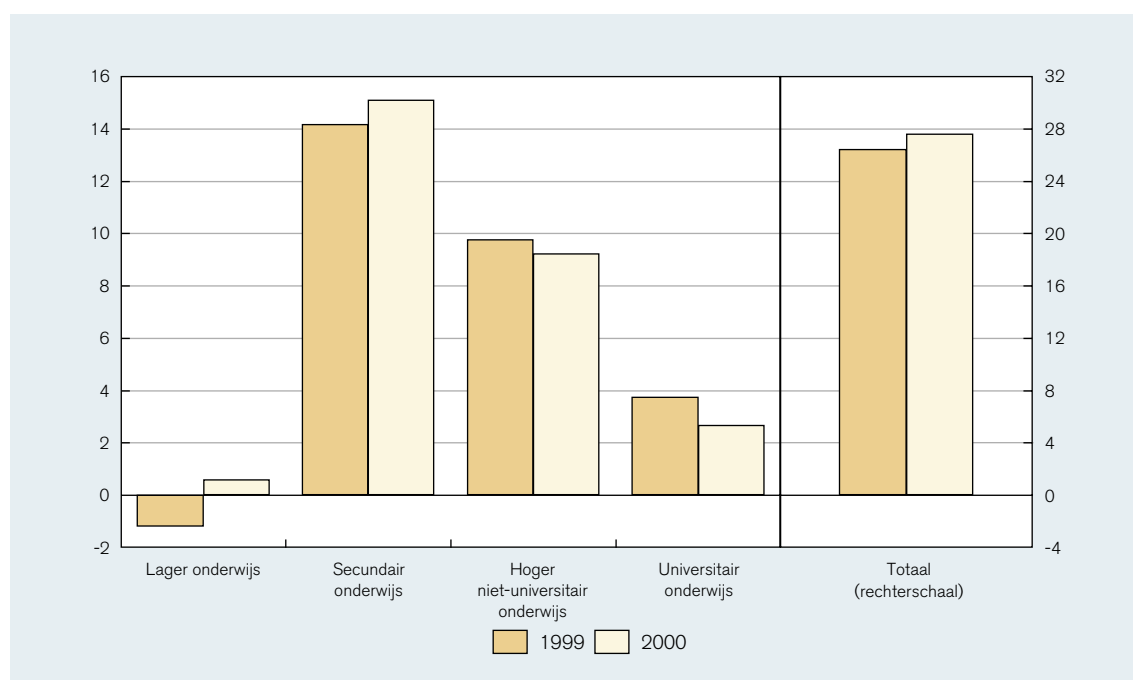
De vergelijking van het personeelsbestand aan het einde van de boekjaren 1999 en 2000 toont evenwel een ander beeld. Volgens deze berekening zou de werkgelegenheid tussen 31 december 1999 en 31 december 2000 met slechts 33.000 eenheden of 2,8 pct. zijn gestegen; dat zijn 5.000 eenheden minder dan blijkt uit de vergelijking tussen het aantal ingetreden en uitgetreden werknemers in de loop van het boekjaar, en 3.000 eenheden minder dan het jaargemiddelde. Omwille van deze afwijkingen en omdat

de tabel van het personeelsverloop veel interessante informatie bevat over de samenstelling van het in- en uittredend personeel voor de ondernemingen die een volledig schema neerleggen, is de onderstaande analyse van de wijzigingen in het personeelsbestand in de loop van het boekjaar uitsluitend gebaseerd op in- en uittredingen van personeel in de loop van het boekjaar 2000.

In de loop van het jaar werden in de ondernemingen die een volledig schema neerleggen, 27.600 netto-aanwervingen opgetekend, of iets minder dan drie vierde van het totaal van de nieuwe jobs, terwijl de ondernemingen die een verkort schema neerleggen, zowat 10.700 personeelsleden extra hebben aangeworven. Die nettoresultaten zijn afgeleid van een meer omvangrijk brutoverloop: in de ondernemingen uit het staal werden in 2000 407.000 mensen in dienst genomen, terwijl het

GRAFIEK 4 – NETTO PERSONEELVERLOOP IN DE ONDERNEMINGEN UIT HET CONSTATE STAAL DIE EEN VOLLEDIG SCHEMA HEBBEN NEERGELEGD: OPSPLITSING NAAR SCHOLINGSGRAAD

(duizenden)

Bron : NBB, sociale balansen.

aantal personeelsuittredingen zowat 369.000 eenheden beliep.

Bij meer dan drie vierde van de netto-aanwervingen van alle ondernemingen uit het constante staal ging het om voltijdwerkers. Die verhouding liep op tot 82 pct. voor de ondernemingen die een volledig schema neerleggen, terwijl dat in 1997 nog slechts 43 pct. was. In de ondernemingen die een verkort schema neerleggen, is het aantal nieuwe voltijdwerkers tussen 1997 en 1999 iets meer stabiel gebleven, te weten zowat 60 pct. In 2000 liep dat cijfer in de ondernemingen uit het constante staal op tot 69 pct., tegen 65 pct. een jaar eerder. De toename van het aantal nieuwe indienstnemen van voltijdwerkers kan aan een combinatie van twee factoren worden toegeschreven. Enerzijds heeft de groeiversnelling van de activiteit de ondernemingen er waarschijnlijk toe aangezet meer voltijdwerkers aan te werven, aangezien de groei-prognoses voor de afzetmarkten dat toelieten. Anderzijds is de onderhandelingspositie van de werkzoekenden ongetwijfeld verbeterd door de nijpender geworden schaarste aan geschoolde werknemers, vooral in Vlaanderen, waardoor deze laatsten hun vereisten inzake kwaliteit van de job en het salaris kracht konden bijzetten.

Wat betreft scholingsgraad is het profiel van de nieuw aangeworven personeelsleden in de ondernemingen van het staal tussen 1999 en 2000 niet veranderd: zowel in 1999 als in 2000 had 19 pct. van de nieuw aangeworven personeelsleden enkel een diploma van het lager onderwijs, terwijl het aandeel gediplomeerden van respectievelijk het secundair onderwijs, het niet-universitair hoger onderwijs of het universitair onderwijs onveranderd bleef op 57, 17 en 7 pct. In tegenstelling tot de situatie in 1999 echter, toen ongeveer 1.200 netto-ontslagen van werknemers met enkel een diploma lager onderwijs werden opgetekend, lag het aantal aanwervingen van laaggeschoolden in 2000 600 eenheden hoger dan het aantal uittreeders. De netto-aanwervingen van werknemers met een diploma van het secundair onderwijs gingen er eveneens

op vooruit, terwijl er bij de hoger geschoolde werknemers een daling werd opgetekend. Deze lichte wijziging in de structuur van nieuwe aanwervingen is opmerkelijk genoeg om te worden onderstreept. Een en ander bewijst dat de job-creatie voor laaggeschoolden opnieuw mogelijk wordt als de economische groei krachtig genoeg is. Er dient ook nog te worden aangestipt dat de aanwervingen van laaggeschoolde werknemers in 1999 en meer nog in 2000 werden aangemoedigd met verschillende maatregelen, zoals de dienstenbanen, het sociale-Maribelprogramma of de startbaanovereenkomst, alsook met een vermindering van de sociale-zekerheidsbijdragen.

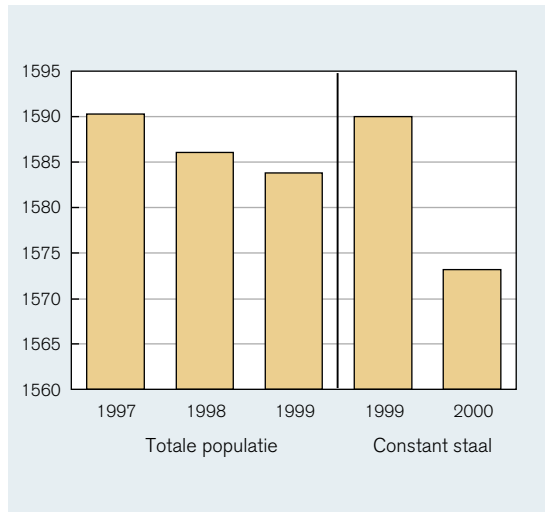
2. ARBEIDSDUUR

Net als de wijziging van de in VTE uitgedrukte werkgelegenheid, geeft ook de ontwikkeling van het aantal gewerkte uren een aanwijzing voor het geleverde arbeidsvolume. Tussen 1999 en 2000 is het totaal volume arbeidsuren in de ondernemingen uit het staal slechts 1,7 pct. gegroeid, terwijl de in VTE uitgedrukte werkgelegenheid met 2,8 pct. toenam en de activiteitsverhoging in de hele economie, gemeten door de stijging van het bbp tegen vaste prijzen, gemiddeld 4 pct. bedroeg.

De relatief bescheiden ontwikkeling van het arbeidsvolume is voornamelijk te wijten aan de prestaties van de bedrijfstakken industrie en vervoer en communicatie. In deze laatste bedrijfstak liep het volume gewerkte uren met 1,1 pct. terug, evenals in de extractieve nijverheid en de energie (waar de achteruitgang 8 pct. beliep), terwijl in de verwerkende nijverheid een heel bescheiden toename van 1,1 pct. werd vastgesteld. In de financiële diensten en verzekeringsdiensten bleef de toename met slechts 0,8 pct. vrijwel onopgemerkt. Het arbeidsvolume kende daarentegen een snellere groei van 4,5 pct. in de bedrijfstakken gezondheid en

GRAFIEK 5 – GEMIDDELDE JAARLIJKSE ARBEIDSDUUR VAN VOLTIDWERKERS

(uren)

Bron : NBB, sociale balansen.

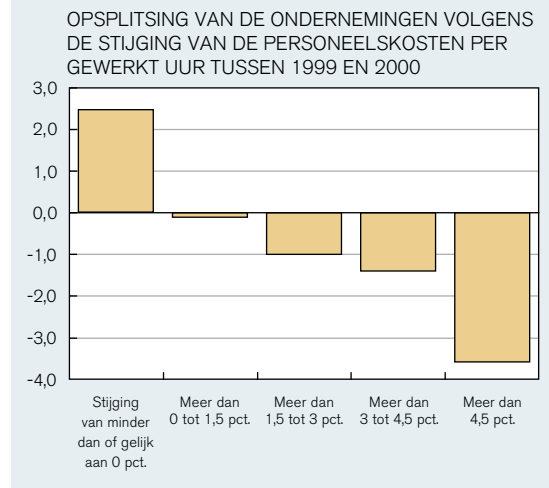
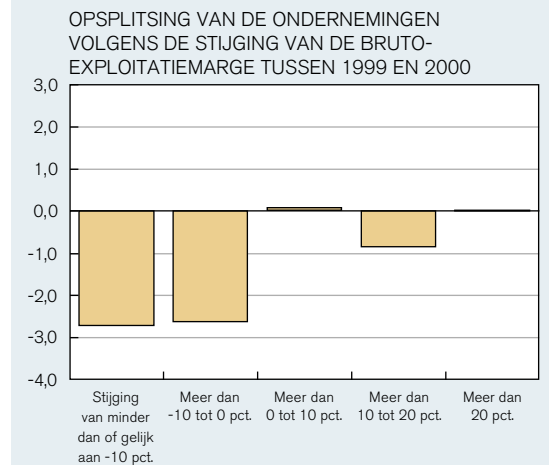
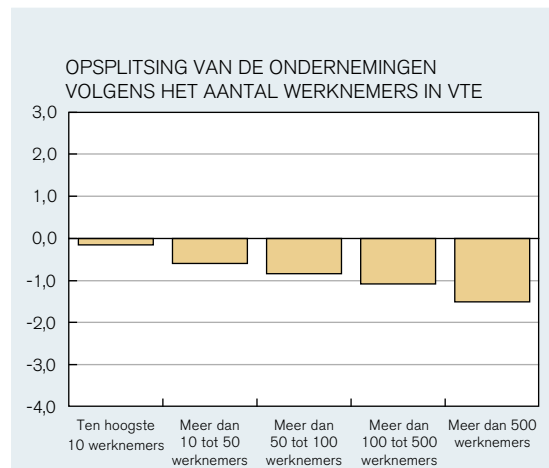
maatschappelijke dienstverlening, de landbouw, de vastgoedsector en de diensten aan bedrijven.

Dat het volume van de arbeid veel minder sterk gestegen is dan dat van de werkgelegenheid is te wijten aan feit dat de gemiddelde arbeidsduur gedaald is, zowel voor voltijdwerkers als deeltijdwerkers (zie bijlage 3). Dat de gemiddelde arbeidsduur met 8 pct. zou zijn gedaald bij deeltijdwerkers uit de bedrijfstak financiële diensten en verzekeringsdiensten, is moeilijk te verklaren. Omdat de gegevens van de bedrijven die aan de oorsprong liggen van de abnormale daling van de gemiddelde arbeidsduur van deeltijdwerkers niet konden worden gecontroleerd of geëlimineerd, heeft de onderstaande toelichting alleen betrekking op het verloop van de gemiddelde arbeidsduur van voltijdwerkers.

In 2000 heeft deze groep gemiddeld 1.573 arbeidsuren gewerkt, tegen 1.590 een jaar eerder, dat is een daling van 1,1 pct. De vermindering van de gemiddelde arbeidsduur is een algemeen fenomeen in alle bedrijfstakken, met uitzondering van de landbouw, waar de gemiddelde duur

GRAFIEK 6 – WIJZIGING, TUSSEN 1999 EN 2000, VAN DE GEMIDDELDE JAARLIJKSE ARBEIDSDUUR VAN VOLTIDWERKERS IN DE ONDERNEMINGEN VAN HET CONSTATE STAAL

(procenten)

Bron : NBB, sociale balansen.

daarentegen met 0,8 pct. is toegenomen, alsook de extractieve nijverheid en de financiële diensten en verzekeringsdiensten, waar de arbeidsduur nagenoeg gelijk bleef. De meest uitgesproken verminderingen werden opgetekend in de bedrijfstakken energie (-6,7 pct.) en vervoer en communicatie (-4,3 pct.).

In de grote ondernemingen is de gemiddelde arbeidsduur het meest teruggelopen, hoewel het beginniveau er ook het laagst lag: de daling bedroeg 1,5 pct. in de ondernemingen met meer dan 500 werknemers in VTE, tegen slechts 0,2 pct. in de ondernemingen met ten hoogste 10 werknemers in VTE. In de ondernemingen waar de toegevoegde waarde verminderd is, ging de terugloop van de activiteit gepaard met een daling van het gemiddelde arbeidsvolume van 2,6 pct. In de ondernemingen waar de toegevoegde waarde – zelfs beperkt – gestegen is, is de gemiddelde arbeidsduur daarentegen zo goed als onveranderd gebleven en gemiddeld slechts met 0,2 pct. gedaald. In de ondernemingen waar tussen 1999 en 2000 een daling van de personeelskosten per uur werd opgetekend, ten slotte, is het volume door voltijdwerkers ge-

werkte uren gestegen. Het gemiddelde arbeidsvolume bleef onveranderd in de ondernemingen waar de stijging van de kosten per uur onder de inflatie bleef, en daalde in de ondernemingen met de meest uitgesproken stijgingen van de loonkosten per uur.

3. PERSONEELSKOSTEN

Om interpretatiefouten te vermijden werd het verloop van de personeelskosten geanalyseerd zonder rekening te houden met de bedrijfstakken financiële diensten en verzekeringsdiensten, vanwege een reeds eerder vermelde, onverklaarde en niet gecorrigeerde ontwikkeling bij de registratie van de door deeltijdwerkers gewerkte uren.

Het totaalbudget van de ondernemingen uit het staal voor personeelskosten is tussen 1999 en 2000 gemiddeld met 4,4 pct. toegenomen. Met 3,9 pct. was de stijging beperkter voor voltijdwerkers dan voor deeltijdwerkers, voor wie ze 9,5 pct. bedroeg.

TABEL 2 – PERSONEELSKOSTEN VOOR DE IN HET PERSONEELSREGISTER INGESCHREVEN WERKNEMERS ^{1 2}

	1997	1998	1999	2000	Veranderings- percentages tussen (procenten)
Per werknemer, in euro					
per voltijdwerker	36.152	38.452	39.726	41.408	1,6
per deeltijdwerker	17.233	17.026	15.522	19.348	2,6
per voltijds equivalent	35.510	37.566	38.713	40.427	1,6
Per gewerkt uur, in euro					
per voltijdwerker	22,69	24,23	25,00	26,25	2,7
per deeltijdwerker	19,09	19,22	19,75	20,77	2,9
gemiddeld	22,19	23,56	24,27	25,52	2,6
Kostprijs per uur van een deeltijdwerker in procenten van een voltijdwerker	84,1	79,3	79,0	79,1	–

Bron: NBB, sociale balansen

¹ De cijfers voor 1997, 1998 en 1999 worden berekend op basis van de totale populatie. De gegevens betreffende 2000 en de veranderingspercentages tussen 1999 en 2000 worden verkregen op basis van het constante staal.

² Met uitzondering van de financiële diensten en de verzekeringsdiensten.

Die verhoging weerspiegelt zowel de werkgelegenheids groei als de stijging van de gemiddelde jaarlijkse kosten per werknemer, die 1,6 pct. bedraagt voor voltijdwerkers en 2,6 pct. voor deeltijdwerkers. Berekend per VTE, waarbij rekening wordt gehouden met het groeiende aandeel van deeltijdwerk en met de stijging van de contractuele arbeidsduur van deeltijdwerkers, bedraagt de toename slechts 1,6 pct. Aangezien het volume gewerkte uren niet in dezelfde mate toenam als dat van de werkgelegenheid, zijn de personeelskosten per uur met een gemiddelde van 2,6 pct. sneller gestegen dan de kosten per VTE. De loonkostenstijging is in de ondernemingen van het staal evenwel relatief beperkt gebleven, mede dankzij de maatregelen van de overheid ter bevordering van de werkgelegenheid, meer bepaald de uitbreiding van de structurele verlaging van de sociale-zekerheidsbijdragen van de werkgevers en de invoering van de startbaanovereenkomsten.

De spreiding van de uurloonkostenstijging tussen 1999 en 2000 bleef beperkt (zie bijlage 5): in de meeste bedrijfstakken werd een uurloonkostenstijging van 2 tot 3 pct. opgetekend. De verhoging was minder uitgesproken in de extractieve nijverheid, de energie en de landbouw. Een forsere stijging werd daarentegen opgetekend in de vastgoedsector en de diensten aan bedrijven, en vooral in vervoer en communicatie, waar ze meer dan 5 pct. bedroeg.

De personeelskosten per werknemer bedroegen in 2000 gemiddeld 41.408 euro voor een voltijdwerker en 19.348 euro voor een deeltijdwerker. Houdt men rekening met de relatieve arbeidsduur van beide categorieën werknemers, dan bedroeg de kostprijs per uur van een voltijdwerker 26,25 euro en die van een deeltijdwerker 20,77 euro. De kostprijs per uur van een deeltijdwerker bedraagt dus gemiddeld iets minder dan 80 pct. van de kostprijs per uur van een voltijdwerker. Dat is naar alle waarschijnlijkheid te verklaren doordat er bij de deeltijdbanen meer jobs voor laaggeschoolden en meer laagbetaalde jobs zijn.

De kostprijs per uur van voltijd- en deeltijdwerkers vertoont trouwens sterke verschillen van de ene bedrijfstak tot de andere (zie bijlage 5). In de bedrijfstakken horeca en landbouw ligt die prijs gemiddeld een derde lager, terwijl hij daarentegen in de energiesector meer dan het dubbele bedraagt.

4. OPLEIDING VAN PERSONEEL

De Europese werkgelegenheidsrichtsnoeren van 2001 maakten van «life long learning» of levenslang leren van de bevolking op arbeidseleeftijd een strategisch punt in de Europese werkgelegenheidsstrategie. De lidstaten werden verzocht het nodige te doen teneinde iedereen ertoe aan te sporen om zich na de traditionele schoolopleiding nagenoeg permanent bij te scholen gedurende de hele loopbaan.

In België hadden de sociale partners in het in november 1998 voor de jaren 1999 en 2000 gesloten interprofessionele akkoord een middellangetermijndoelstelling geformuleerd inzake de opleiding van de werknemers: tegen 2004 zouden de voor levenslang leren uitgetrokken middelen 1,9 pct. van de loonkosten moeten bedragen. Bovendien werden tussentijdse doelstellingen van 1,4 pct. in 2000 en, in het interprofessionele akkoord voor 2001 en 2002 dat in december 2000 werd gesloten, van 1,6 pct. in 2002 vastgelegd.

Er zijn weinig mogelijkheden om de opleidingsinspanningen van de ondernemingen te meten. De enquêtes terzake bij de ondernemingen zijn zeldzaam en eenmalig, die bij de werknemers zijn subjectief en verstrekken geen gegevens over de opleidingskosten. De sociale balans is derhalve een onmisbaar evaluatiedocument zolang geen algemeen aanvaard meetinstrument is opgezet. De erin vervatte informatie blijft echter zeer beknopt, aangezien enkel details worden gegeven inzake het aantal opgeleide personen,

TABEL 3 – OPLEIDING IN DE ONDERNEMINGEN¹

	1997	1998	1999	2000
Ondernemingen die opleiding verstrekken, in procenten van het totale aantal ondernemingen die een sociale balans hebben ingediend	5,0	5,7	6,0	7,8
Opleidingskosten				
In procenten van de personeelskosten	1,3	1,2	1,3	1,4
Gemiddelde per begunstigde, in euro				
Totaal	1.429	1.382	1.418	1.488
Mannen	1.699	1.584	1.644	1.714
Vrouwen	1.075	1.051	1.042	1.108
Verhouding vrouwen / mannen	0,63	0,66	0,63	0,65
Aantal personen die een opleiding volgen, in procenten van het personeelsbestand				
Totaal	30,3	31,5	33,8	36,5
Mannen	28,7	31,5	34,2	36,4
Vrouwen	32,6	31,5	33,3	36,8
Verhouding vrouwen / mannen	1,14	1,00	0,97	1,01
Aantal uren opleiding				
In procenten van het totale aantal gewerkte uren	0,7	0,7	0,8	0,9
Gemiddelde per begunstigde, in eenheden				
Totaal	32,9	31,2	31,8	33,4
Mannen	38,3	35,8	36,3	37,8
Vrouwen	25,8	23,8	24,3	25,9
Verhouding vrouwen / mannen	0,67	0,67	0,67	0,68

Bron: NBB, sociale balansen.

¹ De gegevens betreffende 1997, 1998 en 1999 worden berekend aan de hand van de totale populatie. Die voor 2000 zijn gebaseerd op het constante staal.

het aantal uren opleiding en de opleidingskosten per geslacht.

Voor het boekjaar 2000 hebben iets minder dan 3.800 van de in het staal opgenomen ondernemingen in de sociale balans de tabel betreffende de vorming van hun werknemers ingevuld, dat is ongeveer 8 pct. van het totale aantal. Die opleiding verstrekken ondernemingen hadden zowat 60 pct. van het personeel in dienst. Het gaat dus doorgaans over grote bedrijven, die elk gemiddeld ongeveer 200 werknemers telden.

In het constante staal is het aandeel van de ondernemingen die een opleiding verstrekken nagenoeg gelijk aan 1999 en 2000. Niettemin

blijkt uit een diepgaander analyse dat gemiddeld slechts drie van de vier ondernemingen verklaren dat ze zowel in 1999 als in 2000 opleidingen aan hun personeel aanboden. Het heeft bijgevolg geen zin de gegevens voor beide jaren te vergelijken, zoals gewoonlijk wordt gedaan voor de andere variabelen uit het constante staal. Om die reden zijn de veranderingen in de waarden van de voor beide boekjaren verkregen variabelen niet op te maken uit de tabellen betreffende de opleiding. Aangezien daarenboven sommige individuele resultaten inzake de kosten per gewerkt uur of het aantal uren opleiding per persoon zeer onwaarschijnlijk lijken, dienden voor sommige ondernemingen uit het staal de met opleiding verband houdende rubrieken met

extreme waarden voor die ratio's tot nul te worden teruggebracht. Het is uiteraard jammer dergelijke correcties te moeten aanbrengen, aangezien er daardoor minder ondernemingen overblijven die een opleiding verstrekken, waardoor de representativiteit van de geraamde opleidingsinspanning afneemt. Om een juiste evaluatie te kunnen maken, is het dus van belang dat de ondernemingen beseffen dat de rubrieken inzake opleiding, en derhalve de sociale balans in haar geheel, correct moeten worden ingevuld.

Op basis van de beschikbare gegevens blijkt dat de opleidingskosten in 2000 1,4 pct. van de personeelskosten uitmaakten. De opleidingsinspanning voor alle ondernemingen samen bedroeg een jaar eerder 1,3 pct., en in 1998 1,2 pct. De gegevens voor het boekjaar 2000 zijn weliswaar niet volledig vergelijkbaar met die van de voorgaande boekjaren, aangezien ze betrekking hebben op een beperkte ondernemingspopulatie, waarin ongetwijfeld een belangrijker aantal grote bedrijven voorkomen, die verhoudingsgewijs meer investeren in opleiding van hun werknemers. Niettemin blijkt dat de opleidingsinspanningen worden opgevoerd.

In 2000 genoot 36,5 pct. van de werknemers van de in het constante staal opgenomen ondernemingen een opleiding, die gemiddeld 1.488 euro per opgeleide werknemer kostte. In de landbouw en de bouwnijverheid¹ hebben amper 10 tot 15 pct. van de werknemers in de loop van het jaar een beroepsopleiding kunnen volgen (zie bijlage 6). In de industrie, de financiële diensten, de vastgoedsector, de diensten aan bedrijven en de overige dienstverlening hebben daarentegen bijna vier van de tien werknemers hun bekwaamheid kunnen verhogen via een opleiding. Ten slotte hebben de personen

die in 2000 een opleiding volgden daarvoor gemiddeld 33 uur uitgetrokken. In totaal bedroeg de gemiddelde opleidingstijd 0,9 pct. van de in dat boekjaar gewerkte uren.

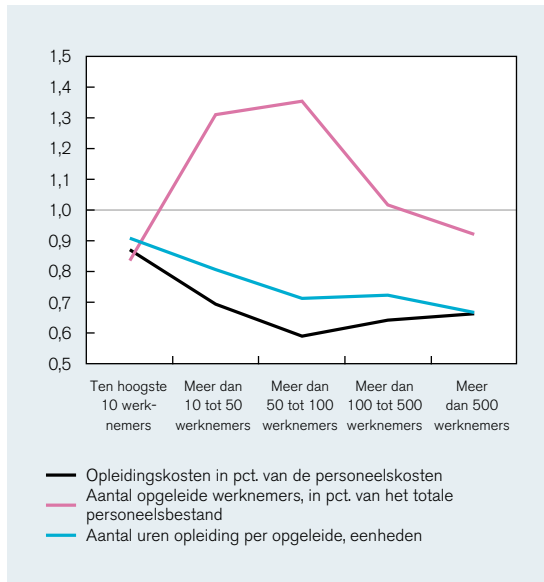
Ondanks de Europese aanbevelingen inzake gelijke kansen en non-discriminatie tussen de geslachten in het werkgelegenheidsbeleid, hebben de vrouwen in het vlak van permanente vorming nog steeds een grote achterstand op de mannen. Hoewel de «gender gap», die overeenstemt met het verschil in situatie tussen vrouwen en mannen voor een welbepaalde variabele, vrijwel onbestaande is inzake de toegang tot opleiding, aangezien evenveel vrouwen als mannen een opleiding hebben gevolgd, is dat duidelijk niet het geval voor de uitgetrokken middelen en de opleidingsduur. Zo bedroeg het jaarlijkse gemiddelde opleidingsbudget voor vrouwen ongeveer 1.108 euro in 2000, dat is slechts 65 pct. van het gemiddelde bedrag dat uitgetrokken wordt voor mannelijke werknemers. Daarnaast moet rekening worden gehouden met het feit dat de opleidingskosten het loon omvatten dat werknemers in opleiding ontvangen. Bijgevolg is een deel van het vastgestelde verschil tussen mannen en vrouwen wellicht toe te schrijven aan het gemiddelde loonverschil tussen mannen en vrouwen. Deze laatste volgden gemiddeld 26 uur opleiding, terwijl de gemiddelde opleidingsduur voor mannen 38 uur beliep. De opleidingsduur voor vrouwen wordt ongetwijfeld ook beïnvloed doordat een hoog aantal van hen deeltijds werkt. De «gender gap» zou waarschijnlijk minder uitgesproken zijn indien het aandeel van de aan opleiding gependeerde tijd werd gerelateerd aan het totale aantal door de werknemers van elk geslacht gewerkte uren.

De relatieve positie van vrouwen varieert echter sterk naar gelang van de bedrijfstak (zie bijlage 6). Wat de toegang tot opleiding betreft, komt de verhouding vrouwen/mannen (die wijst op een discriminatie van de vrouwen indien ze minder dan één bedraagt) uit op 1,33 in de tak vervoer en communicatie, op 1,24 in de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening en

¹ In sommige bedrijfstakken, bijvoorbeeld in de bouwnijverheid, wordt de opleiding van werknemers gefinancierd uit een specifiek fonds dat wordt aangevuld door bijdragen van de werkgevers. Aangezien die bijdragen niet zijn opgenomen in de sociale balans, wordt de opleidingsinspanning in die takken onderschat.

GRAFIEK 7 – GENDER GAP INZAKE OPLEIDING IN DE ONDERNEMINGEN UIT HET CONSTATE STAAL IN 2000

(verhouding vrouwen/mannen)

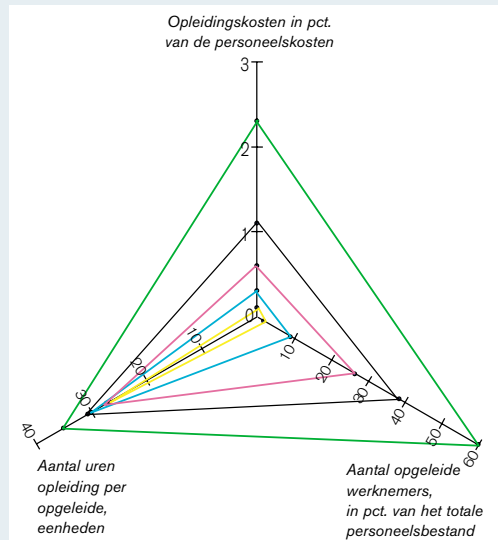
Bron : NBB, sociale balansen.

op 1,23 in de landbouw. Daarentegen is die ratio vrijwel gelijk aan of lager dan 0,8 in de industrie, de bouwnijverheid, de horeca, de financiële dienstverlening en de verzekeringen, de vastgoedsector, de diensten aan bedrijven en de collectieve en persoonlijke diensten. De gunstiger situatie van vrouwen inzake toegang tot opleidingen in de gezondheidszorg en in de tak vervoer en communicatie komt daarentegen niet tot uiting in het budget en de opleidingsduur, aangezien de verhouding vrouwen/mannen voor die twee variabelen lager ligt dan 0,8. Daartegenover wordt geen «gender gap» opgetekend inzake uitgetrokken middelen, noch opleidingsduur, in de bouwnijverheid en de financiële activiteiten en verzekeringen.

Ondanks de omvangrijkere middelen die de grote ondernemingen uittrekken voor levenslang leren, is de situatie van vrouwen inzake opleiding er niet gunstiger dan in de kleine ondernemingen, integendeel. Vrouwen krijgen blijkbaar vlotter toegang tot opleiding dan mannen in de

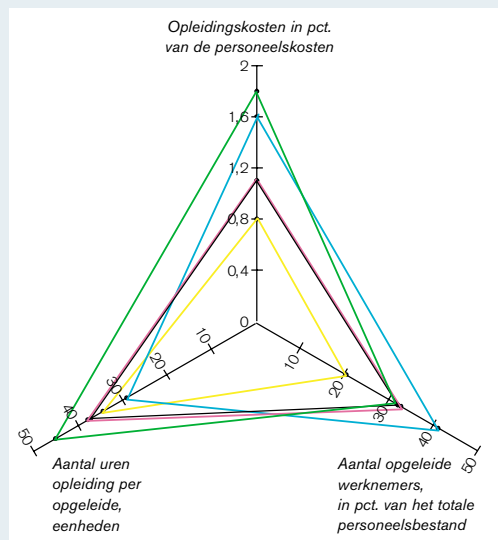
GRAFIEK 8 – PERMANENTE FORMING IN 2000 IN ONDERNEMINGEN UIT HET CONSTATE STAAL

INDELING VAN DE ONDERNEMINGEN VOLGENS DE IN VTE UITGEDRUKTE WERKGELEGENHEID IN 1999

— Ten hoogste 10 werknemers
 — Meer dan 10 tot 50 werknemers
 — Meer dan 50 tot 100 werknemers
 — Meer dan 100 tot 500 werknemers
 — Meer dan 500 werknemers

INDELING VAN DE ONDERNEMINGEN VOLGENS DE GROEI VAN DE BRUTO-EXPLOITATIEMARGE TUSSEN 1999 EN 2000

— Groei van -10 pct. of minder
 — Meer dan -10 tot 0 pct.
 — Meer dan 0 tot 10 pct.
 — Meer dan 10 tot 20 pct.
 — Meer dan 20 pct.

Bron : NBB, sociale balansen.

middelgrote ondernemingen, die in VTE uitgedrukt 10 tot 100 werknemers in dienst hebben, aangezien de ratio vrouwen/mannen er 1,3 bedraagt. Wat de middelen en de opleidingsduur betreft, wordt de «gender gap» breder naarmate de omvang van de ondernemingen toeneemt. Met betrekking tot het opleidingsbudget daalt de verhouding vrouwen/mannen geleidelijk van 0,87 in de ondernemingen met ten hoogste 10 VTE tot zowat 0,65 in de ondernemingen met meer dan 100 VTE. Tegelijkertijd neemt die ratio met betrekking tot de opleidingsduur af van 0,91 tot ongeveer 0,7.

In grote ondernemingen is er doorgaans meer aandacht voor permanente vorming dan in kleine, hetzij omdat deze laatste werkelijk minder middelen besteden aan opleiding, hetzij omdat zij hun opleidingsinspanning niet nader omschrijven in de desbetreffende tabel van de sociale balans. Het opleidingsbudget vertegenwoordigt gemiddeld immers maar 0,2 pct. van de totale personeelskosten in de ondernemingen met minder dan 50 werknemers. Dat budget neemt geleidelijk toe met de omvang van de onderneming en komt uit op 2,3 pct. in bedrijven met meer dan 500 werknemers. Het gemiddelde aantal uren opleiding per begunstigde is eveneens hoger in grote ondernemingen dan in kleine, net als de kans om een opleiding te volgen, die stijgt van twee kansen op honderd in de zeer kleine bedrijven tot zes op tien in de grotere.

Het zijn ook de ondernemingen die een aanzienlijke groei van hun activiteit lieten optekenen, wat tot uiting komt in een stijging van hun bruto-exploitiemarge met meer dan 20 pct., die de meeste financiële middelen hebben besteed aan de opleiding van hun personeel. Deze ondernemingen, die tegelijkertijd massaal personeel in dienst hebben genomen, gelet op de groei van hun gemiddelde personeelsbestand tussen 1999 en 2000 met vrijwel 15 pct., hadden wellicht gedeeltelijk te kampen met een ontoereikend scholingsniveau van hun nieuwe werknemers, zodat ze deze laatste vorming moesten geven om de vereiste bekwaamheden

te verwerven. Gemiddeld hebben ze 1,8 pct. van hun personeelskosten besteed aan opleidingen die verstrekt werden aan zowat 32 pct. van het personeel, met een gemiddelde duur van 45 uur per persoon. Over het algemeen neemt het budget en de gemiddelde opleidingsduur sneller toe naarmate de bruto-exploitiemarge sterker stijgt, terwijl het aantal personen die toegang hebben tot de opleiding snel stagneert. In 2000 vormden de ondernemingen waar de bruto-exploitiemarge tussen -10 en 0 pct. is gedaald, een uitzondering op de regel, aangezien het opleidingsbudget er 1,6 pct. van de personeelskosten bereikte en ten goede kwam aan meer dan 40 pct. van het personeelsbestand. Dit is echter uitsluitend te danken aan de aanwezigheid in deze ondernemingsklasse van twee zeer grote vennootschappen uit de telecommunicatiesector, die ondanks de inkrimping van hun toegevoegde waarde veel middelen bleven uittrekken voor opleiding.

5. ENKELE STRUCTURELE KENMERKEN VAN DE WERKGELEGENHEID

5.1 UITSPLITSING NAAR WERKNEMERSSTATUUT

De in het ondernemingsregister ingeschreven werknemers vormen het leeuwendeel van de door de ondernemingen uit het constante staal tewerkgestelde arbeidskrachten. Op basis van de gegevens van dit staal werkte in 2000 gemiddeld 97,1 pct. van de loontrekkenden in dit statuut. Ten opzichte van 1999 is dat aandeel licht gedaald ten gunste van uitzendkrachten. Van deze laatste, die 1,6 pct. uitmaakten van de in VTE uitgedrukte werkgelegenheid in de totale populatie van 1997, is het aandeel in de loop der jaren regelmatig gestegen, zodat het nu 2,4 pct. bedraagt van de werknemers van de ondernemingen uit het staal voor het boekjaar 2000. De sterke activiteitstoename ligt wellicht

TABEL 4 – OPSPLITSING VAN DE WERKGELEGENHEID VOLGENS HET STATUUT VAN DE WERKNEMERS*(procenten van de in VTE uitgedrukte gemiddelde werkgelegenheid)*

	1997	1998	1999	2000	Veranderingen tussen 1999 en 2000 (procentpunten)
In het personeelsregister ingeschreven werknemers	97,8	97,3	97,4	97,1	-0,3
Uitzendkrachten ²	1,6	2,0	2,0	2,4	0,3
Ter beschikking van de onderneming gesteld personeel ^{2 3}	0,6	0,7	0,6	0,6	0,0

Bron: NBB, sociale balansen.

¹ De gegevens betreffende 1997, 1998 en 1999 worden berekend aan de hand van de totale populatie. De gegevens betreffende 2000 en de veranderingen tussen 1999 en 2000 zijn gebaseerd op het constante staal.² Alleen de volledige schema's verschaffen informatie over de uitzendkrachten en de ter beschikking van de onderneming gestelde personen. Bijgevolg wordt het aandeel van die werknemers in de tabel wellicht onderschat.³ De werknemers verbonden aan een onderneming door een inschrijving in het personeelsregister van die onderneming en die ter beschikking worden gesteld van een andere onderneming die een sociale balans moet neerleggen, worden tweemaal geteld.

ten grondslag aan de forse stijging van het aandeel van uitzendarbeid tussen 1999 en 2000. Het beroep op uitzendarbeid is immers bijzonder conjunctuurgevoelig, omdat het voor de ondernemingen een flexibele manier vormt om de productie aan te passen aan de veranderingen in de afzetmarkten.

Enkel de ondernemingen die een volledig schema neerleggen, moeten vermelden of ze een beroep doen op uitzendkrachten of op werknemers die door andere ondernemingen ter beschikking zijn gesteld. Dit leidt waarschijnlijk tot een onderschatting van de omvang van uitzendarbeid in de totale gesalarieerde werkgelegenheid zoals deze hierboven werd gemeten, zoals blijkt uit het verslag van UPEDI¹ voor het jaar 2000, waarin wordt gesteld dat 40,3 pct. van de uitzendkrachten werkt in ondernemingen met ten hoogste 50 werknemers. Zo vertegenwoordigden de uitzendkrachten 3 pct. van het personeelsbestand in de ondernemingen uit het constante staal die in 2000 een volledig schema indienden.

Het beroep op uitzendkrachten varieert sterk naar gelang van de bedrijfstak (zie bijlage 7). Het schommelt tussen een minimum van 0,5 pct.

in de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening en een maximum van 5,7 pct. in de horeca. Dat percentage is bovendien sterker gestegen in de takken waar die arbeidsvorm reeds zeer goed ingeburgerd was, zoals in de horeca, de extractieve en de verwerkende nijverheid, en de energiesector. Het aandeel van de uitzendarbeid loopt daarentegen terug in de landbouw en de bouwnijverheid.

Het arbeidsvolume van de uitzendkrachten vertegenwoordigde in 2000 3,5 pct. van het totale

TABEL 5 – UITZENDARBEID, IN 2000, IN DE ONDERNEMINGEN UIT HET CONSTATE STAAL DIE EEN VOLLEDIGE SOCIALE BALANS HEBBEN NEERGELEGD

In procenten van het totaal	
Aantal werknemers uitgedrukt in VTE	3,0
Gewerkte uren	3,5
Personeelskosten	2,5
In eenheden	
Gewerkte uren per VTE	1.880
Kosten per gewerkt uur (in euro)	19,9
Kosten per VTE (in euro)	37.479

Bron: NBB, sociale balansen.

aantal gewerkte uren in die ondernemingen, wat neerkomt op een jaarlijkse gemiddelde arbeidstijd van 1.880 uur per uitzendkracht. De aan uitzendkrachten bestede personeelskosten bedroegen 2,5 pct. van de totale kosten die vermeld zijn in de volledige versie van de sociale balansen in 2000. Het zou echter verkeerd zijn enkel op grond van die informatie te besluiten dat de tewerkstelling van uitzendkrachten gemiddeld minder duur is dan de indienstneming van vast personeel. Een dergelijk verband moet immers worden onderzocht bij een gelijke anciënniteit, eenzelfde scholingsniveau en per bedrijfstak. Uitzendkrachten zijn immers meestal jongeren (in 2000 was 51,3 pct. van de uitzendkrachten jonger dan 26 jaar¹) en arbeiders (62 pct. in 2000¹). Indien het gemiddelde profiel

van uitzendkrachten aanzienlijk verschilt van dat van de in het ondernemingsregister ingeschreven werknemers, is een vergelijking van de respectieve personeelskosten voor beide werknemerscategorieën niet relevant.

Het aandeel van de in het personeelsregister ingeschreven personen neemt geleidelijk toe met de omvang van de onderneming, namelijk van 91,5 pct. in de ondernemingen met ten hoogste 10 werknemers tot 98 pct. in die met meer dan 500 werknemers. Omgekeerd vermindert het relatieve aandeel van de uitzendkrachten en van de ter beschikking gestelde werknemers naar-

¹ UPEDI, jaarverslag 2000.

TABEL 6 – STATUUT VAN HET PERSONEEL IN DE ONDERNEMINGEN DIE IN 2000 EEN VOLLEDIG SCHEMA HEBBEN NEERGELEGD: RELATIEF AANDEEL VAN DE IN HET PERSONEELSREGISTER INGESCHREVEN WERKNEMERS, DE UITZENDKRACHTEN EN HET TER BESCHIKKING GESTELDE PERSONEEL ¹

	In het personeelsregister ingeschreven werknemers		Uitzendkrachten		Ter beschikking van de onderneming gesteld personeel	
	Relatief aandeel (pct.)	Verande- ringen tussen 1999 en 2000 (in procent- punten)	Relatief aandeel (pct.)	Verande- ringen tussen 1999 en 2000 (in procent- punten)	Relatief aandeel (pct.)	Verande- ringen tussen 1999 en 2000 (in procent- punten)
Indeling van de ondernemingen volgens het aantal in VTE uitgedrukte banen in 1999						
Ten hoogste 10 werknemers	91,5	-1,3	5,2	1,6	3,3	-0,3
Meer dan 10 tot 50 werknemers	92,5	-0,7	5,1	0,7	2,4	0,0
Meer dan 50 tot 100 werknemers	95,0	-0,4	4,3	0,4	0,8	0,0
Meer dan 100 tot 500 werknemers	95,3	-0,5	4,0	0,4	0,7	0,0
Meer dan 500 werknemers	98,0	-0,2	1,7	0,2	0,3	0,0
Opsplitsing van de ondernemingen volgens de toename van de bruto-exploitiemarge tussen 1999 en 2000						
Groei van -10 pct. of minder	94,7	-0,4	4,6	0,4	0,6	0,0
Meer dan -10 tot 0 pct.	96,6	-0,3	3,0	0,4	0,4	0,0
Meer dan 0 tot 10 pct.	95,9	-0,4	3,7	0,4	0,4	0,0
Meer dan 10 tot 20 pct.	96,4	-0,5	3,1	0,4	0,5	0,1
Meer dan 20 pct.	93,2	-0,5	4,6	0,7	2,2	-0,2

Bron: NBB, sociale balansen.

¹ De populatie van ondernemingen die gebruikt wordt voor de indeling volgens de verandering in de toegevoegde waarde komt niet overeen met de voor de verdeling naar omvang gehanteerde populatie, aangezien sommige in het constante staal opgenomen ondernemingen geen genormaliseerde jaarrekeningen hebben neergelegd.

mate de ondernemingen groter zijn. De stijging van de uitzendarbeid viel tussen 1999 en 2000 hoger uit in de kleine ondernemingen, terwijl het relatieve aandeel van de ter beschikking gestelde personen vrijwel onveranderd bleef.

Het relatieve aandeel van de in het personeelsregister ingeschreven werknemers vertoont geen precieze trend op grond van de verandering in de bruto-exploitiemarge van de ondernemingen. Het beroep op uitzendkrachten lijkt echter groter te zijn in de extreme categorieën, namelijk in de ondernemingen waar de bruto-exploitiemarge een inkrimping met meer dan 10 pct. te zien geeft of in de bedrijven waar die marge met meer dan 20 pct. toeneemt.

5.2 UITSPLITSING VOLGENS DE ARBEIDSOVEREENKOMST, HET GESLACHT EN HET ARBEIDSTELSEL

De arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur blijft, met 93,1 pct. van de betrokken banen, het meest verspreide statuut voor de in het personeelsregister ingeschreven personen. Dit soort

contracten boekte, na een relatieve achteruitgang tussen 1997 en 1999, een winst van 0,2 procentpunt tijdens de beschouwde periode. Dit zou kunnen toe te schrijven zijn aan de gunstige economische conjunctuur en kan enerzijds wijzen op de wil van de ondernemingen om een bepaald soort werknemers aan te trekken of te behouden door hun stabiele banen aan te bieden en, anderzijds, op de betere onderhandelingspositie die de werknemers bij hun aanwerving innemen in een krappe arbeidsmarkt.

Het aandeel van de overeenkomsten voor bepaalde duur verschilt van de ene bedrijfstak tot de andere (zie bijlage 8). Ze komen veelvuldig voor in de horeca en de landbouw, waar vaak en in ruime mate een beroep wordt gedaan op seizoenarbeiders. Dit soort contract is ook meer verspreid in de collectieve, sociale en persoonlijke diensten, alsook in de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening. Die bedrijfstakken berusten gedeeltelijk op door de overheid gesubsidieerde banen, waarvoor een contractverlenging niet gegarandeerd is. De bedrijfstak energie werft eveneens een relatief hoog aantal werknemers aan met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde duur. Daartegenover worden

TABEL 7 – STRUCTURELE KENMERKEN VAN DE WERKGELEGENHEID¹

(procenten van de werkgelegenheid aan het einde van het boekjaar)

	1997	1998	1999	2000	Veranderingen tussen 1999 en 2000 (procentpunten)	Aandeel van de deeltijdarbeid in 2000
Opsplitsing volgens de arbeidsovereenkomst						
– overeenkomst voor onbepaalde duur	93,2	92,8	92,5	93,1	0,2	19,4
– overeenkomst voor bepaalde duur	5,0	5,4	5,8	5,2	-0,1	28,8
– vervangingsovereenkomst	1,5	1,4	1,4	1,4	0,0	49,1
– overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk	0,3	0,4	0,3	0,3	0,0	58,2
Opsplitsing volgens het geslacht						
– mannen	59,8	62,1	61,7	63,0	-0,5	6,5
– vrouwen	40,2	37,9	38,3	37,0	0,5	44,1

NBB, sociale balansen.

¹ De gegevens betreffende 1997, 1998 en 1999 worden berekend aan de hand van de totale populatie. Die voor 2000 en de veranderingen tussen 1999 en 2000 zijn gebaseerd op het constante staal.

dergelijke contracten minder afgesloten in de bouwrijverheid en in de bedrijfstak vervoer en communicatie.

In de ondernemingen die een volledig schema hebben neergelegd, neemt het aantal in het register ingeschreven werknemers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur af naarmate de onderneming groter is. In bedrijven met ten hoogste 50 VTE maken de overeen-

komsten voor onbepaalde duur 96 pct. van de banen uit, tegen minder dan 92 pct. in ondernemingen met meer dan 500 VTE.

Een analyse van de netto personeelsbewegingen per soort van overeenkomst levert extra informatie op waaruit blijkt dat grote ondernemingen een voorkeur hebben voor meer flexibele vormen van arbeidsovereenkomsten. In 2000 bedroeg de netto-instroom van personeel

TABEL 8 – NETTO PERSONEELSBEWEGINGEN, IN 2000, IN DE ONDERNEMINGEN UIT HET CONSTATE STAAL DIE EEN VOLLEDIGE SOCIALE BALANS HEBBEN NEERGELEGD¹

(eenheden)

	Contracten voor onbepaalde duur	Andere soorten contracten ²	Totaal	p.m. Aandeel van de werknemers met een contract voor onbepaalde duur in het totale personeelsbestand (pct.)
Indeling van de ondernemingen volgens de in VTE uitgedrukte werkgelegenheid in 1999				
Ten hoogste 10 werknemers	1.172	81	1.253	97,2
Meer dan 10 tot 50 werknemers	2.702	685	3.387	96,2
Meer dan 50 tot 100 werknemers	2.289	1.560	3.849	93,3
Meer dan 100 tot 500 werknemers	3.026	5.742	8.768	92,5
Meer dan 500 werknemers	648	9.657	10.305	91,7
Totaal	9.837	17.725	27.562	92,5
Indeling van de ondernemingen volgens de groei van de bruto-exploitiemarge tussen 1999 en 2000				
Groei van -10 pct. of minder	-6.914	1.108	-5.806	—
Meer dan -10 tot 0 pct.	-1.984	2.299	315	—
Meer dan 0 tot 10 pct.	2.073	3.567	5.640	—
Meer dan 10 tot 20 pct.	3.446	2.308	5.754	—
Meer dan 20 pct.	10.521	2.625	13.146	—
Totaal	7.142	11.907	19.049	—
Indeling van de ondernemingen volgens de omvang van hun investeringsquote				
Gelijk aan 0 pct. of minder	-4.036	-63	-4.099	—
Meer dan 0 tot 25 pct.	-1.929	6.869	4.940	—
Meer dan 25 tot 50 pct.	2.685	2.005	4.690	—
Meer dan 50 tot 75 pct.	3.440	1.370	4.810	—
Meer dan 75 pct.	6.846	1.565	8.411	—
Totaal	7.006	11.746	13.752	—

Bron: NBB, sociale balansen.

¹ De beschouwde ondernemingspopulatie hangt af van de indeling. De vermelde totaalbedragen zijn bijgevolg verschillend.

² Overeenkomsten voor bepaalde duur, overeenkomsten voor een duidelijk omschreven werk en vervangingsovereenkomsten.

9.837 eenheden voor de werknemers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur, terwijl het aantal personen die voor een bepaalde duur werden aangeworven met 17.725 eenheden toenam. Tijdens het boekjaar werden netto-indienstnemingen opgetekend, ongeacht de omvang van de onderneming en het soort contract. Verhoudingsgewijs is de stijging van het aantal overeenkomsten voor onbepaalde duur omgekeerd evenredig aan de omvang van de onderneming: hoe groter de ondernemingen, hoe meer zich nettobewegingen in het voordeel van de contracten voor bepaalde duur aftekenen.

Uit die bewegingen en de beschouwingen inzake uitzendarbeid blijkt dat de visie op flexibiliteit verschilt naar gelang van de omvang van de ondernemingen. De grotere stabiliteit van de werkgelegenheid (gemeten aan de hand van het aantal in het personeelsregister ingeschreven personen) in de grote bedrijven wordt gecompenseerd doordat deze gebruik maken van contracten voor bepaalde duur om de flexibiliteit van hun personeel te verhogen, terwijl de kleine ondernemingen een intenser beroep doen op uitzendarbeid.

De netto-uitredingen van werknemers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur vallen samen met netto-intredingen van werknemers met een contract voor bepaalde duur in de ondernemingen waar de bruto-exploitiemarge is teruggelopen. Daarentegen laten de bedrijven waarvan de marge is toegenomen een nettoinstroom van werknemers optekenen, ongeacht het soort van contract. Het aantal netto-aanwervingen in de vorm van overeenkomsten voor onbepaalde duur is verhoudingsgewijs des te groter naarmate de stijging van de bruto-exploitiemarge meer uitgesproken is. Die conclusies gelden ook voor de nettobewegingen van de ondernemingen wanneer ze ingedeeld zijn volgens de omvang van hun investeringsquote. De bedrijven waar de toegevoegde waarde afneemt en/of de investeringsquote negatief uitvalt, lijken dus minder personen in dienst te nemen met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde

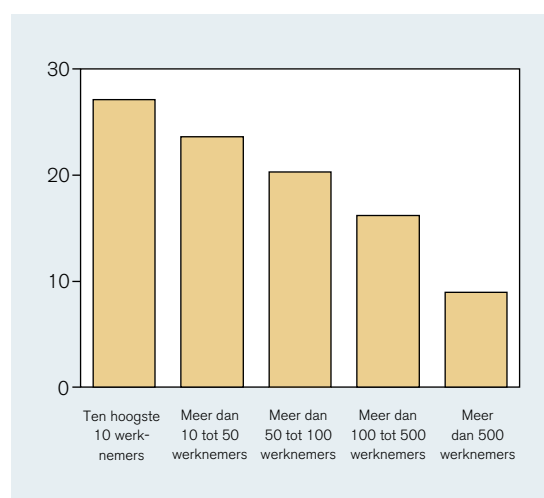
duur en deze – eventueel – te vervangen door personeel met een contract voor bepaalde duur, wat het personeelsbestand in totaal flexibeler maakt.

Op basis van het personeelsverloop kan de rotatiesnelheid van het personeel worden geanalyseerd, door het aantal uitredingen in de loop van het boekjaar te vergelijken met de eind 1999 opgetekende personeelssterkte. Voor de arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde duur¹ bedroeg de rotatiegraad gemiddeld 13,6 pct. in 2000. De rotatie verschilt aanzienlijk naar gelang van de omvang van de onderneming: in de zeer kleine bedrijven bereikte de rotatiegraad

¹ Aangezien een groot deel van de arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur in de loop van het jaar wordt hernieuwd, maken de in- en uitredingen bijna het dubbel uit van het aan het einde van het jaar geregistreerde personeel. De berekening van een rotatiegraad heeft derhalve niet veel zin voor dit soort van contract.

GRAFIEK 9 – ROTATIE¹ VAN DE WERKNEMERS MET EEN OVEREENKOMST VOOR ONBEPAADE DUUR IN DE ONDERNEMINGEN DIE EEN VOLLEDIG SCHEMA HEBBEN NEERGELEGD: INDELING VOLGENS DE IN VTE UITGEDRUKTE WERKGELEGENHEID

(procenten)

Bron: NBB, sociale balansen.

¹ De rotatiegraad wordt gedefinieerd als de verhouding tussen het aantal in 2000 geregistreerde uitredingen en het personeelsbestand aan het einde van 1999. Dit personeelsbestand wordt berekend op basis van de werkgelegenheid aan het einde van het boekjaar 2000 verminderd met de in de loop van het boekjaar 2000 geregistreerde intredingen en vermeerderd met de uitredingen tijdens dat jaar.

van de werknemers met een contract voor onbepaalde duur 27 pct., wat betekent dat het personeelsbestand van die werknemers er gemiddeld om de vier jaar wordt vernieuwd. De rotatiegraad vermindert geleidelijk wanneer de omvang van de onderneming toeneemt, zodat hij nog slechts 9 pct. bedraagt in de ondernemingen met meer dan 500 VTE; deze laatste lijken dus een werkomgeving aan te bieden die de stabiliteit van het personeelsbestand ten goede komt, ten minste voor die personeelsleden die aangeworven zijn met een contract voor onbepaalde duur.

Arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur hebben vaker betrekking op deeltijdbanen: terwijl twee op de tien contracten voor onbepaalde duur worden gesloten voor een deeltijdbaan,

neemt die verhouding toe tot bijna 30 pct. voor de arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur, 50 pct. voor de vervangingsovereenkomsten en zelfs nagenoeg 60 pct. voor de overeenkomsten die worden gesloten voor een duidelijk omschreven werk. Bovendien neemt het beroep op deeltijdarbeid (alle soorten contracten samen) doorgaans toe met de omvang van de ondernemingen. Aldus stijgt het aandeel van deeltijdarbeid van 17 pct. voor de ondernemingen met 10 tot 50 VTE tot 21 pct. in de ondernemingen met meer dan 500 VTE. De zeer kleine bedrijven, met ten hoogste tien VTE, maken echter ook veel gebruik van deeltijdwerkers, die er meer dan 30 pct. van het personeelsbestand uitmaken. Voorts zijn er in ondernemingen waarvan de stijging van de toegevoegde waarde tussen 1999 en 2000 hoger uitvalt dan 20 pct., minder

TABEL 9 – DEELTIJDARBEID¹

(procenten)

	Aandeel deeltijdarbeid			Gemiddelde contractuele duur van een deeltijdbaan ten opzichte van een voltijdbaan ²	Gemiddelde effectieve duur van een deeltijdbaan ten opzichte van een voltijdbaan ³	Extra banen dankzij deeltijdarbeid ⁴
	Totaal	Mannen	Vrouwen			
Totaal						
in 2000	20,4	6,5	44,0	57,9	59,6	10,1
p.m. verandering t.o.v. 1999	0,4	0,1	0,3	0,0	0,1	–
in 1999	22,0	7,7	45,0	50,4	50,4	–
in 1998	21,7	7,4	45,0	54,5	56,3	9,4
in 1997	21,6	6,6	44,0	55,8	57,2	9,2
Indeling van de ondernemingen volgens de in VTE uitgedrukte werkgelegenheid in 1999						
Ten hoogste 10 werknemers	30,9	16,4	54,2	46,0	48,2	16,2
Meer dan 10 tot 50 werknemers	16,6	5,9	38,7	54,7	56,0	7,3
Meer dan 50 tot 100 werknemers	16,7	4,3	38,9	59,2	59,2	6,7
Meer dan 100 tot 500 werknemers	18,8	4,4	41,1	61,5	61,4	7,4
Meer dan 500 werknemers	20,9	5,6	46,0	62,1	64,8	7,3

Bron: NBB, sociale balansen.

¹ De gegevens betreffende 1997, 1998 en 1999 worden berekend aan de hand van de totale populatie. Die voor 2000 en de veranderingen van 1999 tot 2000 zijn gebaseerd op het constante staal.² Berekend aan de hand van rubriek 100 «gemiddeld aantal werknemers».³ Berekend aan de hand van rubriek 101 «aantal daadwerkelijk gepresteerde uren».⁴ Verschil tussen het reële aantal banen (som van de voltijd- en de deeltijdbanen) en het aantal banen dat nodig zou zijn geweest om hetzelfde arbeidsvolume te halen met uitsluitend voltijdwerkers.

nieuwe werknemers met een deeltijdbaan dan in de andere. Deze bevinding en de vaststelling dat die ondernemingen tevens meer arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde duur aanbieden dan de bedrijven met een minder snel groeiende toegevoegde waarde, zijn waarschijnlijk toe te schrijven aan de economische sterkte van die ondernemingen.

In vergelijking met 1999 is het totale aandeel van deeltijdarbeid in 2000 met 0,4 procentpunt gestegen, zodat het nu 20,4 pct. van de loontrekkenden uit het constante staal omvat. Die stijging is niet gelijk verdeeld tussen de geslachten, aangezien de deeltijdarbeid bij vrouwen is gegroeid met 0,3 procentpunt, tegen 0,1 bij de mannen. Dankzij het gebruik van deeltijdbanen kon bovendien 10 pct. meer werknemers worden aangeworven dan wanneer eenzelfde arbeidsvolume uitsluitend door voltijdwerkers werd verricht.

In de zeer kleine ondernemingen is de contractuele duur van deeltijdbanen het geringst.

Gemiddeld werkt een deeltijdwerker er 46 pct. van de gemiddelde arbeidsduur van een voltijdwerker, tegen 62 pct. in de ondernemingen met meer dan 500 werknemers en 58 pct. in de ondernemingen uit het geanalyseerde staal. Ten slotte is het verschil tussen de contractuele en de effectieve arbeidsduur (berekend aan de hand van de werkelijk gepresteerde uren) in de ondernemingen met een extreme omvang hoger dan het ecart dat wordt opgetekend voor de middelgrote ondernemingen.

Bepaalde aan de sociale balans ontleende gegevens maken het mogelijk de relatieve situatie van de vrouwen op de arbeidsmarkt te evalueren. Men vindt er met name het aandeel van de werkgelegenheid voor vrouwen in de totale werkgelegenheid, de bezetting van voltijd- of deeltijdbanen door vrouwen en hun relatieve positie in het aanwervingsbeleid en in de opleidingsinspanning van de ondernemingen; dit laatste punt komt aan bod in het vierde deel van dit artikel. Daarentegen is het aan de hand van de sociale balans niet mogelijk gegevens

TABEL 10 – OPSPLITSING VAN DE TOTALE WERKGELEGENHEID EN DE DEELTIJDARBEID VOLGENS GESLACHT EN BEDRIJFSTAK

(procenten)

Bedrijfstak	Relatief aandeel		Aandeel deeltijdarbeid	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Landbouw, jacht, bosbouw, visserij	27,1	72,9	55,2	17,2
Extractieve nijverheid	7,0	93,0	31,8	1,6
Verwerkende nijverheid	21,9	78,1	22,8	2,7
Energie	15,2	84,8	23,9	1,0
Bouw en burgerlijke bouwkunde	5,7	94,3	35,7	1,5
Vervoer en communicatie	25,7	74,3	29,9	8,0
Handel en reparaties	44,2	55,8	50,7	7,6
Horeca	49,6	50,4	66,3	52,9
Financiële dienstverlening en verzekeringen	46,4	53,6	33,1	3,8
Vastgoed en diensten aan bedrijven	39,0	61,0	43,3	8,0
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	78,8	21,2	57,8	18,2
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten	44,1	55,9	39,6	21,7
Totaal	37,0	63,0	44,1	6,5

Bron: NBB, sociale balansen.

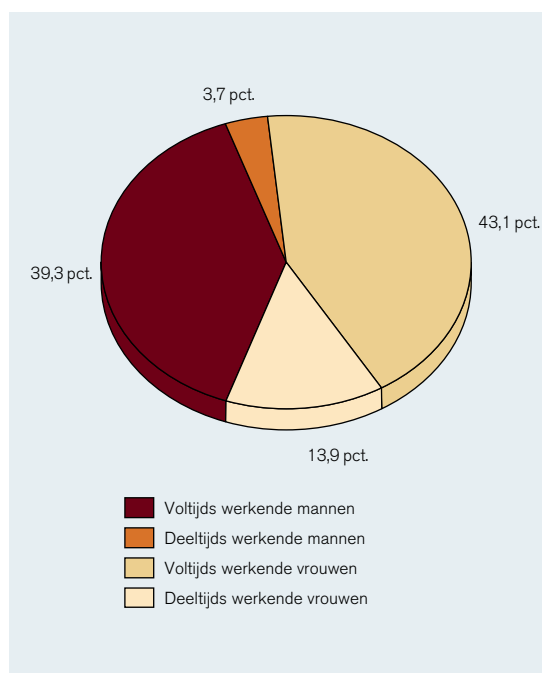
betreffende het geslacht en het soort van arbeids-overeenkomst tegenover elkaar te plaatsen. Dit is betreurenswaardig aangezien dit eerste-rangsinformatie zou verschaffen inzake een analyse van de gender gap op de arbeidsmarkt, waarin, zoals de Europese Unie omschrijft in de werkgelegenheidsrichtsnoeren, moet worden geïnvesteerd.

In 2000 maakten vrouwen 37 pct. uit van de in het personeelsregister van de ondernemingen uit het constante staal ingeschreven werknemers. Hun aandeel in het totale personeelsbestand is met 0,5 procentpunt gestegen ten opzichte van het voorgaande jaar. Van de vrouwelijke werknemers had bijna de helft (44 pct.) een deeltijdbaan. Dit was daarentegen slechts voor minder dan één man op tien (6,5 pct.) het geval. Die verhoudingen blijven kennelijk relatief stabiel, ten minste sinds 1997, het begin van de referentieperiode.

Het aantal vrouwen in het totale personeelsbestand lijkt geen verband te houden met de omvang van de onderneming. Daarentegen schommelt het aandeel van vrouwelijke deeltijdwerkers wel volgens dat criterium. Het is het grootst voor de ondernemingen met ten hoogste 10 VTE, die een verkort schema indienen, waar meer dan één vrouw op twee deeltijds werkt (54 pct.). In de ondernemingen met meer dan 10 VTE neemt dat percentage geleidelijk toe met de omvang van de bedrijven, gaande van een peil dat lager is dan in de zeer kleine ondernemingen tot een niveau van 46 pct. in die met meer dan 500 VTE. De deeltijdarbeid bij mannen is eveneens groter in de zeer kleine ondernemingen, namelijk bijna driemaal hoger dan het gemiddelde (16,4 pct.). Dit aandeel is bovendien zeer hoog in de horeca en blijft ruim boven het gemiddelde in de collectieve en persoonlijke diensten, de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening en de landbouw. In die bedrijfstakken, behalve in de landbouw, is het aandeel van de mannen in de totale werkgelegenheid ook lager dan het gemiddelde; wellicht hebben mannen er vaker een deeltijdbaan, in

GRAFIEK 10 – NETTOBEWEGINGEN, IN 2000, VAN DE WERKNEMERS DIE INGESCHREVEN ZIJN IN HET PERSONEELSREGISTER VAN DE ONDERNEMINGEN DIE EEN VOLLEDIG SCHEMA NEERLEGGEN: INDELING NAAR GESLACHT EN ARBEIDSTELSEL

(procenten van het totaal)

Bron : NBB, sociale balansen.

dezelfde mate als de vrouwen. In de bedrijfstakken als geheel blijven er echter nog altijd meer vrouwelijke dan mannelijke deeltijdwerkers. In de industrie, de energiesector en de bouwnijverheid zijn de deeltijdwerkers bijna uitsluitend vrouwen. Het is ook in deze sectoren dat het aandeel van de vrouwen in het totale personeelsbestand het kleinst is.

Verschillende elementen leiden tot de hypothese dat de situatie van de werkgelegenheid voor vrouwen gemiddeld minder stabiel en duurzaam zou zijn dan die voor de mannen. In de eerste plaats kan worden vastgesteld dat een grote meerderheid van de deeltijdbanen worden ingevuld door vrouwen. Voorts blijkt dat bijna de helft van hen (zonder rekening te houden met uitzendkrachten) deeltijds werkt, wellicht gedeeltelijk in de vorm van een overeenkomst voor

bepaalde duur. Ten slotte werken er meer vrouwen in de sectoren waar deeltijdarbeid ook het sterkst ontwikkeld is, te weten in de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, de collectieve en persoonlijke diensten, de handel en de horeca. Niettemin blijkt dat de ondernemingen in de loop van 2000 gemiddeld meer vrouwelijke dan mannelijke voltijdwerkers hebben aangeworven. Dit is vooral het geval in de grote ondernemingen, die een belangrijk deel van de totale werkgelegenheid voor hun reke-

ning nemen. Derhalve zou een handhaving van het voornoemde aanwervingsbeleid, dat tot uiting komt in de netto personeelsbewegingen, de preciaire werkgelegenheidssituatie van de vrouwen ten opzichte van die van de mannen enigszins kunnen verzachten. Dit is echter pas op middellange of lange termijn mogelijk, aangezien de werkgelegenheidsstructuur in diezelfde ondernemingen meer deeltijdbanen en banen voor bepaalde duur omvat, die meestal worden ingenomen door vrouwen.

Bijlage 1

METHODOLOGIE GEBRUIKT VOOR DE SAMENSTELLING VAN DE STALEN VAN ONDERNEMINGEN VOOR DE BOEKJAREN 1997 TOT 1999 EN VAN HET CONSTATE STAAL 1999-2000

De gegevens die zijn weergegeven in de grafieken en de tabellen voor de boekjaren 1997, 1998 en 1999 van dit artikel, berusten op bedrijfspopulaties waarvan de sociale balansen beantwoordden aan een aantal kwaliteits- en coherentiecontroles. Door de aanwending van dergelijke tests valt het aantal ondernemingen die voor de analysepopulatie in aanmerking komen, uiteraard lager uit dan de populatie van de ondernemingen die aanvankelijk voor elk van de boekjaren een sociale balans hebben neergelegd, die kan worden afgeleid uit de samengevoegde gegevens gepubliceerd op de cd-rom's van de Balanscentrale. Dit neemt evenwel niet weg dat die bedrijfspopulaties zeer representatief voor het totaal blijven, zowel wat het aantal ondernemingen als het aantal werknemers betreft. De verkregen resultaten kunnen derhalve als representatief voor de gehele populatie worden beschouwd.

De methodologie die voorop staat bij de samenstelling van de gegevensbanken voor de afgesloten boekjaren (1997 tot 1999), en die gehanteerd bij de keuze van het constante staal 1999-2000 zijn gebaseerd op gemeenschappelijke beginselen, die nader worden toegelicht in het eerste gedeelte van deze bijlage. Het constante staal 1999-2000 is evenwel onderworpen aan een strengere kwaliteitscontrole, die in het tweede gedeelte wordt uiteengezet, dan de gene die betrekking heeft op de totale populaties. De analyse van de representativiteit van het staal, alsook de voornaamste kenmerken ervan, komen respectievelijk aan de orde in het derde en het vierde gedeelte.

De in deze studie gebruikte rangschikking van de bedrijven naar bedrijfstak verschilt lichtjes van

degene die door de Balanscentrale wordt gehanteerd, wat sommige uiteenlopende resultaten tussen de twee gegevensbronnen verklaart. In het kader van dit artikel werden de bedrijfscodes die door de Balanscentrale aan de ondernemingen uit het staal worden toegekend, getoetst aan die uit het door het NIS aan de hand van de databank DBRIS opgestelde bedrijfsregister¹. De bedrijfscode uit die databank kreeg systematisch de voorkeur op de code van de Balanscentrale, om de gegevens uit de nationale rekeningen te kunnen vergelijken met die uit de jaarrekeningen. De daaruit voortvloeiende wijzigingen betroffen maar een beperkt aantal ondernemingen.

1. GEMEENSCHAPPELIJK STRAMIEN

1.1 DUUR EN AFSLUITINGSDATUM VAN HET BOEKJAAR

De analyse van de sociale balansen is toegespitst op de ondernemingen die een sociale balans hebben neergelegd die twaalf maanden van het kalenderjaar bestrijkt. Bijgevolg werden alleen de bedrijven in aanmerking genomen

¹ Daartoe werd het door het NIS voor 1999 opgestelde bedrijfsregister (dat een aantal administratieve inlichtingen betreffende de tijdens een jaar actieve bedrijven bevat) als referentie gekozen. Dit betekent dat een onderneming gedurende de vier jaren van de analyse dezelfde bedrijfscode behoudt, voor zover ze althans opgenomen is in het register 1999. Als dat niet het geval is, behoudt de onderneming voor de jaren dat ze in het register voorkomt de laatst door de Balanscentrale toegekende bedrijfscode.

die een boekjaar van 12 maanden afsluiten op 31 december.

Die principes zijn gebaseerd op de vereisten van interne coherentie tussen de sociale balansen en van homogeniteit van de in beschouwing genomen balansperiode. Enerzijds, wanneer het boekjaar geen twaalf maanden omvat, rijzen er problemen inzake de sociale balans doordat de gemiddelde werkgelegenheid het rekenkundige gemiddelde is van het aantal aan het einde van elke maand van het boekjaar ingeschreven werknemers, terwijl het aantal gewerkte uren en de personeelskosten het gehele boekjaar omvatten. De berekening van de ratio's « personeelskosten per werknemer » of « per werknemer gewerkte uren » resulteert bijgevolg in variabelen die verschillende periodes bestrijken. Dat heeft uiteindelijk geleid tot foutieve resultaten. Anderzijds zijn de activiteitsvoorwaarden van twee ondernemingen die hun boekjaar bijvoorbeeld afsluiten op respectievelijk 31 januari en 31 december van hetzelfde kalenderjaar uitermate verschillend, aangezien de periode van het boekjaar die beide ondernemingen gemeen hebben maar een maand bedraagt.

1.2 COHERENTIE TUSSEN DE JAARREKENINGEN EN DE SOCIALE BALANS

Van de ondernemingen die jaarrekeningen neerleggen, werden enkel degene in aanmerking genomen die een bijlage betreffende de sociale balans hebben bijgevoegd. Logischerwijs worden zo de ondernemingen die geen personeel in dienst hebben of waarvan het personeel uitsluitend in het buitenland tewerkgesteld is, buiten beschouwing gelaten. Vermits deze studie sommige variabelen van de balans en van de resultatenrekening relateert aan variabelen uit de sociale balans, was het absoluut noodzakelijk dat de desbetreffende variabelen alle op dezelfde activiteiten slaan.

De balans en de resultatenrekening van een onderneming slaan op het geheel van de activiteiten die de onderneming uitoefent, op welke plaats ze dat ook doet. Zo omvat het in bijlage XII van de jaarrekening geregistreerde personeel de door de onderneming bezoldigde werknemers, ongeacht het geografisch gebied waar ze hun activiteiten uitoefenen. De sociale balans heeft daarentegen enkel betrekking op de werknemers die werkzaam zijn in België en die ingeschreven zijn in het personeelsregister van de onderneming. Zulks betekent dat er een vertekening is tussen, enerzijds, de balans en de resultatenrekening, en, anderzijds, de sociale balans voor die ondernemingen waarvan een gedeelte van de werknemers in het buitenland werkt. Overigens nemen sommige overheidsbedrijven, die zich aan de letter van de wet houden, hun statutair personeel in de sociale balans noch in de jaarrekeningen op. Dat personeel vormt nochtans over het algemeen de meerderheid van de werknemers die de onderneming in dienst heeft en vertegenwoordigt bijgevolg een belangrijk aandeel in haar toegevoegde waarde.

Om te vermijden dat dergelijke overwegingen leiden tot een vertekening van de vergelijking tussen de variabelen van de balans en de resultatenrekening en die van de sociale balans, werden enkel de ondernemingen in aanmerking genomen waarvan het aantal in het personeelsregister ingeschreven voltijdse equivalenten dat opgenomen is in rubriek 1003 van de sociale balans, exact gelijk is aan het aantal werknemers, uitgedrukt in VTE, dat in rubriek 9087 van bijlage XII van de jaarrekening is weergegeven. De samenhang tussen de bijlage betreffende de sociale balans en de rest van de jaarrekening werd trouwens versterkt door een gelijkaardige voorwaarde inzake de loonkosten: de sociale-balansrubriek 1023 betreffende de personeelskosten van de in het personeelsregister ingeschreven werknemers moet lager zijn dan of gelijk zijn aan de overeenkomstige rubriek 62 van de jaarrekening (na aftrek van de pensioenuitkeringen).

1.3 AFSCHAFFING VAN SOMMIGE CATEGORIEËN VAN BEDRIJVEN OF ACTIVITEITEN

Er werd geen rekening gehouden met de ondernemingen die in de zin van de nationale rekeningen onder de overheidssector ressorteren en die hoofdzakelijk opgenomen zijn in de bedrijfstakken L «overheid» (in de sociale balans vooral de ziekenfondsen), en M «onderwijs», teneinde zo dicht mogelijk het concept van particuliere sector te benaderen, waarin het gedrag van de ondernemingen relatief homogeen is. De overheidsbedrijven werden daarentegen in het staal opgenomen in die bedrijfstakken waarin zij hun activiteit uitoefenen.

De andere ondernemingen van de bedrijfstak NACE-Bel 80 «onderwijs» werden eveneens buiten beschouwing gelaten wegens hun geringe representativiteit. Voorts werden de uitzendbedrijven, gezien hun specifiek karakter en de moeilijkheid om de anomalieën in hun sociale balans te onderkennen, niet opgenomen.

Om een analyse per bedrijfstak te kunnen uitvoeren, werden ten slotte ook de ondernemingen die blijkbaar geen activiteit uitoefenen of waarvan de activiteit onvoldoende gepreciseerd is, alsook de extraterritoriale organisaties, buiten beschouwing gelaten.

De wijziging in de dekking van de activiteiten die in aanmerking werden genomen in de analyse die werd uitgevoerd in 2000 en de verandering in het kader van dit artikel (met name het buiten beschouwing laten van de uitzendbedrijven), verklaren de geringe verschillen die voorkomen in de resultaten betreffende de boekjaren 1997 en 1998.

Afgezien van de hiervoor vermelde verwerkingen, werden voor de resultaten van de ondernemingen die tot de totale populatie 1997, 1998 en 1999 behoren, geen controles inzake interne samenhang en geloofwaardigheid uitgevoerd. Daarentegen werden de resultaten van de onder-

nemingen van het constante staal onderworpen aan diverse kwalitatieve tests die hierna worden toegelicht.

2. SAMENSTELLING VAN HET CONSTANTE STAAL 1999-2000

Op de voorlopige afsluitingsdatum van het boekjaar 2000 op 24 augustus 2001 hadden zowat 170.000 ondernemingen een jaarrekening of een afzonderlijke sociale balans neergelegd. Nagenoeg een derde daarvan kon niet in de databank worden opgenomen, ofwel omdat de rekeningen aan een controle onderworpen werden ofwel omdat ze geen betrekking hadden op het kalenderjaar 2000.

Om deel uit te maken van het constante staal 1999-2000 betreffende de sociale balans, moesten de ondernemingen uiteraard zowel in 1999 als in 2000 een sociale balans hebben neergelegd (en dus personeel tewerkgesteld hebben). Het aanvaarden van een dergelijk criterium houdt in dat de analyse op een stabiele populatie betrekking heeft: er wordt derhalve geen rekening gehouden met de informatie van bedrijven die om een of andere reden geen sociale balans hebben neergelegd, hetzij in 1999 (pas opgerichte onderneming, verandering van BTW-nummer, onderneming die voor het eerst een sociale balans moet neerleggen omdat ze voor de eerste maal een werknemer in dienst heeft genomen), hetzij in 2000 (laattijdige neerlegging of verwerking bij de Balanscentrale, faillissement, fusie, overname, splitsing). Op de 114.221 ondernemingen die een jaarrekening of een afzonderlijke sociale balans betreffende het boekjaar 2000 hebben neergelegd, komen dan ook niet meer dan nog 51.840 ondernemingen in aanmerking.

De voorwaarden inzake samenhang tussen jaarrekeningen en sociale balansen werden zowel voor de populaties van de afgesloten boekjaren 1997, 1998 en 1999 als voor de ondernemin-

gen van het constante staal opgelegd. In het laatste geval werden door de toepassing ervan 2.975 ondernemingen geweerd.

De overblijvende bedrijven werden bovendien onderworpen aan gerichte controles van zowel het niveau als de groei van sommige variabelen, zoals de werkgelegenheid, in aantal personen en in VTE, de kosten per uur en de per VTE gewerkte uren. Meestal houden die anomalieën verband met een verandering in de juridische toestand van de bedrijven. Evenmin als een stopzetting van de activiteiten doen overnames, fusies en splitsingen problemen rijzen, voor zover de verschillende betrokken entiteiten het werknemersverloop correct registreren en elke

entiteit een sociale balans blijft invullen in het jaar na die wijziging in het statuut. Is dat niet het geval, dan bevatten de cijfers artificiële jobcreaties of -vernietigingen. In principe zouden die bewegingen moeten worden gecorrigeerd om al de bij die transacties betrokken partijen in aanmerking te nemen. In de meeste gevallen werden de betrokken ondernemingen gewoon buiten beschouwing gelaten omdat de banden tussen de diverse entiteiten niet te ontwarren waren. Die werkwijze kan de representativiteit van het staal aanzienlijk verminderen, wanneer het gaat om grote bedrijven. In 1999 en 2000 leidden de diverse gerichte controles tot de verwijdering van 274 ondernemingen die samen 51.000 personen tewerkstelden.

TABEL 1 – SAMENSTELLING VAN HET CONSTATE STAAL 1999-2000

	Aantal ondernemingen	Aantal tewerkgestelde personen in 2000 (jaargemiddelde)
Ondernemingen die op 24 augustus 2001 een jaarrekening of een afzonderlijke sociale balans over het boekjaar 2000 bij de Balanscentrale hebben neergelegd	169.781	–
– Ondernemingen waarvan de rekeningen niet tijdig werden neergelegd of gecontroleerd, die hun boekjaar niet afsluiten op 31 december en/of waarvan het boekjaar geen 12 maanden duurt	55.560	–
– Ondernemingen die geen sociale balans hebben neergelegd over het boekjaar 1999, noch over het boekjaar 2000	62.381	–
– Ondernemingen die een jaarrekening met een sociale balans hebben neergelegd en die niet voldoen aan de coherentievoorwaarden tussen de jaarrekening en de sociale balans ¹	2.975	136.805
– Ondernemingen waarvoor de gerichte controles anomalieën aan het licht hebben gebracht (met name door fusies, overnames of splitsingen, door incoherentie tussen de gegevens voor 1999 of 2000, of in de veranderingen daarvan)	274	51.006
– Ondernemingen uit de overheidssector ² , uit de bedrijfstak met de NACE-Belcode 80 (onderwijs) of uit de uitzendsector, alsook ondernemingen die blijkbaar geen activiteit uitoefenen of waarvan de activiteit onvoldoende gepreciseerd is, alsook extraterritoriale organisaties	225	70.986
Saldo: voor de analyse in aanmerking genomen ondernemingen	48.366	1.220.797
waarvan ondernemingen die een volledig schema neerlegden	7.173	942.420
ondernemingen die een verkort schema neerlegden	41.193	278.377
waarvan ondernemingen die enkel een sociale balans neerlegden	913	256.664
ondernemingen die een jaarrekening met een bijlage « sociale balans » neerlegden	47.453	964.132

Bron: NBB.

¹ Het gaat om de twee volgende voorwaarden: $9087 = 1003$ (coherentie van het opgetekend personeel) en $62 - 624 \geq 1023$ (coherentie van de gemaakte personeelskosten).

² Of een onderneming al dan niet tot de overheidssector (S13) behoort, wordt bepaald aan de hand van het door het NIS opgestelde bedrijfsregister.

Na het schrappen van de ondernemingen die volgens de nationale rekeningen tot de overheidssector behoren, de ondernemingen van de bedrijfstak «onderwijs», die van de uitzendsector en die welke niet in aanmerking konden worden genomen voor een analyse per bedrijfstak, bestond het constante staal uiteindelijk uit 48.366 ondernemingen met meer dan 1.220.000 werknemers.

Daarvan hebben 913 ondernemingen, die 256.664 werknemers tellen en voornamelijk geconcentreerd zijn in de sector gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, alsook in de financiële dienstverlening en de verzekeringen, enkel een sociale balans neergelegd. Voorts hebben 7.173 ondernemingen die meer dan 75 pct. van de werknemers in dienst hebben, een volledig schema neergelegd, terwijl het aantal verkorte schema's uitkwam op 41.193.

De kwaliteitscontroles die betrekking hadden op de afzonderlijke gegevens van de ondernemingen, betroffen uitsluitend de rubrieken van de Staat I.A.1 «staat van de tijdens het boekjaar en het vorige boekjaar in het personeelsregister ingeschreven werknemers». Zo werden de meest flagrante fouten uit de databank verwijderd, maar een dergelijke kwaliteitscontrole kon niet worden uitgevoerd voor alle variabelen van de staat I.A.1, met name voor de geldigheid van de gegevens betreffende de voltijd- en deeltijdwerkers en evenmin voor de variabelen die voorkomen in de staat van de werknemers die op de afsluitingsdatum van het boekjaar in het personeelsregister ingeschreven waren, de staat van de uitzendkrachten en de ter beschikking van de ondernemingen gestelde personen, de tabel van het personeelsverloop of de inlichtingen over de opleidingen. Bij de analyse is echter gebleken dat in de databank onsamenhangendheden bleven bestaan, bijvoorbeeld voor de registratie van de uren gewerkt door de deeltijdwerkers in de sector financiële dienstverlening en verzekeringswezen, alsook bij de vergelijking tussen, enerzijds, de verandering van het personeelsbestand op basis van de waarde opgetekend in ru-

briek 105 (aan het einde van het boekjaar in het personeelsregister ingeschreven werknemers) in 1999 en 2000 en, anderzijds, het netto personeelsverloop dat wordt verkregen per saldo van rubriek 205 (ingetreden) en 305 (uitgetreden) in het boekjaar 2000 alleen. Die fouten konden niet worden gecorrigeerd.

Daartegenover staat, wat de permanente vorming betreft, dat de rubrieken van de ondernemingen die extreme waarden laten optekenen inzake kostprijs per uur opleiding of inzake uren opleiding per opgeleide werknemer, conform de ter zake door de Balanscentrale gehanteerde methodologie, werden gelijkgesteld met nul. Dit betekent dat, hoewel de resultaten inzake opleiding als foutief worden beschouwd en dus uit de analyse worden weggelaten, de samenhang en de geldigheid van de gehele sociale balans, waarvan de resultaten in aanmerking worden genomen voor de rest van de analyse, niet in twijfel worden getrokken.

3. REPRESENTATIVITEIT VAN HET CONSTATE STAAL 1999-2000

De werknemers die ingeschreven zijn in het register van de in dit staal opgenomen ondernemingen vertegenwoordigden in 1999 50,8 pct. van de particuliere gesalarieerde werkgelegenheid, zoals die gedefinieerd is in de nationale rekeningen¹. Wanneer het aantal werknemers uit het constante staal wordt gerelateerd aan het aantal werknemers in alle ondernemingen die in 1999 een sociale balans neerlegden², bedraagt de representativiteitsgraad ongeveer 70 pct., hoewel het aantal ondernemingen uit het staal maar 54,4 pct. vertegenwoordigt van de in 1999 bestaande ondernemingen.

¹ Met uitzondering van de in bedrijfstak P «huishoudelijke diensten» tewerkgestelde werknemers, waarvoor geen sociale balans werd neergelegd.

² Het gaat hier om ondernemingen die voldoen aan de voorwaarden inzake duur en datum van afsluiting van het boekjaar, alsook aan de vereisten inzake samenhang tussen bijlage XII betreffende de bedrijfsresultaten en die betreffende de sociale balans.

TABEL 2 – REPRESENTATIVITEIT, IN 1999, VAN HET STAAL DAT IS GEBRUIKT VOOR DE ANALYSE VAN HET BOEKJAAR 2000

	Gesalarieerde werkgelegenheid in de particuliere sector ¹	Werknemers opgetekend in de ondernemingen die in 1999 een sociale balans hebben neergelegd	Werknemers opgetekend in de ondernemingen uit het constante staal	Representativiteit van het constante staal	
				In pct. van de gesalarieerde werkgelegenheid in de particuliere sector	In pct. van de werknemers in de ondernemingen die in 1999 een sociale balans hebben neergelegd
	1	2	3	4=3/1	5=3/2
Volgens het criterium van de werkgelegenheid					
Landbouw, jacht, bosbouw, visserij	21.879	7.884	4.565	29,0	57,9
Nijverheid	651.872	471.406	366.467	56,2	77,7
Extractieve nijverheid	4.114	2.989	2.557	62,2	85,6
Verwerkende nijverheid	620.162	448.356	344.776	55,6	76,9
Energie	27.596	20.061	19.133	69,3	95,4
Bouw	181.301	127.890	89.668	49,5	70,1
Handel, vervoer en communicatie	691.244	530.763	344.670	49,9	64,9
Vervoer en communicatie	63.825	50.696	26.230	41,1	51,7
Handel en reparaties	256.685	170.945	143.354	55,8	83,9
Horeca	370.734	309.122	175.086	47,2	56,6
Financiële dienstverlening, vastgoed, verhuur en diensten aan bedrijven	336.590	262.961	185.443	55,1	70,5
Financiële dienstverlening en verzekeringen ...	126.779	109.756	87.140	68,7	79,4
Vastgoed en diensten aan bedrijven	209.811	153.205	98.303	46,9	64,2
Overige diensten ²	450.750	299.933	193.897	43,0	64,6
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienst- verlening	346.042	261.239	168.897	48,8	64,7
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten ...	104.708	38.694	25.000	23,9	64,6
Totaal	2.333.636	1.700.838	1.184.710	50,8	69,7
Volgens het criterium van het aantal onder- nemingen					
	n.	88.966	48.366	n.	54,4

Bronnen: INR, NBB.

¹ Met uitzondering van de werknemers uit bedrijfstak L «overheid» en M «onderwijs».² Met uitzondering van de werknemers uit bedrijfstak P «huishoudelijke diensten».

De representativiteit volgens het criterium van de werkgelegenheid verschilt van bedrijfstak tot bedrijfstak. Uitgedrukt in procenten van de particuliere gesalarieerde werkgelegenheid zoals die gedefinieerd is in de nationale rekeningen, is de representativiteitsgraad geringer in de bedrijfstakken waarin meer zelfstandigen werkzaam zijn, aangezien zelfstandigen met arbeidskrachten in loondienst niet onderworpen zijn aan de ver-

plichting een sociale balans in te dienen, alsook in bedrijfstakken met overwegend kleine ondernemingen, die hun jaarrekening doorgaans later neerleggen. Dat is met name het geval in de landbouw en de collectieve, sociale en persoonlijke diensten. De representativiteit is eveneens afgetoet in bedrijfstakken waar overheidsbedrijven actief zijn, zoals vervoer en communicatie en energie, wegens het niet in aanmerking nemen

TABEL 3 – STRUCTUUR VAN HET CONSTATE STAAL IN 2000

	Aantal ondernemingen		Aantal werknemers (jaargemiddelde)	
	Eenheden	pct. van het totaal	Eenheden	pct. van het totaal
Opsplitsing per bedrijfstak				
Landbouw, jacht, bosbouw, visserij	712	1,5	4.724	0,4
Nijverheid	7.641	15,8	371.010	30,4
Extractieve nijverheid	81	0,2	2.542	0,2
Verwerkende nijverheid	7.329	15,6	349.645	28,6
Energie	31	0,1	18.823	1,5
Bouw	6.968	14,4	92.203	7,6
Handel, vervoer en communicatie	21.257	44,0	355.422	29,1
Vervoer en communicatie	2.866	5,9	147.944	12,1
Handel en reparaties	15.494	32,0	180.930	14,8
Horeca	2.897	6,0	26.549	2,2
Financiële dienstverlening, vastgoed, verhuur en diensten aan bedrijven	8.537	17,7	192.790	15,8
Financiële dienstverlening en verzekeringen	1.669	3,5	88.681	7,3
Vastgoed en diensten aan bedrijven	6.868	14,2	104.109	8,5
Overige diensten	3.251	6,7	204.646	16,8
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	1.766	3,7	178.793	14,6
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten	1.485	3,1	25.853	2,1
Totaal	48.366	100,0	1.220.797	100,0
Opsplitsing volgens het belang van de werkgelegenheid in VTE in 1999				
Ten hoogste 10 werknemers	36.387	75,2	135.357	11,1
Meer dan 10 tot 50 werknemers	9.320	19,3	231.052	18,9
Meer dan 50 tot 100 werknemers	1.279	2,6	101.293	8,3
Meer dan 100 tot 500 werknemers	1.132	2,3	258.287	21,2
Meer dan 500 werknemers	248	0,5	494.807	40,5
Totaal	48.366	100,0	1.220.797	100,0
Opsplitsing volgens de stijging van de personeelskosten per gewerkt uur tussen 1999 en 2000				
Groei van 0 pct. of minder	16.762	34,7	277.182	22,7
Meer dan 0 pct. tot 1,5 pct.	3.763	7,8	147.267	12,1
Meer dan 1,5 tot 3 pct.	4.169	8,6	196.426	16,1
Meer dan 3 tot 4,5 pct.	3.601	7,4	228.484	18,7
Meer dan 4,5 pct.	20.071	41,5	371.437	30,4
Totaal	48.366	100,0	1.220.797	100,0
Opsplitsing volgens de stijging van de bruto exploitatiemarge^{1,2} tussen 1999 en 2000				
Groei van -10 pct. of minder	12.281	25,9	124.178	12,9
Meer dan -10 pct. tot 0 pct.	7.707	16,2	221.042	22,9
Meer dan 0 tot 10 pct.	8.677	18,3	257.557	26,7
Meer dan 10 tot 20 pct.	6.075	12,8	177.133	18,4
Meer dan 20 pct.	12.690	26,7	184.215	19,1
Totaal	47.450	100,0	964.125	100,0
Opsplitsing volgens het aandeel van de investeringen in materiële vaste activa in het kapitaal in 2000^{1,3}				
Aandeel van 0 pct. of minder	2.500	6,2	31.512	3,4
Meer dan 0 tot 25 pct.	19.713	48,9	482.227	51,8
Meer dan 25 tot 50 pct.	6.765	16,8	197.923	21,2
Meer dan 50 tot 75 pct.	3.384	8,4	92.749	10,0
Meer dan 75 pct.	7.921	19,7	127.012	13,6
Totaal	40.283	100,0	931.423	100,0
Opsplitsing volgens het rentabiliteitsniveau^{1,4} in 2000				
Rentabiliteit van -5 pct. of minder	6.885	16,3	162.539	17,8
Meer dan -5 tot 0 pct.	2.633	6,2	46.581	5,1
Meer dan 0 tot 5 pct.	7.693	18,2	158.783	17,3
Meer dan 5 tot 10 pct.	6.199	14,7	144.546	15,8
Meer dan 10 pct.	18.827	44,6	402.795	44,0
Totaal	42.237	100,0	915.244	100,0

Bron: NBB, sociale balansen.

¹ De berekening van die begrippen is enkel mogelijk voor de ondernemingen die een genormaliseerde jaarrekening hebben neergelegd, wat het aantal in aanmerking genomen ondernemingen beperkt.

² De bruto-exploitiemarge is gelijk aan het verschil tussen de bedrijfsopbrengsten (rubriek 70/74) en de handelsgoederen, grond- en hulpstoffen, diensten en diverse goederen (rubriek 60 en 61).

³ De netto-investeringen in materiële vaste activa worden verkregen aan de hand van de hierna volgende formule: [8.169 (aanschaffingen tijdens het boekjaar) + 8.229 (meerwaarden verworven van derden) - 8.299 (afschrijvingen en waardeverminderingen verworven van derden)] - [-8179 (overdrachten tijdens het boekjaar) - 8.239 (afgeboekte meerwaarden) + 8309 (ingevolge overdrachten afgeboekte afschrijvingen)]. Die investeringen worden gerelateerd aan de boekhoudkundige waarde van de materiële vaste activa aan het einde van het voorgaande boekjaar verkregen aan de hand van de hierna volgende rubrieken: 8.159 (aanschaffingswaarde per einde van het voorgaande boekjaar) + 8.209 (meerwaarden per einde van het voorgaande boekjaar) - 8269 (afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het voorgaande boekjaar). Enkel de ondernemingen die een strikt positieve kapitaalvoorraad melden en die tegelijkertijd een kapitaalvoorraad en investeringen gelijk aan nul noteren, werden in de analyse in aanmerking genomen.

⁴ De rentabiliteitsratio wordt verkregen door het resultaat van het boekjaar na belastingen (rubriek 70/67 of 67/70 van de jaarrekening) te relateren aan het eigen vermogen (rubriek 10/15) van de onderneming. Enkel de ondernemingen die een positief eigen vermogen laten optekenen, worden in aanmerking genomen.

van de ondernemingen die het statutair personeel niet in hun sociale balans opnemen. In de tak «vastgoed en diensten aan bedrijven», ten slotte, is de representativiteit van het staal kleiner door het buiten beschouwing laten van de uitzendbedrijven die, volgens UPEDI, in 2000 gemiddeld zowat 70.000 werknemers per dag in dienst hadden.

4. VOORNAAMSTE KENMERKEN VAN HET STAAL 1999-2000

De indeling naar bedrijfstak van de in de ondernemingen van het staal tewerkgestelde werknemers vormt een vrij getrouwe afspiegeling van de opsplitsing van de werknemers in de particuliere sector uit de nationale rekeningen. De bedrijfstakken met de meeste werknemers zijn de verwerkende nijverheid, de handel, en vervoer en communicatie, die elk ongeveer 30 pct. van de werknemers van het staal in dienst hebben. De bedrijfstakken financiële dienstverlening, verzekeringen, vastgoed, verhuur en diensten aan bedrijven en de overige diensten (voornamelijk gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening) hebben elk iets meer dan 15 pct. van de werknemers in dienst. De bouwsector stelt 8 pct. van het aantal werknemers tewerk, terwijl de landbouw minder dan 0,5 pct. van het totaal vertegenwoordigt.

De resultaten van de sociale balans werden eveneens uitgesplitst aan de hand van andere variabelen dan de indeling naar bedrijfstak of de (volledige of verkorte) versie van de neergelegde sociale balans. De ondernemingen werden ook gerangschikt op grond van het gemiddelde aantal werknemers uitgedrukt in VTE, de groei van de personeelskosten per gewerkt uur, de toename van de bruto-exploitiemarge, de investeringsquote en het rentabiliteitsniveau. Net als voor de opsplitsing naar bedrijfstak of soort schema blijven de ondernemingen in dezelfde categorie voor elk van de behandelde boekjaren,

wat het mogelijk maakt het gedrag van homogene groepen te bestuderen.

De indeling van de ondernemingen naar het aantal tewerkgestelde werknemers gebeurde aan de hand van het gemiddelde aantal werknemers uitgedrukt in VTE¹ dat in het boekjaar 1999 werd opgetekend. Gemiddeld hadden de ondernemingen van het staal in 2000 ongeveer 25 werknemers uitgedrukt in VTE in dienst. De ondernemingen met ten hoogste 10 personeelsleden, t.w. 75 pct. van het totaal, hadden iets meer dan 11 pct. van het aantal werknemers van het staal in dienst. In de bedrijven met 10 tot 50 werknemers, die zowat een vijfde van het aantal ondernemingen van het staal vertegenwoordigen, werkte 19 pct. van de werknemers van het staal. In de resterende ondernemingen alleen al, die maar ongeveer 5 pct. van het totaal aantal ondernemingen uitmaken, werkte circa 70 pct. van de werknemers, waarvan meer dan de helft was tewerkgesteld in ondernemingen met meer dan 500 werknemers.

De ondernemingen van het staal werden tevens onderverdeeld in vijf groepen op basis van de groei, tussen de boekjaren 1999 en 2000, van de personeelskosten per gewerkt uur². De gehanteerde grenzen zijn respectievelijk 0 pct., 1,5 pct., 3 pct. en 4,5 pct. Die regelmatige grenzen werden bepaald door de omvang van de loonstijging als gevolg van de indexering in 2000, nl. 1,5 pct., de andere grenzen vertegenwoordigen veelvoud van 1,5. Vreemd genoeg wordt in ongeveer 35 pct. van de ondernemingen, die 23 pct. van de totale personeelsformatie belichamen, een daling van de gemiddelde loonkosten per uur opgetekend. Een dergelijke ontwikkeling kan bijvoorbeeld het gevolg zijn van

¹ Rubriek 1003 van de sociale balans (gemiddeld aantal werknemers ingeschreven in het personeelsregister tijdens het boekjaar, in voltijdse equivalenten).

² Verhouding tussen rubriek 1023 (personeelskosten voor de in het personeelsregister ingeschreven werknemers, totaal) en rubriek 1013 (werkelijk door de in het personeelsregister ingeschreven werknemers gewerkte uren, totaal) van de sociale balans.

een toegenomen toepassing van de verminderingen van de sociale bijdragen die de werkgevers kunnen genieten, maar ook van de verdwijning van oudere werknemers waarvan de lonen proportioneel hoger liggen dan die van jongere werknemers. Acht procent van de ondernemingen gaf een stijging van de loonkosten te zien die lager lag dan de indexering. Ruim 40 pct. van de ondernemingen, die 30 pct. van de werknemers in dienst hebben, vermeldden daarentegen een stijging van die kosten met meer dan 4,5 pct.

De activiteitsveranderingen beïnvloeden eveneens het werkgelegenheidsbeleid van de ondernemingen. In deze analyse wordt het conjunctuurverloop beoordeeld vanuit het oogpunt van de verandering van de bruto-exploitiemarge¹ van de ondernemingen (een concept dat nauw aansluit bij het begrip toegevoegde waarde, dat het voordeel biedt dat de volledige en de verkorte schema's het gemeen hebben). Die aanpak kon bijgevolg enkel worden aangewend voor de ondernemingen die een genormaliseerde jaarrekening neerleggen. De ondernemingen werden onderverdeeld in vijf klassen, per schijf van 10 pct. De eerste twee klassen omvatten de ondernemingen die af te rekenen kregen met een daling van hun toegevoegde waarde met meer dan 10 pct. of tussen 0 en 10 pct. De andere klassen bevatten de ondernemingen waarvan de toegevoegde waarde toegenomen is met minder dan 10 pct., met 10 tot 20 pct. of met meer dan 20 pct.

De investeringen in materiële vaste activa (zoals gebouwen, installaties en machines, meubilair en rollend materieel) oefenen eveneens een invloed uit op de werkgelegenheid. De ondernemingen uit het staal werden bijgevolg ingedeeld in vijf klassen, naar gelang van het belang van hun investeringsquote², gedefinieerd als de verhouding tussen de investeringen van het jaar en de waarde van de kapitaalvoorraad van het voorgaande jaar. Enkel de ondernemingen die een strikt positieve kapitaalvoorraad meldden en die waarvan de kapitaalvoorraad gelijk was aan

nul en die niet investeerden, werden in aanmerking genomen, t.w. 40.283 ondernemingen met 931.000 werknemers. De investeringsquote van de ondernemingen uit het staal kwam gemiddeld lichtjes boven 20 pct. uit. In 2000 gaf zo'n 6 pct. van de ondernemingen een negatieve investeringsquote te zien, terwijl de helft van de ondernemingen een investeringsquote tussen 0 en 25 pct. liet optekenen. Aan het andere uiterste kwam de investeringsquote van 20 pct. van de ondernemingen uit boven 75 pct.

Ten slotte werden de ondernemingen ingedeeld in rentabiliteitsklassen³. Enkel de ondernemingen die een positief eigen vermogen lieten optekenen, zijnde iets meer dan 42.000 ondernemingen met 853.000 werknemers, konden op grond van dat criterium worden uitgesplitst. Regelmatige klassen van 5 pct. werden gebruikt om te komen tot vijf klassen van ondernemingen. Iets meer dan 28 pct. van de ondernemingen met hetzelfde aantal werknemers gaf in 2000 een negatieve rentabiliteit te zien en behoort dus tot een van de eerste twee bepaalde rentabiliteitsklassen. De andere ondernemingen lieten een positieve rentabiliteit optekenen en ruim de helft van de laatstgenoemde vertoonde zelfs een rentabiliteit van meer dan 10 pct.

¹ De bruto-exploitiemarge is gelijk aan het verschil tussen de bedrijfsopbrengsten (rubriek 70/74) en de handelsgoederen, grond- en hulpstoffen, diensten en diverse goederen (rubriek 60 en 61).

² De netto-investeringen in materiële vaste activa worden verkregen aan de hand van de hierna volgende formule: [8169 (aanschaffingen tijdens het boekjaar) + 8229 (meerwaarden verworven van derden) - 8299 (afschrijvingen en waardeverminderingen verworven van derden)] - [-8179 (overdrachten tijdens het boekjaar) - 8239 (afgeboekte meerwaarden) + 8309 (ingevoelde overdrachten afgeboekte afschrijvingen)]. Die investeringen worden gerelateerd aan de boekhoudkundige waarde van de materiële vaste activa aan het einde van het voorgaande boekjaar, het resultaat van de hierna volgende formule: 8159 (aanschaffingswaarde per einde van het voorgaande boekjaar) + 8209 (meerwaarden per einde van het voorgaande boekjaar) - 8269 (afschrijvingen en waardeverminderingen per einde van het voorgaande boekjaar).

³ De rentabiliteitsratio wordt verkregen door het resultaat van het boekjaar na belastingen (rubriek 70/67 of 67/70 van de jaarrekening) te relateren aan het eigen vermogen (rubriek 10/15) van de onderneming.

Bijlage 2

WERKGELEGENHEIDSVERLOOP TUSSEN 1999 EN 2000 IN DE ONDERNEMINGEN UIT HET STAAL

	In voltijdse equivalenten			In personen						
	Gemiddelde werkgelegenheid		Werkgelegenheid aan het einde van het boekjaar ¹	Gemiddelde werkgelegenheid						Werkgelegenheid aan het einde van het boekjaar ¹
	(eenheden)	(pct.)		Voltijds		Deeltijds		Totaal		
			(eenheden)	(pct.)	(eenheden)	(pct.)	(eenheden)	(pct.)	(pct.)	
Landbouw, jacht, bosbouw, visserij	142	3,7	5,3	106	3,3	54	4,0	159	3,5	3,6
Nijverheid	3.796	1,1	2,0	2.127	0,6	2.417	10,5	4.543	1,2	2,0
Extractieve nijverheid	-11	-0,4	0,2	-11	-0,4	-5	-4,7	-16	-0,6	0,0
Verwerkende nijverheid	4.101	1,2	2,2	2.454	0,8	2.415	10,9	4.869	1,4	2,2
Energie	-294	-1,6	-1,5	-316	-1,7	6	0,7	-310	-1,6	-1,6
Bouw en burgerlijke bouwkunde	2.452	2,8	2,7	2.293	2,6	243	8,1	2.535	2,8	2,8
Handel, vervoer en communicatie	9.251	3,0	3,2	7.337	2,8	3.415	4,2	10.752	3,1	3,3
Vervoer en communicatie	4.146	3,1	3,3	3.632	2,9	957	5,0	4.590	3,2	3,4
Handel en reparaties	4.783	3,1	3,1	3.354	2,6	2.490	5,5	5.844	3,3	3,2
Horeca	323	1,9	3,0	350	3,3	-32	-0,2	319	1,2	3,6
Financiële dienstverlening, vastgoed, verhuur en diensten aan bedrijven	6.888	4,0	4,1	5.370	3,6	1.977	5,4	7.347	4,0	4,0
Financiële dienstverlening en verzekeringen	1.892	2,3	2,2	1.463	2,0	79	0,5	1.541	1,8	1,5
Vastgoed en diensten aan bedrijven	4.995	5,7	5,9	3.907	5,1	1.899	8,8	5.806	5,9	6,2
Overige diensten	7.551	4,8	4,8	4.139	3,9	6.611	7,4	10.750	5,5	4,8
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	6.885	5,0	5,0	3.672	4,2	6.225	7,6	9.897	5,9	5,0
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten	666	3,2	3,3	467	2,6	386	5,3	853	3,4	2,8
Totaal	30.080	2,8	3,2	21.371	2,2	14.716	6,3	36.087	3,0	3,2

Bron: NBB, sociale balansen.

¹ De veranderingspercentages worden verkregen door de netto personeelsinstroom in 2000 te relateren aan het eind 1999 opgetekende personeelsbestand, dat wordt berekend op basis van de werkgelegenheid aan het einde van het boekjaar 2000 verminderd met de in de loop van het boekjaar 2000 geregistreerde intredingen en vermeerderd met de uittredingen tijdens dat jaar.

Bijlage 3

AANTAL UREN GEWERKT DOOR DE IN HET PERSONEELSREGISTER VAN DE ONDERNEMINGEN UIT HET CONSTANTE STAAL INGESCHREVEN WERKNEMERS¹

	Per voltijds equivalent					Per voltijdwerker		Per deeltijdwerker	
	1997	1998	1999	2000	Verande- rings- percen- tages t.o.v. 1999 ²	2000	Verande- rings- percen- tages t.o.v. 1999 ²	2000	Verande- rings- percen- tages t.o.v. 1999 ²
Landbouw, jacht, bosbouw, visserij	1.550	1.503	1.535	1.574	1,0	1.572	0,8	803	3,4
Nijverheid	1.527	1.544	1.534	1.536	-0,4	1.534	-0,5	987	2,1
Extractieve nijverheid	1.481	1.514	1.514	1.515	0,2	1.515	0,1	817	8,8
Verwerkende nijverheid	1.528	1.547	1.535	1.544	-0,1	1.542	-0,2	989	2,0
Energie	1.513	1.498	1.501	1.392	-6,5	1.398	-6,7	928	3,6
Bouw en burgerlijke bouwkunde	1.416	1.415	1.462	1.476	-0,5	1.472	-0,6	929	4,2
Handel, vervoer en communicatie	1.739	1.710	1.706	1.679	-2,3	1.673	-2,5	939	-0,9
Vervoer en communicatie	1.855	1.811	1.808	1.742	-4,0	1.727	-4,3	1.075	-1,7
Handel en reparaties	1.660	1.622	1.651	1.631	-0,9	1.628	-0,8	968	-1,4
Horeca	1.597	1.596	1.596	1.617	0,0	1.590	-0,5	672	0,6
Financiële dienstverlening, vast- goed, verhuur en diensten aan bedrijven	1.568	1.606	1.588	1.567	-0,8	1.565	0,0	940	-4,8
Financiële dienstverlening en verzekeringen ³	1.554	1.574	1.536	1.515	-1,5	1.518	0,1	1.025	-8,0
Vastgoed en diensten aan be- drijven	1.587	1.633	1.628	1.614	-0,4	1.608	-0,1	885	-1,6
Overige diensten	1.578	1.575	1.570	1.551	-0,4	1.541	-1,0	924	-0,3
Gezondheidszorg en maatschap- pelijke dienstverlening	1.573	1.563	1.561	1.539	-0,4	1.527	-1,0	940	-0,6
Collectieve, sociale en persoon- lijke diensten	1.623	1.659	1.624	1.626	-0,5	1.611	-1,0	739	3,3
Totaal	1.596	1.593	1.591	1.579	-1,0	1.573	-1,1	937	-0,9

Bron: NBB, sociale balansen.

¹ De gegevens betreffende de boekjaren 1997, 1998 en 1999 zijn ontleend aan de totale ondernemingspopulatie.

² Berekend op basis van het constante staal 1999-2000.

³ De gegevens betreffende de in 2000 door deeltijdwerkers van deze bedrijfstak gewerkte uren bevatten een anomalie die niet kon worden gecorrigeerd. De ontwikkelingen in deze tabel moeten dan ook behoedzaam worden geïnterpreteerd.

Bijlage 4

PERSONEELSKOSTEN PER WERKNEMER DIE INGESCHREVEN IS IN HET PERSONEELSREGISTER VAN DE ONDERNEMINGEN UIT HET CONSTATE STAAL

(euro's, per jaar)

	Per voltijds equivalent		Per voltijdwerker		Per deeltijdwerker	
	2000	Veranderings- percentages t.o.v. 1999	2000	Veranderings- percentages t.o.v. 1999	2000	Veranderings- percentages t.o.v. 1999
Landbouw, jacht, bosbouw, visserij	26.068	2,2	27.086	2,3	10.806	3,5
Nijverheid	45.888	1,4	45.991	1,3	27.465	4,9
Extractieve nijverheid	39.070	0,9	39.132	0,9	18.915	7,0
Verwerkende nijverheid	44.401	2,2	44.469	2,1	26.831	5,8
Energie	73.998	-5,5	74.493	-5,4	46.095	-3,9
Bouw en burgerlijke bouwkunde	34.320	2,2	34.342	2,2	18.252	5,3
Handel, vervoer en communicatie	37.555	1,5	38.674	1,5	16.956	2,4
Vervoer en communicatie	37.948	1,0	38.030	0,8	20.783	3,7
Handel en reparaties	38.571	1,9	40.346	2,1	17.821	1,0
Horeca	24.899	2,1	25.913	1,6	9.357	2,6
Financiële dienstverlening, vastgoed, verhuur en diensten aan bedrijven	55.521	2,6	56.503	3,0	29.143	1,7
Financiële dienstverlening en verzekeringen ...	64.486	2,9	64.217	3,1	45.594	5,5
Vastgoed en diensten aan bedrijven	47.448	2,8	49.480	3,3	18.432	0,2
Overige diensten	33.747	1,7	33.930	1,3	19.670	1,8
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienst- verlening	33.222	1,7	33.239	1,2	20.167	1,5
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten ...	36.590	2,0	37.371	1,6	13.944	6,0
Totaal	42.235	1,7	43.128	1,7	20.970	2,6

Bron: NBB, sociale balansen.

PERSONEELSKOSTEN PER GEWERKT UUR IN DE ONDERNEMINGEN UIT HET CONSTATE STAAL¹

(euro's)

	Gemiddeld					Per voltijdwerker		Per deeltijdwerker		p.m. Kostprijs per uur van een deeltijdbaan in pct. van een voltijdbaan
	1997	1998	1999	2000	Verande- rings- percen- tages t.o.v. 1999 ²	2000	Verande- rings- percen- tages t.o.v. 1999 ²	2000	Verande- rings- percen- tages t.o.v. 1999 ²	
Landbouw, jacht, bosbouw, visserij	15,69	15,85	16,23	16,57	1,2	17,23	1,5	13,46	0,1	78,1
Nijverheid	26,19	27,54	28,61	29,88	1,8	29,98	1,8	27,84	2,7	92,9
Extractieve nijverheid	24,65	24,55	25,26	25,78	0,7	25,84	0,8	23,14	-1,7	89,6
Verwerkende nijverheid ...	26,15	26,41	27,60	28,76	2,3	28,84	2,3	27,12	3,7	94,0
Energie	42,84	53,31	51,84	53,16	1,1	53,28	1,4	49,66	-7,2	93,2
Bouw en burgerlijke bouw- kunde	21,14	21,55	22,11	23,25	2,7	23,33	2,8	19,66	1,0	84,2
Handel, vervoer en communi- catie	19,15	20,37	21,29	22,37	3,9	23,11	4,1	18,06	3,4	78,1
Vervoer en communicatie	17,72	19,38	20,96	21,78	5,2	22,02	5,2	19,33	5,5	87,8
Handel en reparaties	21,17	21,81	22,41	23,65	2,8	24,78	2,9	18,41	2,4	74,3
Horeca	13,94	14,22	14,81	15,40	2,2	16,30	2,2	13,92	2,0	85,4
Financiële dienstverlening, vastgoed, verhuur en dien- sten aan bedrijven	32,36	31,60	32,75	35,43	3,5	36,10	3,0	30,99	6,9	85,8
Financiële dienstverlening en verzekeringen ³	37,75	37,47	39,86	42,56	4,4	42,29	3,0	44,49	14,6	105,2
Vastgoed en diensten aan bedrijven	25,77	26,78	27,52	29,39	3,2	30,78	3,4	20,82	1,8	67,6
Overige diensten	20,97	21,07	21,34	21,76	2,2	22,01	2,3	21,29	2,1	96,7
Gezondheidszorg en maat- schappelijke dienstverle- ning	21,20	21,21	21,41	21,65	2,1	21,76	2,2	21,45	2,1	98,6
Collectieve, sociale en per- sonlijke diensten	18,63	20,12	20,87	22,50	2,5	23,20	2,7	18,87	2,6	81,4
Totaal	23,64	24,58	25,30	26,75	2,8	27,41	2,8	22,37	3,5	81,6

Bron: NBB, sociale balansen.

¹ De gegevens betreffende de boekjaren 1997, 1998 en 1999 zijn ontleend aan de totale ondernemingspopulatie.² Berekend op basis van het constante staal 1999-2000.³ De gegevens betreffende de in 2000 door deeltijdwerkers van deze bedrijfstak gewerkte uren bevatten een anomalie die niet kon worden gecorrigeerd. De ontwikkelingen in deze tabel moeten dan ook behoedzaam worden geïnterpreteerd.

Bijlage 6

OPLEIDING IN 2000 IN DE ONDERNEMINGEN UIT HET
CONSTANTE STAAL

	Bedrijven die een opleiding verstrekken	Aantal werknemers die een opleiding hebben gevolgd				Aantal uren opleiding				Opleidingskosten			
		(procenten van het personeelsbestand op 31 december)				(procenten van het aantal gewerkte uren)				(procenten van de personeelskosten)			
		Totaal	Mannen	Ratio vrouwen / mannen		Totaal	Mannen	Ratio vrouwen / mannen		Totaal	Mannen	Ratio vrouwen / mannen	
Landbouw, jacht, bosbouw, visserij	1,5	10,4	9,8	1,23	0,2	30,5	24,7	1,75	0,4	993	982	1,04	
Nijverheid	15,0	42,6	44,4	0,82	1,2	43,6	45,4	0,78	1,8	1.831	1.886	0,84	
Extractieve nijverheid	9,9	14,9	14,8	1,15	0,5	50,4	52,2	0,57	0,5	1.349	1.350	0,99	
Verwerkende nijverheid ...	15,0	42,2	44,1	0,81	1,2	43,9	45,7	0,78	1,8	1.815	1.864	0,86	
Energie en water	29,0	53,9	53,5	1,04	1,5	39,2	40,4	0,81	1,5	2.096	2.221	0,64	
Bouw en burgerlijke bouw- kunde	4,4	14,4	14,6	0,81	0,3	25,7	25,6	1,04	0,3	802	794	1,22	
Handel, vervoer en communi- catie	4,5	32,2	32,5	0,98	0,6	28,6	30,0	0,87	1,2	1.215	1.368	0,69	
Vervoer en communicatie	8,7	49,1	45,3	1,33	0,8	25,3	27,1	0,79	1,7	1.233	1.323	0,78	
Handel en reparaties	4,5	22,4	22,1	1,03	0,5	32,8	34,9	0,86	0,8	1.196	1.488	0,56	
Horeca	0,7	5,6	6,0	0,85	-	-	-	-	0,3	849	796	1,15	
Financiële dienstverlening, vastgoed, verhuur en dien- sten aan bedrijven	9,2	40,7	43,8	0,83	1,0	36,6	37,4	0,95	1,9	2.392	2.364	1,03	
Financiële dienstverlening en verzekeringen	8,4	55,9	60,5	0,84	1,4	36,0	34,7	1,09	2,7	2.934	2.912	1,02	
Vastgoed en diensten aan bedrijven	9,4	27,7	31,3	0,71	0,7	37,7	41,2	0,73	1,0	1.464	1.570	0,78	
Overige diensten	16,9	39,7	30,9	1,39	0,6	18,4	24,1	0,70	0,7	453	688	0,57	
Gezondheidszorg en maat- schappelijke dienstverle- ning	26,3	43,3	36,3	1,24	0,6	18,0	23,2	0,73	0,7	427	615	0,63	
Collectieve, sociale en per- soonlijke diensten	5,7	14,5	16,3	0,75	0,3	27,5	29,7	0,80	0,5	998	1.121	0,70	
Totaal	7,8	36,5	36,4	1,01	0,9	33,4	37,8	0,68	1,4	1.488	1.714	0,65	

Bron: NBB, sociale balansen.

OPSPLITSING VAN DE WERKGELEGENHEID VOLGENS HET STATUUT VAN DE WERKNEMERS¹ IN DE ONDERNEMINGEN DIE EEN VOLLEDIG SCHEMA NEERLEGEN

(procenten van de gemiddelde werkgelegenheid, uitgedrukt in VTE)

	1997	1998	1999	2000
In het personeelsregister ingeschreven werknemers	97,2	96,4	96,6	96,3
Uitzendkrachten	2,0	2,7	2,7	3,0
Landbouw, jacht, bosbouw, visserij	5,0	3,8	4,0	3,8
Nijverheid	3,5	4,1	4,0	4,6
Extractieve nijverheid	2,0	3,8	2,6	3,4
Verwerkende nijverheid	3,9	4,6	4,5	5,2
Energie	1,1	0,7	0,8	1,3
Bouw en burgerlijke bouwkunde	1,2	1,3	1,5	1,4
Handel, vervoer en communicatie	1,9	2,8	2,6	2,6
Vervoer en communicatie	1,2	2,1	1,9	1,6
Handel en reparaties	2,6	3,3	3,2	3,5
Horeca	3,0	3,9	4,5	5,7
Financiële dienstverlening, vastgoed, verhuur en diensten aan bedrijven	1,1	1,4	1,7	1,7
Financiële dienstverlening en verzekeringen	0,5	0,8	1,1	1,1
Vastgoed en diensten aan bedrijven	2,2	2,2	2,5	2,3
Overige diensten	0,7	0,5	0,9	0,9
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	0,5	0,4	0,4	0,5
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten	4,5	4,0	5,2	4,6
Ter beschikking van de onderneming gestelde personen ²	0,8	1,0	0,8	0,7

Bron: NBB, sociale balansen.

¹ De gegevens voor 1997, 1998 en 1999 worden berekend op basis van de totale populatie. Die met betrekking tot 2000 worden verkregen op basis van het constante staal.

² De werknemers verbonden aan een onderneming door een inschrijving in het personeelsregister van die onderneming en die ter beschikking worden gesteld van een andere onderneming die een sociale balans moet neerleggen, worden tweemaal geteld.

Bijlage 8

OPSPLITSING VAN DE GESALARIEERDE WERKGELEGENHEID VOLGENS DE ARBEIDSOVEREENKOMST¹

(procenten van het totale aantal in het personeelsregister ingeschreven werknemers aan het einde van het boekjaar)

	1997	1998	1999	2000
Overeenkomst voor onbepaalde duur	93,2	92,8	92,5	93,1
Overeenkomst voor bepaalde duur	5,0	5,4	5,8	5,2
Landbouw, jacht, bosbouw, visserij	6,4	8,2	10,6	8,5
Nijverheid	—	4,6	4,7	5,0
Extractieve nijverheid	3,1	3,6	4,4	6,2
Verwerkende nijverheid	4,0	4,4	4,5	4,8
Energie	—	8,4	8,7	8,7
Bouw en burgerlijke bouwkunde	3,0	3,3	3,6	2,8
Handel, vervoer en communicatie	4,5	5,1	5,3	4,9
Vervoer en communicatie	4,2	4,6	4,8	3,2
Handel en reparaties	4,3	4,9	5,0	5,7
Horeca	7,4	8,0	8,6	8,2
Financiële dienstverlening, vastgoed, verhuur en diensten aan bedrijven	4,5	4,9	5,9	4,4
Financiële dienstverlening en verzekeringen	4,2	4,3	4,9	4,8
Vastgoed en diensten aan bedrijven	5,0	5,4	6,6	4,0
Overige diensten	7,8	8,2	8,8	8,0
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening Collectieve, sociale en persoonlijke diensten	7,8	8,3	8,9	8,2
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten	8,2	7,7	8,0	6,7
Vervangingsovereenkomst	1,5	1,4	1,4	1,4
Overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk	0,3	0,4	0,3	0,3

Bron : NBB, sociale balansen.

¹ De gegevens voor 1997, 1998 en 1999 worden berekend op basis van de totale populatie. Die met betrekking tot 2000 worden verkregen op basis van het constante staal.

ABSTRACTS OF THE PUBLICATIONS

BELGIAN HICP: A MAJOR STEP FORWARD IN THE ACCURATE MEASUREMENT OF INFLATION¹

The article is a case study on the application of Eurostat methodology to Belgian HICP. Although it has not been the aim to submit an exhaustive analysis, some major HICP concepts regarding coverage, price-recording methods and aggregation of individual prices have been tackled. Moreover, important differences between the Belgian national CPI and HICP have been highlighted in order to show that HICP is a major step forward in accurate inflation measurement. Systematic inclusion of newly significant products and the annual revision of weights in particular are an important improvement. The extension of the coverage to owner – occupied housing and harmonising adjustments for quality changes seem to be the most important challenges for the future.

DEVELOPMENT OF THE RESULTS OF THE NON-FINANCIAL COMPANIES IN 2000

The annual survey of the results of the Belgian non-financial companies is based on data compiled by the Central Balance Sheet Office.

The value added created by the Belgian non-financial companies amounted to 120.6 billion euro in 2000. The annual growth rate increased from 3.9 p.c. in 1999 to 7 p.c. in 2000. This development is more or less in line with the reference measures taken from the national accounts. The increase in the annual growth rate of the operating results was even more pronounced, i.e., from 3 p.c. to 10.9 p.c. Non-financial companies thus have fully benefited from the particularly favourable Belgian and international economic situation. After taxes, the results rose by 5.9 p.c., against 22.5 p.c. in 1999. The lower growth resulted from the decrease of the financial results and from a slow-down in the growth of the exceptional results, after a very sharp increase in 1999.

Contrary to 1999, the growth rate of the operating results proved to be higher in the manufacturing industry, as compared with the non-manufacturing branches. The growth of the value added in both categories of companies was practically the same but operating costs grew faster in the non-manufacturing branches, especially in the transport and communication branches.

Financial results are structurally positive for the large companies and negative for the small and medium-sized companies. The spread diminished however in 2000, due to the deterioration of the financial results of the large companies.

¹ The article was presented at the 15th CEIES seminar "Inflation in Europe – different measures and their users" in Berlin on October 4th and 5th, 2001. The full English version is available on the internet site of the National Bank of Belgium (<http://www.nbb.be>), heading "Publications".

The three most frequently used measures of profitability (return on equity (ROE), financial profitability and economic profitability) showed a downward trend in 2000. Last year, the economic and financial profitability were already at historically low levels and kept on dropping. After having reached the highest level in the 90's in 1999, ROE decreased from 9.2 p.c. to 8.4 p.c. in 2000.

Between 1994 and 2000, the growth rate of financial and exceptional results has been very rapid and nearly systematically higher than the one of operating results. As a consequence, their weight in the overall results before taxes increased rapidly. Although operating results grew faster in 2000, financial and exceptional results still account for nearly one third of the results before taxes, as compared to 1.3 p.c. in 1994.

The annual accounts of the large companies, totalling the vast majority of the income and expenses of all non-financial companies, show that the sharp increase of the financial results is largely due to the financial assets having grown faster than financial debts over the whole period 1994-2000. An examination of the exceptional income and expenses shows that the capital gains on fixed assets, resulting from the sales of financial participations and the cession of assets, constitute the prime factor underlying the sharp increase of the exceptional results as from 1997.

THE SOCIAL BALANCE SHEET 2000

The objective of the introduction of the social balance sheet in 1996 was to provide comprehensive and coherent information on the human resources policy of the Belgian employers. The range of topics covered by the social balance sheet is quite broad: it contains information on the contractual status of the employees, the number, the sex of the labour force, the volume of hours worked, the level of education, status and sex of the workers hired and fired during the period under review, indicators on training programs, and so on. This social information complements the financial data already available in the yearly accounts that Belgian companies have to publish. It should however be pointed out that the coverage of the social balance sheet goes beyond that of the yearly financial accounts enterprises are obliged to deposit with the National Bank of Belgium.

The main conclusions of the analysis made of the social balance sheet in 2000 may be summarised as follows. In a period of sustained economic growth, the employment per capita rose by 3 p.c. in the enterprises; expressed in full-time equivalents, the growth was somewhat lower, at 2.8 p.c., due to the relative stronger increase of part-time jobs. All sectors of activity more or less contributed to this favourable evolution of employment. As in 1999, the number of employees grew more rapidly in small than in large enterprises. Amongst the other relations between employment and financial parameters, the analysis has shown positive links between employment and wage moderation or with operating surplus, profitability and investment rate. Contrary to what has been recorded in the recent past, a net job creation for people with a primary education level was registered in 2000. This shows that the combination of wage moderation and a strong enough economic growth still allows to create low-skilled employment in Belgium.

The average number of hours worked by full-time employees decreased by 1.1 p.c. The rise in labour costs remained moderate and relatively stable in most of the activity branches, with hourly increases

between 2 and 3 p.c. Training expenses still went up in 2000, representing 1.4 p.c. of overall labour costs, against 1.2 p.c. in 1998, which means some progress has been made towards the target of 1.9 p.c. to be reached in 2004, with an intermediate goal of 1.6 p.c. in 2002, as provided under the last two interprofessional agreements concluded by the Belgian social partners in accordance with the guidelines of the European employment strategy. As far as the flexibility of the work force is concerned, contradictory evolutions were observed in 2000. On the one hand, the use of interim/temporary workers rose significantly in all categories of enterprises, but, on the other hand, the share of permanent staff increased for the first time since the beginning of the period under review in 1997.

The latter development might be explained by the tightening of the labour market in a time of sustained economic growth. Finally, part-time working further developed in 2000 with an increase of 0.4 percentage point of the ratio between part-time and full-time employment. The expansion mainly pertained to the female work force that already used to be, by far, more involved in this kind of contracts than male workers.

NATIONAL BANK OF BELGIUM – WORKING PAPERS SERIES

“Attractive prices and euro-rounding effects on inflation”**by L. Aucremanne and D. Cornille, Document Series, November 2001**

Approximately 70 % of Belgian consumer prices are to be considered as attractive prices, namely psychological prices, fractional prices – i. e. prices which are convenient to pay – and round prices. Conversion of these prices into euro generally leads to prices which are no longer attractive and it is very likely that retailers will round their prices to attractive euro prices. The public fears that rounding will be upward rather than symmetric. This paper simulates in the first instance a worst-case scenario, whereby all attractive BEF prices are systematically rounded up to the nearest attractive euro price. The effect on the consumer price index ranges from 0.54 to 0.72 %. Such a scenario is however very unlikely, as factors such as competition on product markets, the currently prevailing demand conditions, the commitments made by organisations representing the businesses sector and the vigilant attitude of consumers restrain the possibility of rounding-up. In order to obtain a more realistic picture, the paper investigates in a second step whether rounding-up effects were found after the major change in VAT rates in April 1992. These effects seem marginal, although it should be acknowledged that it was difficult to isolate rounding effects from regular price changes. Any ex post assessment of the euro changeover will face a similar identification problem.

The full text of the publications may be consulted on the internet site of the National Bank of Belgium (<http://www.nbb.be>), heading “Publications”.

Verantwoordelijk uitgever

J. Hilgers

Directeur

Nationale Bank van België
de Berlaimontlaan 14 – B -1000 Brussel

Contactpersoon voor het Tijdschrift

M. Ph. Quintin

Chef van de dienst Communicatie

Tel.: 32 (0)2.221.22.41 – Fax: 32 (0)2.221.30.91
e-mail: philippe.quintin@nbb.be